

Nestranné odhady, snad až příliš střízlivé, stanovily počet revolučního proletariátu, který zúčastnil se generální stávky a prosincových projevů, na 500 000 hlav čili na půl miliónu. Zůstaňme při této cifře, třebaže odhad zdá se nám nízký.

Pro nás, kteří známe náladu československého proletariátu bez rozdílu národností, nespokojenost dělnictva s měšťáckým vývojem republiky, veliké zklamání, jež denně roste po ta dvě leta měšťácké samostatnosti národní, — pro nás je těchto 500 000 pouhý náhodný zlomek. Třikrát čtyřikrát byl by býval tento počet vzrostl, kdyby původní heslo bývalo jiné a dodatečné vedení určitější.

Nicméně uvážíme-li, za jak nepříznivých okolností prosincový výbuch nastal, že byl spíše zprava než zleva vyprovokován, že byl bez jednotného vedení a děl se hned tu, hned tam v situaci pro většinu úplně nejasné, — musí i nám těchto 500 000 imponovati.

Teploměr nemohl býti nemocnému řádně zaveden, ale přesto ukázal tak vysoký stupeň zimnice, že se nad tím musí každý vážný člověk zamysleti, a věc nedá se odbýti hloupými žvasty, vtipy a štvanicemi žurnalistů zaprodaných buržoazii.

I napravo chápe se jistě výmluvnost té cifry. I napravo jsou jistě lidé, kteří vědí, že ani domácí, ani zahraniční situace politická a hospodářská není dosud taková, aby cifry nespokojenosti klesaly, a že i kdyby byli všichni „bolševici“ pozatýkáni, může jednoho dne zcela nepatrný náraz vyvolati silné protesty, jichž zúčastní se pak přímo z davů nikoli jen 500 000, nýbrž celý milión nebo více.

Nevíme, jak měšťáctí a poloměšťáctí kormidelníci tohoto státu chtějí se vypořádati s tímto faktem a s problémem doby. To, co od nich slyšíme, jsou jen vlastenecké nebo „demokratické“ fráze, dnes zhola nemožné, svou vlastní, lepší minulost jimi často políčkují, a to, co od nich vidíme

na skutcích, je stále větší odklon vpravo, metody čistě starorakouské. Rádi však věříme, že i jejich situace je ne-
snadná. Nemohou splniti starých slibů, nemohou splniti
ani minimálních požadavků československého pracujícího
lidu, protože dobrovolně nechali si reakci přerůst přes
hlavu. V jejich moci je pouze okamžikové východisko čistě
politické: pošlou nejspíše domů úřednickou vládu, která
svou mouřenínskou úlohu již dohrála, a politický kabinet
bude se pokoušeti navazovat smírné styky na všechny strany.

To je ovšem náramně málo, když jaro se již blíží a s ním
veliké světové události. Protlačovati se událostmi nazdař-
bůh, to lze snad v míru, ale nikoli v naší době, která všecko
kolísavé odstraňuje. Budeme-li na jaře postaveni do středu
událostí, jak si zachováme neutralitu nerozhodných? Po-
chybujeme, že vláda dovedla by odpověděti věcně na tuto
otázku.

Těch 500 000 rebelů obrátilo k naší republice zraky
celého světa. Vláda neposloužila *své* věci, když příliš zřetel-
ným podporováním pravice pomohla vyvolati prosincové
bouře. Teprve před letošními vánocemi vyšla českosloven-
ská republika ze svého přitnutí na světlo boží. Dnes tu sto-
jíme jako *Někdo*.

Zájem Západu a — Východu o nás a na nás rázem stoupl.
Dnes jsme jedním políčkem šachovnice, na které hraje se
veliká a krvavě vážná hra dvou světů.

Nemůže býti sporu o tom, na kterou stranu přidá se
nakonec vláda a pravice. Nemůže však býti také sporu
o tom, na které straně jest již uvědomělý proletariát. Těch
500 000 mluví.

To je jasné. Méně jasné jest však chování vůdců. Vůdci
levice, jak se zdá, stále ještě nepochopili, jak zní příkaz
doby a jaká jest jejich odpovědnost. Jejich bezhlavost to
byla, která zavinila prosincový zmatek mezi 500 000. Jejich
bezhlavost, kolísavost, neschopnost mohla by příště zavi-
niti porážku jednoho miliónu a vechnati republiku v náruč
naprosté reakce.

Což opravdu nechápou, že těch 500 000, jejichž protest
byl zlomen, volá nepřímou, ale naprosto zřetelně a nade vše

hlasitě po jednotné, ukázněné, zcentralizované straně revolučního proletariátu bez rozdílu národnosti? Mají býti proletářské šiky, prosincem spojené, znovu rozráženy bojem — tentokráte nemilosrdným — proti dvěma třem paličatým osobám, které nešťastný český osud postavil v čelo levého proletariátu?

Doba je příliš vážná, než aby těm, jimž chybí síla k rozhodnému organizačnímu činu, mohla chyběti i síla k odstoupení.

Kdo z těch, kteří mají povinnost jednati, zdráhá se ještě dnes dáti revolučnímu proletariátu v Československu jednotnou páteř po vzoru všech ostatních států, ten — neodejde-li — je po našem soudu zločinec a na jeho hlavu padne krev a kletba příštích nepodařených bojů.

Je to buď k nekonečnému smíchu, nebo k truchlivému pláči — dle povahy —, že česká buržoazie nenaučila se ničemu z dob rakouského režimu, či lépe řečeno naučila se tu, odkoukala všecko tak dobře, že lid v tomto státě nepozoruje již prázdného podstatného rozdílu mezi režimem dnešním a včerejším.

Velezrádný proces, který se chystá, je nový a pro nás poslední doklad o snaze naší buržoazie vyrovnati se ve všem starému Rakousku. Bude se lišiti jen zevnějškem poněkud od velezrádných procesů rakouských: v jádru bude to totéž. Běží o potlačování politického a sociálního hnutí, které je povahy mezinárodní a má nejhlubší kořeny v proletariátu, které je důsledkem systému, režimu a mezinárodní situace sociální a hospodářské, běží tudíž o potlačování zevních důsledků hlubokých, všeobecných příčin, *aniž kromě slibů a frází činí se cokoli, aby příčiny byly odstraněny* nebo aspoň zeslabeny.

Nemůžeme hleděti na prosincové zabrání Lidového domu jinak než jako na vyvrcholení řady pučů, které za souhlasu vlády pravice ve straně soc. dem. připravovala a prováděla, když seznala, že *na cestě „demokratické“* by byla poražena, přehlasována, poněvadž nalevo byla většina. Z této věci jedné strany stala se ihned věc všeho uvědomělého proletariátu a všech skutečných socialistů, věc nejzávažnější, jakmile vláda počala pomáhati pravici ozbrojenou mocí a potlačovati ostrým způsobem protesty proletariátu. Tím po našem soudu dala najevo, že se chápe první příležitosti, aby zasadila ránu hnutí nepohodlnému buržoazii a jejím pomáhačům, a vnukla nám nezvratné přesvědčení, že *prosincové bouře, které jak až příliš dobře víme, nebyly chystány nalevo, připravovaly se vědomě a obmyslně napravo.*

Připouštíme možnost toho, že některé oficiální osobnosti, informované po starém zvyku z velmi kalných pramenů, představují si věci bona fide zcela opačně. Ale jsme pře-

svědčení, že praví strůjci prosincových událostí, sedící na-pravo, věděli velice dobře, co činí a co budou činiti. Zcela po starorakousku si věc připravili, aby mohli nepohodlné rebelanty obviniti z velezrady, aby důvěřivé a podlou žurnalistikou oklamané veřejnosti mohli namluviti, že běželo o dávno chystaný pokus o převrat.

V přesvědčení, že nešlo při celé věci jen o krvavý omyl nebo náhodu, utvrzují nás také charakteristické zjevy mezinárodní. Není to jistě náhodný zjev, že perzekuce komunistů jakožto jediných socialistů nebezpečných buržoazii a jejím válečným choutkám děje se ve větším měřítku zároveň v Rumunsku, v Jugoslávii a v Československu. Jaro se blíží, ohlašují se nové bouře válečné a místo, z něhož má býti dán signál k novému krveprolévání, o jehož možném rozsahu bolestno uvažovati, hledá se na hranicích rusko-rumunských. Dohoda chce míti ve státech kolem Ruska spolehlivou barikádu proti šíření sovětské moci a — Paříž má velmi dlouhé, velmi nestydaté prsty.¹

V tomto osvětlení vidíme dnešní buržoazní politiku a perzekuci.

Buržoazie všech zemí ví, že s opravdovými socialisty všech zemí, jichž počet valem roste, jest o všemožném spíše řeč než o válce proti sovětskému Rusku. Jako buržoazie hledí k svaté alianci Svazu národů jako ke svému generálnímu štábu a k Paříži jako k ohnisku své reakcionářské politiky, tak skuteční socialisté a revoluční proletariát hledí se vši svou vírou, láskou a nadějí k Třetí komunistické internacionále.

Ano, máme svůj hlavní stan v Moskvě, jako buržoazie má svůj hlavní stan v Paříži. A je-li náš poměr k Moskvě velezradou,

¹ ČTK rozeslala deníkům tento telegram z Paříže: „Napětí, jež dle všeho se jeví mezi Rumunskem a vládou sovětskou, upoutává pozornost časopisů, které usuzují, že Sověty chtějí přiměti Rumunsko k mírovému jednání, aby byly zproštěny všech obav a starostí o levý bok v případě nové zápletky s Polskem. L'homme libre dokládá, že toto nebezpečí týká se stejně Polska jako Československa a Maďarska. Společné nebezpečí mělo by sjednotiti tyto nové státy. Malá dohoda stává se den ode dne nepostrádatelnějším těžištěm co do zabezpečení nové Evropy.“

pak jest i velezradou poměr buržoazie k Paříži, a to tím spíše, že buržoazní politika je politikou menšiny pro ještě menší menšinu.

Kdežto však posledním cílem Moskvy je cíl nejušlechtlejší, veliká socialistická republika světová, je cílem Paříže nejubožejší a nejnemravnější měštácký nacionalism, lupičský imperialism, podrobení světa několika kapitalistickými velmoži, jejichž spory platí milióny proletářů svou krví. Musí-li měštácký diplomat jíti dnes s Paříží, čestný a svobodný člověk jde dnes s Moskvou, byť i třeba v podrobnostech se tu a tam neshodoval se vším, co Moskva dělá.

Je-li tedy naše dobrovolně zvolené, veřejné, hlasité, hrdé příslušenství ke Třetí internacionále velezradou, je-li velezradou také náš cíl, od něhož nikdy v srdci svém neustoupíme, byť perzekuce byla sebevětší: socialistická republika, tj. republika, ve které veškera moc náleží proletariátu, — pak jsme tedy velezrádci.

Jakáž pomoc!

Za starého Rakouska byli jsme věznění a perzekvováni, platili jsme za buřiče a velezrádce *nikoli proto, že jsme byli nacionalisty, nýbrž proto, že jsme pracovali pro revoluční socialism a proti každé reakci ve státě*. Starý režim vrací se k nám pod novou fángličkou a pod novou dynastií — nemůže od čestných socialistů očekávati, *že ve stejných poměrech budou jiní*.

V neděli 6. února konalo se v Revoluční scéně matiné jako první recitační podnik uměleckého spolku Devětsil, úvodní slovo, velmi výbojné, ale poněkud nejasné a zpřeházené, pronesl Karel Teige a pak recitovány byly přednášeči více nebo méně diletujícími verše a prózy A. Černíka, J. Suka, Vl. Vančury, Jar. Seiferta, A. Hoffmeistera a K. Vaňka, z nichž největší úspěch měl Seifert a částečně i Hoffmeister. Zároveň možno bylo v předchozích dnech spatřiti v knihkupectví U zlatého klasu ve Spálené ulici malby a kresby členů téhož spolku, A. Hoffmeistera, K. Vaňka a K. Teige, jež zejména u Hoffmeistera a Vaňka vyznačují se vřelou procítěností, mladou roztoužeností a veselostí, opírajíce se prozatím poněkud o dílo Jana Zrzavého, ale prosté jeho spádů někdy trochu morbidních.

To jsou projevy svépomoci, jistě oprávněné a rozumné, mládež se bije za sebe a má pravdu. Hlavní věcí jest teď přirozeně: *co chce a co již dovede*.

Nebude nás nikterak překvapovati, že tato mládež je již ochotna popíratí všecko, co předcházelo; to jest jen dobré znamení, a byla by to jistě špatná mládež, kdyby se kořila mistrům jako mladí epigoni ze Zvonu a podobných zbytečných časopisů. Spíše bychom mohli neporozuměti, proč seskupení Devětsilu není jednak přísnější, jednak úplnější, proč chybí-li Jirko, nechybí také Černík a Suk, a proč tam, kde je Hoffmeister, není Kalista a Wolker, nebo kde je Teige, není Havlíček, Rykr, Süß a Wachsmann, nemluví o Františku Němcovi, který pro svou notorickou nezvedenost nehodí se bohužel do vážné družiny. Ale zeptejte se jich, proč se Petr s Pavlem nebo Adolf se Zdeňkem nemají rádi, — to jest jejich věc, věc, která byla a bude mezi lidmi, i mladými, a s kterou musíme se smířiti.

Můžeme tedy pro svou potřebu znásilniti poněkud tyto mladé muže a pod heslem Devětsil sestaviti si obraz dnešní literární a umělecké mládeže, od které máme již plné právo

něco očekávati a která svou dosavadní činností ukázala, že plní určitý program. Tu seřadíme k sobě těchto dvanáct jmen:

J. Havlíček (sochař), A. Hoffmeister, Z. Kalista, A. M. Píša, Z. Rykr, Jar. Seifert, L. Süß, K. Teige (jako kritik především), Vl. Vančura, K. Vaněk, B. Wachsmann, J. Wolker.

Nehledíc k výtvarníkům jsou tato jména většinou nejlépe známa čtenářům Kmene a tvoří mladé jádro jeho slovesně uměleckého obsahu. Bylo by tedy zbytečno mluvit o jednotlivcích: běží o to, co jest jim společno, o to nové, co jako skupina přinášejí.

Netřeba k tomu myslíme mnoho slov, máme-li to charakterizovati. Tito mladí i s Františkem Němcem, nezbedou, pokračují v literární a umělecké revoluci, kterou jsme počali v posledních letech předválečných, a pokračují v ní tak, že ji *prohlubují* ve směru spiritualistním. To ovšem není chyba, nýbrž naopak zisk, a tento zisk potrvá a poroste, pokud budou pokračovati a prohlubovati v duchu doby, pokud tato pokračující revoluce umělecká bude se stále vědoměji přimykati k poválečné revoluci sociální a mravní a míti stále jasněji na mysli *člověka*, člověka nového.

A tato mládež chápe také správně, že dnes může jí běžeti jen o člověka jako zjev kolektivní, a nikoli individualistní, nemá-li konati práci pro měšťáckou reakci. Nebude, doufáme, rozuměti kolektivnímu umění tak intelektuálně a studeně jako Karel Čapek v RUR, ale neoctne se bohdá ani na cestě za „duší“, kterou jí doporučuje Miroslav Rutte.

Je zajímavavo pozorovati, kterak buržoazní spisovatelé, kteří stáli v počátcích dnešní umělecké revoluce, odstupují nebo pěstují hravou virtuozitu, individuum a zájmy jednotlivcovy nabývají vrchu nad zájmy uměleckými a lidskými, ukazuje se, že není pochopení pro člověka jako zjev kolektivní tam, kde není srdce, kde buržoazní mentalita srdce potlačila.

Mluví-li se dnes opět o duši, bylo by snad na straně dobře orientovaných lépe mluvit o srdci, pro něž buržoazní režim nikdy neměl porozumění, protože zájmy soukromo-

vlastnické měly v něm vždy vrch nad zájmy citovými, kdežto slovo a pojem duše zkompromitovalo jak měšťácké umění, tak měšťácká věda: duše byla vždy útočištěm buržoazního individua, když už nevědělo kudy kam.

Máme přirozeně nejbližší poměr k literární a umělecké mládeži shora vyjmenované, která jediná ze všeho, co se tu a tam hlásí nového ke slovu, stojí dnes u nás za pozornost, poněvadž má víru, schopnost a jest nositelkou vývoje. Také v jejím umění řinčí lomož moderního života a zpívá krása smyslné přírody, neztratilo se to, co jsme pro moderní umění dobyli, ale chce to býti převedeno na spodní tón, aby jasně mohlo zvučeti mladé, věřící srdce soudružského člověka. To je krásná snaha, kterou budeme rádi podporovati a brániti proti studené ruce obratných intelektuálů a proti náporu sobecké duše měšťácké.

Dědrasbor je zkratkové slovo, utvořené dobře, ale asi pro zlost filologických pedantů, podle sovětského způsobu ruského, jako například Proletkult, sovnarchoz atd. Dědrasbor znamená dělnický dramatický sbor. Jeho úkolem je umělecká propaganda v proletariátu, jeho prostředkem sborová recitace. Tradice sborové recitace byla dávno přerušována, o obrození pokusili se teprve moderní režiséři spíše jako o nový efekt pro zkažené nervy pravidelného divadelního publika velkoměstského než jako o velkorysý prostředek umělecký, a teprve na velikých lidových slavnostech v sovětském Rusku našla sborová recitace pravý úkol a pravé posluchačstvo.

Vznik Dědrasboru nutno uvítati nejvřeleji. Vznikl z revolučního ducha socialistického, v němž je mnohem více opravdovosti, než nakolik jsme byli zvykli. Je známo a z naší strany bylo na to již po léta poukazováno, že kulturní instituce socialistické jsou u nás na úrovni maloměstské, že to, co konají, jest v jádru jen opičení se po buržoazii, žádný nový duch, žádná vlastní iniciativa, nic pro skutečný prospěch proletariátu, pro jeho výchovu nad buržoazii, kterou ve skutečnosti mravně převyšuje. V Červnu poukázal na tento omyl dr. Jindřich Honzl v článku o kulturních institucích sociálně demokratických.

Dědrasbor za vedení dr. Honzla a dělnického herce Zory chápe již svůj úkol zcela jinak; také doba je vhodnější pro zahazení šosáckých předsudků. Roztávají pomalu ledy mezi proletariátem a moderním uměním, ledy uměle navršené špatnými vůdci, kteří sami nebyli nic jiného než maloměstáci v rouše vlčím. Poválečný proletariát i poválečné umění volají po konečném uznání Kolektivního člověka, k němuž vede sice dosud cesta dlouhá a trnitá, ale k němuž cesta musí být konečně opravdu nastoupena.

Dík tomu, že u nás zvítězilo a stále vítězí umění nové, které má pud ke kolektivnímu a stero důvodů, aby těžilo

ze světa blízkého proletariátu a chápalo i *jeho* revoluci, počíná u nás velký přesun umění na stranu nového světa a socialistické budoucnosti, pryč od buržoazie. Tento přesun, tento odklon umělců od světa buržoazního musíme všemi silami podporovati, musíme všemi silami a přes všechna nedorozumění, která se objeví, pracovati k tomu, aby všechno kulturně mladé, revoluční a pokrokové šlo s uvědomělým proletariátem a přestalo býti hračkou buržoazní reakce, která se tím tu a tam chlubí, blýská, ale ve skutečnosti je reakční kulturně jako politicky a sociálně.

Dědrasbor uspořádal nedávno v Sladkovského sálu Obecního domu pro Dělnickou akademii pozoruhodnou produkci, věnovanou modernímu českému básnictví od Březiny až po Kalistu. Plný úspěch dokázal, že proletariát je látkou mnohem tvárnější dnes než buržoazie, která ze strachu a vzteku čije všude nebezpečí a není již schopna nesobecky vnímati. Dědrasbor je v prvních začátcích své činnosti, a bylo by tudíž možno a snadno ledacos vytknouti jednotlivostem jeho produkce. Ale o to teď neběží. Jeho sborové recitace zato ukázaly, že v tomto způsobu skrývají se veliké možnosti, které dají se postupem času obratnými vůdci a učiteli vybaviti. Jistě by se doporučovalo při lyrice nejméně hraní, žádné světelné efekty, neutrální, klidné jeviště. Mnohé pěkné detaily přineslo již toto (druhé) představení Dědrasboru, detaily působné i dojmavé. Mravní účinnost takových produkcí je veliká, bude moci jimi býti závažně působeno na cit širokých vrstev, bude-li se to dít s rozmyslem a beze shonu po laciném úspěchu a sentimentalitě, člověk by řekl, že takové večery jsou s to nahraditi lidu opouštěný a demoralizující kostel, pokud ještě tu a tam ho potřebuje.

Na jednu věc — velmi ovšem přirozenou — bude nutno obecnstvo těchto produkcí upozorniti, pokud nebude bezpečněji vychováno: aby totiž recitaci nerušilo potleskem mezi produkcí. Je dosti času vybouřiti se až po skončení čísla.

Přejeme Dědrasboru úspěchu, šťastný vývoj k stále vyššímu a trvale dobré vůdce.

V socialistickém hnutí v naší republice nastalo konečně vyjasnění. Taktika oportunně vyčkávající je mravně poražena. Váhavost, sející zmatek v řadách revolučního proletariátu, je odsouzena. Politika sabotující čin, který se jeví logickým důsledkem situace, je dále nemožna. Boj s nerozhodností je téměř dobojován. Myšlenka mezinárodní revoluční fronty socialistické stala se lavinou, která se řítí a kterou nic nezadrží. Založení jednotné mezinárodní strany komunistické je otázkou již jen doby zcela krátké.

Doufáme tudíž, že po nastavším vyjasnění a novém sražení řad skutečně socialistických ocitneme se v ozdravěném ovzduší práce do šířky i do hloubky. Úlohy budou moci býti rozděleny, taktické rozpory nebudou již bohdá tak silné, aby zachvacovaly všechny síly a sely rozklad všude.

Tu čistě politická část úlohy, kterou měl Červen, bude dohrána. Politika ukázněné strany bude především výslednicí kolektivních sil v ní zastoupených a skrze ni vysvobozených ze zmatku a přivedených k účelné činnosti.

Je úkolem politiků, aby tyto síly vedli. Je úkolem pracovníků kulturních, aby soustavně pozdvihovali úroveň celku. V malém státě však, kde vzdělanost (a bohužel i polovzdělanost) má veliký vliv na masy, a poněvadž je dosud především měšťácká, má na ně vliv častěji špatný než dobrý, jest úkol kulturních pracovníků socialistických: odpoutávati postupně socialistické davy od kultury čistě měšťácké a soustavně budovati základy kultury socialistické, ještě naléhavější, nezbytnější než v státě, kde veliké masy proletariátu nejsou nebo nebyly dlouho připoutány k domácí vzdělanosti.

Politicky revoluční duch proletariátu byl by u nás vždycky ještě slab, kdyby ponechával buržoazii vzdělanost jako zbraň. A naopak kdyby i převrat váhal, byla by buržoazie již poražena, jakmile proletariát měl by k dispozici úplnou vzdělanost socialistickou.

Toto hledisko určuje nejbližší a nejdůležitější úkol Června po sjednocení komunistického hnutí v Československu. Není pro nás nový, ale musí býti prováděn nyní nejčistším způsobem a soustavně.

Mohli bychom říci, že Červen má se státi prvním pokusem o čistě komunistickou revue, ale slovo revue je příliš široké, zkompromitované, měšťácké. Chceme časopis živý a bojovný. Chceme, aby v Červnu vřel nový svět, který tu jest již anebo přichází. Svět opravdu socialistický.

Nebudeme se tajiti tím, že chceme rozpoltiti český kulturní život a pomáhati zocelit veliký duchovní svazek mladých kulturních pracovníků s revolučním proletariátem domácím i světovým.

Nezříkáme se přitom politiky, chceme státi na stráži, aby poražený oportunismus nevlízl se mezi nás po skrytých cestách, ale hlavní zřetel obrátíme k tomu, co je teď především naší povinností, samozřejmě nastavši.

Ovšem, hlavně naši soudruzi a přátelé rozhodnou o míře dalších úspěchů tohoto listu, který neslouží osobám, nýbrž věci. V rukou našich spolupracovníků jest jeho kvalita, budou-li na nás mysliti vždy s tím nejlepším; v rukou všech jest, aby Červen byl více než dosud rozšířen. Nepracuje pro něj žádný velký aparát, drží jej toliko přízeň nevelkého hloučku: můžeme jej sice udržeti, ale k tomu, aby plnil opravdu svůj úkol, je třeba stále jej šířiti do všech koutů naší jazykové oblasti.

Prosíme tudíž každého našeho věrného čtenáře a odběratele, aby nám získal letos aspoň jednoho nového, stejně věrného.

Z živé diskuse mezinárodní o problémech proletářské kultury vyplývá prozatím, jak se zdá, tré hlavních tezí, přes diametrální rozpory mezi jednotlivými interesenty, kteří o věci píší a debatují. Tyto teze jsou nevalně divoké a překvapující, zato však velmi odůvodněny z hlediska vývoje, jedině dnes pro nás přijatelného. Formuloval bych je asi takto:

1. Každá kultura v užším slova smyslu je produkt vládnoucí třídy. Jen vládnoucí třída zjednává téměř bezděčně a automaticky podmínky — půdu a ovzduší — pro kulturní rozkvět, úplně ji charakterizující a prodávající s ní celý její vývoj od tápavého nadšení raného přes vrchol mužné vyrovnanosti až k přejemnělosti a zmatku dekadence. Tudíž i proletariát, jakmile dobude moci a stane se vládnoucí třídou, počne vytvářeti svou kulturu, a netřeba se báti toho, že to nebude kultura plně jej charakterizující a velmi odlišná od kultur předcházejících.

Poněvadž však úkolem proletariátu jako vládnoucí třídy není, aby pouze kartu obrátil čili vládl ostatním třídám, nýbrž naopak jest na něm, aby zbytky produktivně nepracujících tříd v sebe vstřebal, třídy odstranil a z tohoto hlediska znal toliko jeden pracující lid, — otvírají se této nové kultuře ohromné obzory: Kultura, která počne jako kultura třídní, pomalu, ale jistě bude stále růsti nad svůj původní třídní charakter tou měrou, jak třídní proletářská společnost, která ji založila, bude se přeměňovati ve společnost čistě socialistickou; proletářská kultura ztratí zároveň s třídou, která ji zrodila, třídní charakter a zároveň s ní nabude povahy socialisticko-všelidské. Osud kultury, která počne jako proletářská, nebude tedy spjat s osudem jedné třídy; její osudy budou osudy společnosti socialistické, o jejichž nesmírných možnostech nechť píší romanopisci.

2. Proletářská kultura nezrodí se na pustém ostrově ani na místě, z něhož by nějaká revoluce příliš divoká učinila

tabulam rasam. Proletářské kultuře bude volky nevolky zaujmouti stanovisko k předcházejícím kulturním hodnotám, k jednomu záporně, ke druhým kladně. Povede s nimi veliký a slavný zápas, dlouhý a houževnatý. Nebude to jen boj s kulturou měšťáckou, bude to boj s celým starým světem. A z tohoto zápasu vyjde jednoho dne téměř nepozorovaně vítězná její podstata.

Radikální obrazoborectví nic podstatného by tu nezměnilo. Staré kulturní hodnoty, pokud jich možno upotřebiti, jsou v krvi nás všech i v krvi našich dětí a vnuků. Snad mezi zralým plodem kultury socialistické a zralým plodem kultury měšťácké bude jednou na první pohled větší propast, než jakou domníváme se viděti dnes mezi produktem kultury čínské a produktem moderní kultury západní. A přece ve skutečnosti bude mezi nimi nezbytný a nezne-možnitelný most organického vývoje, snad velmi dlouhého, ale nikoli nelogického. Chtíti zahladiti minulost byla by námaha marná a zbytečná. Začítí skutečně znovu mohli by jen nový Adam a nová Eva na novém světě, kde by ani k vykopávkám neměli příležitosti.

Na druhé straně však může trocha obrazoborectví a trocha iluzí o novém začátku jen prospěti. Mějme v prudké nenávisti hodnoty předchozích časů, i když tu a tam je obdivujeme. Bořme svatostánky starého světa, i když tu a tam bezděčně před nimi klekáme. Chtějme znásilniti s dobývatelskou vášní panenské pralesy duchovní, i když sami vnášíme do nich staré ovzduší. Nesmí býti naší věcí, abychom uvědoměle navazovali na to, co bylo; dosti navazujeme nevědomky, poněvadž jinak to nejde. Sestupme do hlubin soudobého života pro surovinu, vonící nedotčenou syrovostí, a tvořme z ní zuřivě věci s očima obrácenýma k budoucnosti a jako by minulosti nebylo. Vyžeňme minulost okny i dveřmi; pro to, čemu nemůžeme uniknouti, pro organický vývoj bude dosti té, která se tajně k nám vetře zadními vrátky.

3. Proletářská kultura v užším slova smyslu, tedy jako první etapa ke kultuře socialistické, bude — nebojme se toho kacírství — dílem duchovní elity revoluční a komunis-

tické pro výkvět uvědomělého proletariátu. Nemůže být tomu právě zde jinak, poněvadž přecházíme na půdu, kterou hospodářská a sociální poroba učinila povšechně málo způsobilou k tomu, aby z ní a pro ni mohly již dnes růže kvést. Úkolem Proletkultu nemůže být přece sebevražedná snaha naučit veškeru masu dělnickou rýmovat, kreslit, brnkat na klavír, hledat perpetuum mobile atd., nýbrž běží o to, aby tvůrčí síly, stojící dnes ve službách proletariátu, rozmnoženy byly o latentní talenty a génie uvězněné v podzemí, aby tyto skryté síly přivedeny byly na slunce, na kterém pučí poupata a rozvírají se květy. A stejně nemůže být úkolem Proletkultu, aby celou dnešní masu proletariátu pohnul k návštěvě hudebních síní, uměleckých výstav a lidových universit, pro jejichž správné pochopení chybí jí všechny podmínky, nýbrž běží o to, aby Proletkult, opřen o výkvět proletariátu, který dnes již lační po kulturních radostech, vybudoval mohutnou organizaci výchovnou, která postupně vyvede veškeren proletariát z duchovní poroby. To se však nestane za jednu generaci, protože je to fyzicky nemožno.

Nezapomeňme, jaké úsilí musí diktatura proletariátu vyvinouti na poli výrobním a hospodářském vůbec, jaké úsilí postavit proti kontrarevoluci uvnitř i zvenčí, co sil bezvýhradně oddaných revoluci hospodářské a politické potřebuje, aby zvítězila napevno. Teprve po tomto vítězství bude moci dobře prováděti revoluci kulturní se skutečným úspěchem.

Uvažujeme-li o věci do pravděpodobných podrobností, dojdeme k úsudku, že celá perioda proletářské kultury bude především dobou hledání, osvobozování, revoluce, výchovy, nikoli však oné tvůrčí práce skutečné, která vyžaduje jisté společenské pohody, pak možné teprve ve společnosti úplně socialistické. Tato perioda po stránce tvůrčí bude mítí ráz třídní, charakter předvoje komunistického a proletářského: proto bude dílem elity pro menšinu.

Kulturní dílo této elity může však nabýti pravého a plodného smyslu jen tehdy, když každý její člen bude mítí stále na mysli, že jest částí velikého revolučního kolektiva, jež

jest zdrojem jeho inspirace i mořem pro vústění jeho snah. Těmto revolučním duchům tvůrčím jest vzíti na sebe veliký kříž zápasu mezi individualistní tradicí a socialistickým úsilím. Tvůrčí duchové periody, kterou bude charakterizovati proletářská kultura, určí jistě nemálo další vývoj ke kultuře socialistické a jejich odpovědnost bude veliká. —

Problémy kultury socialistické nejsou otázkou této úvahy. Stačí snad podotknouti, že především socialistické společnosti bude dáno ukázati, jaké zdravé síly a mohutnosti může dosíci kultura, jejíž kořeny jdou až ke dnu, jejíž pněm je jádro lidu a jejíž větve líbezně a rovnoměrně rozloženy jsou nad celou společností. Vzniknou jistě úžasní umělci a učenci, až každý člověk dovede se těšiti z umění a zajímati se o vědecké otázky a až umění a věda budou pokornými služkami vezdejšího života, zbudovaného na spravedlnosti.

POZDRAV ZÁSTUPCE KOMUNISTICKÝCH SKUPIN V ČESKOSLOVENSKU

Jménem Svazu komunistických skupin pozdravuji váš sjezd co nejsrdečněji a doufám, že dnešním dnem zmizí všechny rozdíly mezi námi a že v nejbližších dnech budeme jedinou stranou mezinárodní s jediným cílem. Jsem přesvědčen, že jednotná komunistická strana v Československu je otázkou nejbližší doby. Doufám, že všechny nesnáze, které se v poslední době objevily, jsou rázu příliš taktického, než aby nás mohly odvrátiti od pevného cíle. Věřím, že vedení strany najde prostředky, aby paralyzovalo škodlivý vliv jednotlivců, a že se postará, aby moskevská exekutiva Třetí internacionály byla vždy správně informována o našich potřebách a možnostech, a to vždy zástupci proletariátu českého a slovenského, který musí se státi přirozeným jádrem a těžištěm příští jednotné strany komunistické. Tak bude nejlépe ulomen hrot všem příštím rozporům taktického rázu. Přeji vám i nám, všemu československému proletariátu, aby tento sjezd vyzněl mohutným a svorným projevem pro mezinárodní stranu komunistickou, neboť jen v ní nalezne československý proletariát opět svou sílu k vítězství. Co nás dělí, je nepatrné proti tomu, co nás spojuje. Nikdo nás nepřemůže, ale my srazíme diktaturu buržoazie. Ať žije jednotná mezinárodní sjednocená, zcentralizovaná Komunistická strana československá, ať žije komunistický boj za sovětskou republiku československou.

V minulém čísle Tábority, orgánu Svazu komunistických legionářů, čteme v jedné zprávě: „Jest zarážejícím zjevem, že celá řada legionářů hledá zaměstnání ve službách policie a četnictva, a tak se zdá, jako by žandarmské služby, prokazované legiemi Kolčakovi, byly dobrou školou pro tyto lidi. Lze do jisté míry však omluviti ty, kteří vstupují k Stráži bezpečnosti jsouce k tomu dohnání nemožností nalézt zaměstnání, avšak propůjčení se k špiclovským službám jest činem neomluvitelným pro každého čestného člověka, neřku-li pro revolucionáře. A přece právě k těmto nízkým službám hlásí se sta a sta legionářů. V Praze organizuje je ze Sibíře známý plukovník Zajíček, policejní inkvizitor Kolčakův, mající na svědomí tisíce nevinně utracených životů. Celá Praha se hemží těmito legionářskými špióny, vnikají do politických organizací... radikálů a provokují. A tito zvrhlí lidé, najímaní národně sociálním ředitelem státní špiclovské kanceláře red. Hajšmanem, bérou za své služby vysoké platy, dovolující jim vésti bezstarostný a nákladný život. A proto tomuto svodu podlehnou lidé slabého charakteru, kteří si neuvědomí, k jakému hnusnému dílu se propůjčují... Před takovými individui musí si každý odplivnout, stejně však musí si oškliviti stát, který takovýmto způsobem lidi korumpuje a zaplavuje veřejný život takovým množstvím provokatérů, jakého nebylo ani za Rakouska.“

To jsou poznámky správné a případné, a zejména poslední slova vystihují dobře pocity slušných lidí v Československu. Cizopasná armáda špiclovská rozmohla se u nás takovým způsobem, že bude pomalu stydno člověku pohybovati se na veřejných místech. Takový lidský vyvrhel kazí prostě vzduch, který dýcháš, špiní prostředí, do kterého vejdeš. A protože tato individua nemají dosti příležitosti vyčenichati něco závažného nebo aspoň politicky zabarveného, obíhají i kolem soukromých domácností a píší klepař-

ské raporty, které by činily čest leda nejnižšímu bulvárnímu plátku revolverovému. Kdyby ministerstvo vnitra, zemská správa politická a policejní ředitelství měly jen trochu smyslu pro důstojnost republikánského úřadu a pro kapsu republiky, trestaly by takové úřední i dobrovolné donášeče za podobné svinstvo. A kdyby takoví Hajšmanové a Zajčkové nebyli ubohými povýšenci, dávno by se chytili slušnějšího řemesla.

Ale nejen špiclové — od doby nastolení úřednické vlády počíná si vůbec veškerá policie v uniformě i civilu — až na vzácné a ušlechtilé výjimky — při každé příležitosti neobyčejně brutálním způsobem. Zejména za tmy, kdy stačí zcela nevinná poznámka nebo hlasitější slovo, aby z temného kouta vyřítili se na tebe „strážci pořádku“ a dokázali ti hrubostmi slovními i ranami, že Československá republika je policejní stát a československá demokracie podvod, založený na maskovaném násilí a mravním neřádu.

Zprávu Tábority o tom, jak sta a sta legionářů hrnou se do policejních a špiclovských služeb, dlužno však v jednom bodě uvést na pravou míru, že totiž tu neběží o pravé „legionáře“, o uvědomělé občany, kteří za něco bojovali, nýbrž o lidi zvlčilé válkou a vojenským životem, který byl, je a zůstane školou zločinu a neřesti pro mladé lidi, málo vzdělané. To jsou teď, vedle prohnanych politiků, sloupy naší demokracie.

Na pražské výstavě Družstevní práce je malé oddělení památek na počátky dělnického hnutí v Čechách. Uspořádal je dr. Tobolka. Povšimli jsme si, že tyto památky, které po našem soudu patří do muzea, jsou typicky znešvařeny razítkem archívu ministerstva vnitra, které se jich patrně zmocnilo po Rakousku. Důvod je asi ten, že ministerstvo vnitra míní tento obraz perzekuce stále doplňovati, s dobou v něm pokračovati i na základě vlastní činnosti: přejímajíc tento rakouský odkaz přejalo i rakouskou tradici a — počestilo ji, učinilo totiž sprostější.

V tomto směru — v perzekuci — dokumenty československé jistě vyniknou znamenitě nad dokumenty rakouské.

Ale žije den ze dne stát, který se takovým způsobem

opírá o špicly a je stále jako šelma ke skoku připraven k perzekuci. Československá demokracie skrz naskrz prohnílá, jak o tom čteme denně desítky dokladů, nedovede takto věru nikomu imponovati. Je zralá k pádu.

Říkává se u nás teď denně: „Rakousko vstává“, ale je to něco ještě horšího. Je to špinavé peklo, které prorokoval J. S. Machar, dokud ještě byl člověkem, a nikoli toliko oficiálním panáčkem. Na výstavě Družstevní práce je také tento dokument. Dopis Macharův A. P. Veselému: „*Nechci státní právo našich buržoů. Neboť policajtská povaha jejich by nám stvořila horší peklo než policie rakouská...*“

Československá demokracie — policajství, špiclovství, moral insanity — dokonává své dílo — dílo z bláta, ne z kvádrů. Stihne je příslušný osud.

A uvědomělý proletariát — a my všichni s ním — můžeme si jen odplivnouti, dokud nepřijde hodina ozbrojení.

Řada mladých spisovatelů a umělců našich, jednak přímo organizovaných v české straně komunistické, jednak aspoň sympatizujících (nebo také tu a tam jen koketujících) se socialismem a revolucí, zdvihla jakýsi odboj proti modernímu umění bezprostředně předválečnému a v přítomné chvíli ještě pokračujícímu. To je nejpřirozenější zjev; vždycky nová generace má a hledá důvody k boji s generací předcházející, překypujíc mladou silou, bojovností, útočností a často i novými myšlenkami, city i novým viděním věcí.

S těmito mladými připravuji se již delší dobu zapolemizovati si trochu v několika článcích, které mají představovati jaksi druhou část mé knihy Ať žije život!, doplniti ji a také opravit na základě nové situace, kterou přivodila válka a ruská revoluce komunistická. Je to důležité ze dvou důvodů: předně jsou mezi těmito mladými jediní umělci, kteří něco slibují pro budoucnost, a může tudíž prospěti diskuse s nimi, podruhé uvědomělá menšina jejich hlásí se přímo ke komunismu, a nutno tudíž ukázati na některé její omyly z hlediska komunistického a revolučního.

Počínám první spornou otázkou.

Trochu příliš shodně s měšťáckými ctiteli „hudby v duši“ vypovídá dnešní mladá generace umělecká válku „světu industrialismu a techniky, civilizace, továren, transatlantiků a aeroplánů“, protože v „požárných dnech evropského krveprolití až do nemožnosti a rozvratu... vzal na sebe zkáznou podobu civilizace dusivých plynů, ponorek a vrhačů min, techniky války“ a protože v tomto hlubokém neštěstí „vyrostl z lidské úzkosti a z lidské naděje jako útěšný a jímavý prelud, předobraz nového života“, jenž se má státi „zárodkem veškerého tvůrčího úsilí a dění přítomnosti“. „Lidská duše (hoří) touhou“ po „blaženém

království srdce“ a nemůže již uvěřiti „rozvratné síle... strojové a technické civilizace“ (K. Teige, Musaion 2).

Nemohu si pomoci: to je řeč nejen nemarxistická a nekomunistická, nýbrž vůbec dětinská. Stejně dětinská jako předválečně idealistické šplechty prof. Fr. Mareše proti naturalismu, strhujícím člověka z výše Syna božího do prachu země; prof. Mareš byl tehdy miláčkem buržoazní mládeže a dnes končí jako reakcionář ze Staroslovana. A stejně dětinská jako lokálky dr. Miroslava Rutteho z Národních listů o tom, jak ve válce hmota zvítězila nad duší; také pan Rutte končí jako měšťák a zpátečník a v tomto směru nebude brzy k rozeznání od Viktora Dyka.

To proto, že tento „idealism“, ať blouzní o „království duše“ nebo o „Synu božím“ nebo o „blaženém království srdce“, ať je deklamován starými nebo nejmladšími, vyvěrá stejně z dualistické pověry, která mluví dnes pateticky o hmotě a duši, jako včera se oháněla nebem a peklem, a vede nutně, je-li důsledný, k černému zpátečnictví.

Neboť opravdu, takový idealista — a individualista, mimochodem řečeno — nač potřebuje průmyslové civilizace, aby se stal dobrým „synem božím“, nač potřebuje socialismu, zápasu, revoluce, aby si opatřil „blažené království srdce“. Takových blažených stavů možno dokonce nejlépe dosíci na pustém ostrově v Tichém oceáně nebo v holé mansardě vysokého činžáku; duše pěstí se nejlépe do mystických květů samotou, odříkáním, modlitbami a přemýšlováním. Boží synovství a blaženost může si každý, kdo po nich prahne, opatřiti velmi lacino na vlastní pěst — čert vem hlupáky, kteří toho nedovedou, kdyby toho dovedli, měli by hned království boží na zemi a blaženost nebeskou návdavkem, jich kolektivní snažení, jejich zázraky práce a vědění, jejich zápasy a revoluce, jejich dobývání světa a svobody a spravedlnosti jsou zbytečnosti, které stanou-li se příliš hlučnými a ohrožují-li filosofický klid mudrců a obchody jejich zaměstnavatelů, jest potlačit policií a vojskem jako nebezpečné bláznovství.

Věřím, že naši mladí spisovatelé a výtvarníci nejsou ještě a většinou ani nezajdou snad tak daleko. Ale jejich touha po „blaženém království srdce“ není nic jiného než jeden symptom poválečné únavy, která brzdí postup sociální revoluce, jejich odpor k průmyslové civilizaci je veliké nedorozumění, jež v životě i v umění může je přivést jen na falešné cesty, a z jejich vůle tvořiti „předobrazy nového života“ nevzejdou ani zárodky budoucího slohu velikého, ani díla povzbuzující proletariát v jeho zápasech a v jeho dychtění, nýbrž bude to jen opět jeden maličký umělecký směr, jakých tolik jsme viděli v předchozích desetiletích, o sobě zajímavých i půvabných, ale koneckonců dokumentujících bezradnost končící kultury buržoazní.

Průmyslová civilizace vešla do umění jako symptom zvýšeného citění kolektivního, jako protest proti dekadentní a sobecké „duši“ měšťácké. Umění civilní, odmítající hierarchii látky, znamená nutný stupeň k umění kolektivnímu. Všecky věci pojalo v oblast toho, co umění má oslavovati, osvobodilo nás od uměleckého kléru a jeho předsudků. Umění civilní od počátků myslo především na člověka (Whitman, Verhaeren) a často i na jeho kolektivní revoluci; oslavoval-li tu a tam některý malý epigon stroj pro stroj, co to znamená, víme-li, že epigoni pravidelně znají jen vnějšek směru, nikoliv jeho jádro. A že záliba v civilizaci průmyslové a v civilismu nebránila ani „duši“ a symbolismu proniknouti do moderního umění, toho důkazem je Guillaume Apollinaire, který nemálo zavinil nedávný „vpád andělů“ do naší mladé poezie.

Průmyslová civilizace vykonala v umění veliké dílo průkopnické a osvobozovací, které není skončeno dosud a nebude skončeno, tak jako její úloha v celém životě sociálním není a nebude skončena dříve, dokud člověk, lidstvo, které je dnes, až na vykořisťující menšinu, otrokem stroje a průmyslu, nestane se jeho definitivním, svobodným pánem, rovným mezi rovnými. Tehdy teprve bude možno také pomýšleti na pokojnou éru lidstva, jejíž předobrazy chtěli by nám vytvářeti dnešní mladí, zapomínajíce, jak jsme dosud vzdáleni dob velikého míru a že ve vřavě válek

a revolucí, *kteřá pokračuje*, jejich idylické dílo může se státi toliko ostrůvkem cizím davu, pro nějž chtějí snad pracovat, a nikoli východiskem budoucího *velikého stylu*, jejíž vytvořiti může jen *průmyslová civilizace společně s probuzeným proletariátem*.

Kdyby běželo dnešním mladým jen o nový směr umělecký, jeden z mnoha, neodporoval bych, neboť mají na něj právo: nálada po válce se změnila, a je tudíž přirozeno, že tato změna bude vyslovena i umělecky. V předchozích desetiletích nálady střídaly se velmi často, a proto také v umění směr přicházel rychle za směrem. Ale socialistickým umělcům musí dnes jíti o něco více: dnešní komunism je socialism, který od utopie a vědy přichází konečně k realizaci, jejíž hlavní linie narýsovaly akce a teze komunistické revoluce ruské. Bude-li nutno v podrobnostech vyzkoušeti steré možnosti, v jádru, v hlavní věci, je cesta komunismu jedna, jasná, definitivní. Buď jako socialisté se podřídíme jejím příkazům, aneb ukážeme záda socialismu a přidržíme se sociálpatriotismu, buržoazie nebo individualismu. Třetího není.

Nuže, z hlediska komunistického je každá tendence proti průmyslové civilizaci hloupá a škodlivá.

Hloupá, protože stroj za nic nemůže, ale za jeho hříchy je odpověden jeho pán. Jsme otroky průmyslu, protože jsme se jej dosud nezmocnili, protože ponecháváme vládu nad ním několika průmyslovým velmožům. Za války roztočili tito velmožové všechna jeho kola k destruktivní činnosti; vítězný proletariát roztočí je k činnosti konstruktivní a produktivní. Jen kdo chce nazpět, může stavěti se proti rozvoji průmyslovému. Ale nazpět půjde jen individuum nebo nějaká vzdorná skupina zabeďněnců. Umdlená duše do klášterní idyly, muž přírodní na tichomořský ostrov, aristokratický básník do věžičky ze slonoviny atd. Proletariát chce kupředu, a proto se organizuje, aby dobyl moci nad průmyslem.

A škodlivá je každá protiprůmyslová tendence, protože odvádí pozornost od pravých příčin a pravých viníků jak války, tak jiných běd sociálních a protože podvrací důvěru

v činitele, jehož všeobecný rozvoj je první podmínkou uskutečnění socialismu. *Proletariát zvítězí, jen když se zmocní průmyslu, a uskuteční socialism, jen když průmyslovou civilizaci dovede na vrchol.*

I z hlediska uměleckého je však marna a škodlivá každá tendence proti průmyslové civilizaci. Marna, protože průmyslová oblast, kterou jsme umění otevřeli, zůstane jeho dolovací pánví; takových vymožeností se nezapomíná, a lomoz průmyslového světa je příliš silný a bude ještě silnější, než aby jej zmohly definitivně šalmaje andělské a zažehnávání Ježíšova. Stroj uhájí si již své místo v umění, ale brojiti proti němu je škodlivé z toho důvodu, že neběží jen o toto místo, že neběží jen o jednu řadu motivů více, nýbrž o to, aby umění vědomě přispívalo nejvyšší měrou k povznesení průmyslové civilizace: *tím, čím byla příroda myslitelům 18. století a revoluci Francouzské, tím se musí státi průmyslová civilizace myslitelům, umělcům socialistickým a sociální revoluci.* Musíme se dáti jí proniknouti, abychom skrze ni viděli, mysli, cítili, tvořili. Pravý opak toho, co chtějí naši nejmladší, musí se státi a stane se.

Mnoho pronikavého a správného praví o stroji Élie Faure (Estetika stroje, Červen 13—16); to nejsou slova z dobové nálady, která se mění dnes jako ženská móda, to je výsledek obzíravého pohledu po dějinách kultury a civilizace. Jeho závěry můžeme velmi dobře přijati jako určitou posilu komunistického názoru.

Stroj stane se nejmocnějším nástrojem nové jednoty sociální, duchovní, umělecké, nového stylu. Je dnes jedinou čistě konstruovanou formou uprostřed trosek měšťácké kultury, a jakmile z tohoto domnělého netvora stane se pevně ovládaný prostředek kultury proletářské, dodá stroj skutečně omlazené tváři země pravý směr k nové kolektivní kráse a k nové komunistické harmonii. Kolem stroje jako tvrdého jádra zorganizuje se nový řád společenský, stroj stane se i východiskem nového slohu. Průmyslová civilizace, neovládnutá dosud vyšší inteligencí socialistickou, rozvrací měšťácký svět a probouzí davy k vyššímu usilování, které počíná sice „barbarstvím“, učiní ze společnosti

žhnoucí hmotu, ale jen proto, aby kolem jejího nového, komunistického jádra, diktujícího nové hodnoty, vytvořil se nový život, nový svět.

Kdo učí nechuti k průmyslové civilizaci, kdo vzbuzuje nedůvěru ke stroji, je z hlediska sociálního i uměleckého zpátečník, byť i jen bezděčný zpátečník z časové nálady, z úvahy povrchní a nelogické. Budoucnost kultury a budoucnost socialismu závisí v první řadě na průmyslové civilizaci, která musí býti vymaněna z nadvlády několika a skrze proletariát a jeho diktaturu postavena do služeb všech produktivních sil a konstruktivního míru.

To však předpokládá revoluci, — o čemž není mezi námi sporu. Ale má-li proletariát tuto revoluci provést se z darem, nemůže opovrhnutí ani destruktivními silami technickými. Také rudá ponorka a rudý kulomet přispějí k zrození nového řádu a slohu.

Ohavné poměry reakční, které po krátké poválečné vlně panských slibů a revolučních nadějí zavládly opět ve většině měšťáckých států velkých i malých — provokativně drzá ofenzíva kapitalistických velkobanditů průmyslových, agrárních, bankovních, vědomě vyvolávané a organizované štvance národnostní, rozmach živlů kulturně zpátečnických, politické perzekuce atd. —, tyto poměry jsou pravým výsměchem všem těm krásným řečem, teoriím a iluzím některých spisovatelů, kteří soudíce asi podle sebe a podle nálady kroužků pokročilejších intelektuálů hlásají, že kruté zkušenosti válečné probudily všeobecně lidské svědomí, obnovily v člověku pocit solidarity s bližním, daly ze srdcí vytrysknouti lásce a nad troskami, které způsobila „surová hmota“, připravily trůn pro Člověka, oltář pro kult lidskosti.

Tito spisovatelé, hlavně francouzští a po nich také někteří mladí umělci a literáti čeští, mají patrně, jak se říká, srdce na pravém místě a citlivou duši, ale topí se úplně v ideologii měšťácké, i když jako u nás nazývají se soudruhy a komunisty. Odkojeni přímo nebo nepřímě módními filosofiemi buržoazními, především bergsonismem, mohou sice sympatizovati tu a tam neurčitě a velmi všeobecně se socialismem, mohou z nedorozumění považovati se za socialisty a revolucionáře, ale nedovedou to hlavní: mysliti a cítiti třídně. A pokud tomu se nenaučí, pokud budou tonouti v měšťácké ideologii, budou svými projevy teoretickými i uměleckými bezděčně socialismu spíše škoditi než prospívati, propagující nebezpečné bludy.

Takovým bludem je hořejší pohádka o poválečném znovuzrození člověka, lásky a „duše“. Všecka liberální a demokratická hesla, hlásaná vládnoucími za války, aby se zdálo, že lid v uniformě bojuje za všeobecné zájmy, byla obnažena jako pustý švindl. Mezinárodní kapitalism vrhá se zběsile na bohatství malých národů a států, aby je lou-

pil, a organizovaným útokem snižuje znova životní míru pracujících. Měšťácké třídy všech národů nejrafinovanějším a nejpodlejšíím způsobem vykořisťují nacionálních a rasových predsudků. Náčelníci bankovních velkobanditů vyhláší nemilosrdný boj proti všem snahám socialistickým a žurnalističtí námezdníci buržoazie neštítí se žádného prostředku, aby protivníka snížili jako člověka a dle možnosti ublížili mu také materiálně. Zkrátka: vládnoucí třídy snaží se všemi prostředky udržeti kapitalistický pořádek, válkou smrtelně zasažený, a poněvadž tentokráte skutečně běží o bytí nebo nebytí kapitalismu, vyhlíží dle toho ostrost jejich prostředků: jsou brutální, krvežíznivé, nelidské.

Na druhé straně stouplo třídní vědomí proletariátu. Díky ruské revoluci komunistické, která teoreticky i prakticky objasnila pro každého srozumitelně způsob, jímž dojdeme k socialistickému státu, a zpopularizovala i očistila cenné a platné nauky marxistické, rozšířily se v myslící části proletariátu jasné a správné názory třídní, stoupla jeho bojovnost se znalostí hospodářských příčin a dějinných nutností. Proletariát pomalu již chápe, že jeho sourodáci a spolublízní z buržoazie jsou jeho úhlavní nepřátelé z dějinné nutnosti, že vedou proti němu boj na život a na smrt a jsou nezbytně bezohlední, proletariát počíná poznávati, že proti takovému nepříteli musí, vyzbrojen přísným třídním vědomím, počínati si s rozhodností a tvrdou neustupností, která musí se vykristalizovati v proletářskou diktaturu.

To znamená: světová válka imperialistická ve skutečnosti neskončila, nýbrž jen se proměnila v dlouhodobou světovou válku občanskou, která přirozeně vyžádá si tím méně obětí, čím bude vedena rozhodněji a vědoměji, čím lépe proletariát bude věděti, co chce, a čím méně dá se frázemi z měšťácké ideologie odvracet od přímé a tvrdé cesty.

Tedy spisovatelé, již se domnívají býti socialisty, ba u nás někdy i komunisty, a přitom věří v poválečné všeobecné vzkříšení humanitních ideálů a hlásají návrat k člověku, k lásce a altruismu, přehlíží čtvero hlavních věcí:

Předně, že za zmíněného stavu věcí, tj. za trvalé třídní války, dějinně nutné, zůstanou všechny mírumilovné snahy osamoceny, budou pouhým literárním nebo jiným směrem malé skupiny, ve skutečnosti závislé na měšťácké ideologii. Podruhé, že v této době sám všeobecný pojem „člověk“ podobně jako „národ“ u měšťáckého nacionalisty, hodnocen podle skutečných poměrů, je prázdné slovo, snadno zneužitelné zpátečníky. Potřetí, že je zcela protisocialistické snažiti se překlenouti třídní propast nějakou „laskou“. A počtvrté, že všechny takové nezpůsoby, přejaté z měšťáckého „idealistického“ filosofování, kalí jen vodu, zatemňují podstatu dnešní chvíle, jejího dějinného poslání a jejích bojů, čili kazí práci pro vzrůst třídního vědomí v proletariátu a prodlužující rozpaky prodlužují i rozuzlení, a tedy také řady obětí.

Poválečná únava a touha po životě pokojném jsou jistě závažný činitel. Podporovány měšťáckou ideologií mohou v myslích intelektálů stavěti předobrazy idylického života, který nastane na světě, až lidské bratrství dovolí mír a říši lásky a svobody. Ale na tomto základě může vzejíti jen krátkodobý literární a umělecký směr, jeden z mnoha, střídajících se rychle v kulturní oblasti měšťáckého světa, který ztratil ideu i směr.

Neboť hospodářské poměry, třídní válka, jsou silnější. Co platno oddávati se idylickým touhám, snům a tvárným hrám, když kolem nás odehrává se nelítostný zápas, jenž musí býti dobojován! Co platno kochati se fikcemi lásky k bližnímu, když všecko, od lásky k velké myšlence až po prostý pud sebezáchrany, vybízí nás k tvrdé nenávisti! Co platno nadchnouti se úctou k bližnímu a solidaritou člověka s člověkem, když denně staneme před lidskými bestie-mi, jimž bylo by třeba pro výstrahu zaživa líti žhavé, tekuté zlato do úst!

Žijeme dny, měsíce, leta zápasu, který musí býti dobojován. Na pravé straně běží o budoucnost kapitalismu, na levé o budoucnost člověka a lidstva. Jest a bude bojováno tvrdě a všemi prostředky. K tomu tedy běží o člověka, ten se musí postavit proti kapitalismu. Ale nemá-li poškoditi

tuto „věc člověka“ a prospěti věci kapitalismu, musí mít přesné třídní vědomí, musí se vymaniti z měšťácké ideologie a mysliti opravdu komunisticky.

Aby mohl nad troskami a kalužinami krve povstati skutečný člověk, o jakém sní mladí básníci, jest zmizeti třídám a s nimi všem hranicím mezi národy. Aby mohly zmizeti třídy a hranice, musí zvítěziti proletariát, jehož dějinnou úlohou jest, aby svou diktaturou přinutil všechny schopné lidi produktivně pracovat a odstranil kapitalistické vykořisťování. Aby mohl proletariát zvítěziti, musí nabýti jasného třídního vědomí a zoceliti se v revolučních akcích.

Komu tedy běží o budoucnost člověka, o budoucnost lidstva, ten musí především burcovat proletariát k třídnímu vědomí a k revolučnímu odboji. Po mém soudu i umělec. To se ovšem neděje idylickými předobrazy nového života, útěšnými a jímavými preludy, hymnami na blažená království srdce. S těmito věcmi dostáváme se jen do nepřijemné blízkosti měšťáckých „idealistů“.

Vím, jak je to dnes nečasové a nepopulární i mezi spisovateli a umělci socialistickými, snažíme-li odvrátiti aspoň od komunistického prostředí „idealistickou“ vlnku, která vznikla ve Francii a vznikla z měšťáckého způsobu myšlení a cítění. Nám všem intelektuálním dělníkům, ať jsme vyšli z proletariátu nebo z měšťanstva, je velmi nesnadno vybaviti se úplně z tradic měšťácké ideologie. Byli jsme jí napájeni více nebo méně od dětství. A přece je nutno, abychom s tvrdou logičností zde jako jinde uvědomili si třídní propast a prohlubovali ji ze všech sil. Jsme-li komunisté, musí tu býti také předpoklad toho a základ: třídní vědomí. I když jsme v třídním smyslu většími nebo menšími míšenci, i když tu a tam neodoláme, abychom nejen jako lidé, což je přirozeno, ale i jako umělci nepodnikli zpětnou exkurzi do světa starých individuálních radostí a žalů, přece po mém soudu, řekl bych již z kázně komunistické, jsme povinni hlavní své tvůrčí úsilí obrátiti k tvorbě vědomě třídní. Nestojíme-li přece na stanovisku umění pro umění, není-li pro nás umění hrou, musí býti naší snahou pro-

spěti především *třídnímu člověku proletářskému*. Nikoli člověka vůbec, svého třídního člověka jest nám míti na mysli.

Budeme-li přitom poctivými řemeslníky ve svém oboru, nemůže tato třídnost býti na škodu ani našemu umění. Vývoj měšťáckého umění drobí se stále více na cestičky, rozbíhá se do písků. Nestarejme se o ně. Hledejme si svou cestu ke sluchu svého třídního bližního bez těch či oněch tvárných předsudků. Tvořme jasně, aby nám každý rozuměl, opusťme měšťácké směrečky a držme se jen svého třídního směru. Budeme-li se vyjadřovati prostě a pečlivě, ale budeme-li vždy mysliti jen na toho člověka, k němuž jako komunisté jsme povinni mluvit, máme-li „jazyka dar“ a budeme-li dle možnosti potlačovati recidivy k měšťácké ideologii a k měšťáckému cítění i tvoření, čert by v tom byl, aby z této snahy nevyšlo něco nového, zdravého a užitečného. Snaha po slohu jasném, prostém a pečlivém poskytuje vždy ještě dosti příležitosti k tvárným pokusům a novotám, jež jsou kořením umělecké činnosti.

Hesel zvláštních k tomu nepotřebujeme. Manifestů o tom psáti nebudeme. Ale pro ty, kdož mají rádi obraznou mluvu, dodám nicméně: Železná je logika komunismu, železná má býti disciplína v dnešním komunistickém celku a komunista má míti železné nervy, železná je hudba průmyslového světa, jehož musíme dobýti a na vrchol souhry a produktivnosti přivést, železu, stroji, průmyslu dobyli jsme oblast umění, železo již nyní slýcháme v poezii i hudbě, železné především budou rytmy proletářského umění, tedy — chcete-li — pro železného člověka železné umění. Myslím, že by nám tohle zcela dobře slušelo, už proto, že měšťácké umění je stále více tvarohové.

NAPRAVME SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÝ HŘÍCH

Třídní vědomí v marxistickém smyslu slova jest nezbytný předpoklad osvobození proletariátu. Dokud proletariát v širokých masách nebude proniknut poznáním, že jako třída je ohromným nástrojem dějin, připravujících pád pořádku kapitalistického a vzrůst pořádku socialistického, že má dějinný úkol revoluční, dotud bude jeho zápas kolísavý a nejednotný jako celek a povede vždy spíše k dočasným ústupům než k definitivnímu vítězství. Třídní vědomí musí široké masy proletářské postavit na povýšené stanovisko, z něhož spatří všechny věci nikoli pod zorným úhlem okamžitých výhod nebo nevýhod, úspěchů nebo neúspěchů, nýbrž v jejich poměru k velikému cíli komunistického socialismu. Třídní vědomí nám praví, že z vůle dějin zápasíme za socialistickou budoucnost, že jsme povoláni trpěti, strádati, bojovati, ať chceme nebo nechceme, a že naše oběti budou tím menší, čím uvědoměleji provedeme zápas. Čím katolíkovi bylo zjevení vůle boží, tím socialistovi je vědomí třídní, poznání dějinné úlohy proletářské třídy. Bez něho může býti proletář, socialista vůbec, jen třtinou větrem se klátící.

Úkolem všech socialistických pracovníků je tedy šířiti a prohlubovati třídní vědomí v proletariátu, udržovati nezakrytou propast mezi třídou vykořisťovatelů a třídou proletářskou, rozšiřovati ji, prohlubovati a zabraňovati všemu, co ji chce překlenouti, aby dějinná pravda nevyšla najevo. Upadá socialisticky každé hnutí, každá socialistická strana, která toho nečiní, upadá napřed mravně a nakonec i materiálně.

Dějiny sociální demokracie ukazují zřetelně tuto pravdu: čím více poklesalo třídní vědomí v této straně, tím více kompromisů dělala s buržoazií, a čím více kompromisů dělala, tím rychleji blížila se k tomu, co skutečně nelze jinak nazvati než zradou.

Kterou činností však šíří se nejtrvaleji, prohlubuje nej-

lépe třídní vědomí v proletariátu? Po našem soudu děje se to nejlépe činností kulturní, tj. vzdělávací a povzbuzující. Na první pohled ovšem se zdá, že nejrychleji a nejúčinněji působí tu agitační činnost politická a odborová: ale tato činnost je příliš složitá, řídí se nutně strategickými ohledy, pracuje s požadavky okamžiku, je nucena prosazovati věci, které z hlediska konečného cíle jsou někdy bezcenné nebo i nesprávné: čisté zásady třídního boje a naprosto bezpečné třídní vědomí nemohou se ve všech podrobnostech politického a odborového zápasu uplatniti vždy bez kompromisu. Kdežto věda, která poučuje, a umění, které povznáší a povzbuzuje, mají tolik svobody, aby za všech okolností říkaly: ano, ano — ne, ne.

Sociální demokracie dosti se o třídním boji namluvila, ale toto mluvení, tato agitace její nebyla podepřena třídní činností kulturní, a proto když slova odnesl vítr a vůdcové v praxi stále více ustupovali z půdy třídního boje, potácela se celá strana v nejistotě a zmatku.

Kulturní činnost oficiálních kruhů sociální demokracie byla a jest skrznskrz maloměšťácká v nejhorším slova smyslu, nejprve pod rudou drapérií a teď už i pod červeno-bílou. Nepřiznaným heslem sociálně demokratickým bylo: napodobiti buržoazii, což musilo vésti k maloměšťáctví, a tímto maloměšťáckým duchem vedena byla veškerá kulturní činnost strany. Dělnická akademie například byla a jest vzorem, jak socialistická instituce vyhlížeti nemá a nesmí, a upozorňovali jsme na to již před rozdělením strany. Na proletariátu páchal se tu těžký hřích, s jehož důsledky budeme dlouho zápasiti.

Tento hřích musí strana komunistická důkladně napravit v zájmu svém i v zájmu všeho proletariátu. Veškerá kulturní činnost komunistická musí míti přísně třídní povahu, musí míti za první cíl šíření a posilování třídního vědomí v proletariátu, musí míti stále na mysli třídního člověka socialistického, a nikoli jiného.

Komunistický Proletkult musí se vnitřně úplně rozejíti s měšťáckou vědou a s měšťáckým uměním, a poněvadž nejsme ani evropskými liberály, ani americkými pragma-

tiky, nepostačí nám jen postavití dnešní vědu a dnešní umění, pokud je to vůbec možno, do služeb komunismu, nýbrž Proletkult musí zjednávatí organizačně půdu pro komunistickou vědu a komunistické umění.

Jen liberálové říkají, že věda a umění nesmějí býti ani měšťácké, ani socialistické. Umění je dnes měšťácké téměř všecko, a věda, pokud nezjišťuje pouze suchá fakta — a to je přece jen jedna stránka vědecké činnosti —, jest rovněž ve službách měšťáckých světových názorů, ve službách měšťáckého myšlení a cítění.

Vycházejíce z marxismu jako z filosofického základu, který se pro nás plně osvědčil, musíme veškeru svou činnost kulturní postavití na základ třídní a z tohoto „barbarství“ pomalu a bezpečně raziti si cestu ke kultuře komunistické. Bude to těžká práce, nejeden z kulturních pracovníků strany bude nucen sám se obroditi, sebezapíratí, ale je-li naší myšlenkou proletariát, a nikoli maličké „já“ některého Petra nebo Pavla, pak to půjde.

Musíme napravití sociálně demokratický hřích, musíme postavití stranu na pevný kulturní základ komunistický, neboť bez tohoto základu při sebevětší síle početné byla by domkem z karet, budovou, již kterýkoli silnější vítr porazí.

Když Atéňané zahnali Pisistratovce a svrhli orientální tyranii, zrodili se v jejich středu básníci, jako byl Aischyl a Sofokles. Uplynulo sotva pět let od vítězství Řeků u Salaminy, Atéňané byli ještě plni nadšení nad tím, že si vybojovali svobodu, a již Aischyl dal provozovati své drama Peršané. Stropem byla mu nebesa, hory a moře byly jeho kulisy.

Z veřejného života a pro veřejný život vzešlo toto veliké umění řecké, jehož květy nevadnou. Rozšířilo postupně svou oblast: Menander učinil je mravokárným, Aristofanes satiricko-politickým a Euripides podložil mu filosofické a etické otázky.

Toto umění jest pro věčné časy klasickým příkladem ideálního poměru umělce ke společnosti. Občan a umělec byli jedno. Umění a společnost byly jedno. Toto umění jest jasné pozadí pro tragickou stínovou hru, která následovala v dobách pozdějších a jejímž vyvrcholením je dnešní trudný zmatek.

Hrdinská doba pak mizela. První známkou blížícího se úpadku bylo tvoření se příkrých rozdílů kastovních. Lid zlenivěl a zlhostejněl, kasta, která si přisvojila nejvíce z výsledků předchozích úspěchů, počíná vykořisťovati a utlačovati lid, zrodí ze sebe tyрана. Přisvojuje si také kulturu.

I umění stává se její služkou. Z hrdinského umění vše-národního, které tlumočilo největší živé myšlenky a city, stává se uměníčko vládnoucí třídy, které vyjadřuje jen její tužby a nálady. Z ušlechtilé bohyně živných prsů stává se rozmarná nevěstka šířící jed.

Volní umělci se svobodným lidem nevedou již národa k ideálu spravedlnosti a štěstí. Z umělců stávají se dvořané, kteří na hostinách boháčů holky opěvují a nápoje, kteří slouží boháčům podle jejich vkusu. Umělec v této době není již svobodným občanem v čistém smyslu, je zajatcem třídy, která si ho vydržuje. Jeho umění stalo se velice zjemnělým,

stalo se citlivým nástrojem, schopným tlumočiti každý zá-
chvív složitě a rafinovaně myslí. Proto umělec domnívá se
býti vyšším člověkem, povznešeným nad dav. Ale toto jeho
umění získavši jemnost ztratilo veškeru monumentálnost
a živelnost, utěšujíc rozmařilost a zchoullostivělost přestalo
živiti národ, stalo se luxusem. Proto umělec domněle po-
výšený ztrácí ve skutečnosti svou svobodu a široký význam,
prodává se bohatým.

Tak tomu bylo v úpadkových Aténách. Tak tomu bylo
i v úpadkovém Římě. Po Virgilovi, Terencovi a Plautovi
přišel rozmařilý Horác, erotický Ovid a konečně posměšný
dekadent Petronius, a když úpadek byl dokonalý, nepotre-
bovala vládnoucí třída římská již básníků: boháči kupovali
si otroka, který uměl veršovat, nebo krmili si několik grae-
culí, příživníků, kteří jim přiměřenými zpěvy usnadňovali
velmi obtížné trávení. Tu patřil „básník“ již mezi domácí
služebnictvo. Tak to šlo od Atén k Alexandrii a Antiochii
jako z horského vzduchu do močálů. —

Ve středověku tento vývoj nebyl tak jednoduchý a přímý
jako v antice. Středověk byl dobou silného světla vedle sil-
ného stínu. Vláda národní myšlenky byla vystřídána vlá-
dou boha a církve. Ale nikoli všichni, kteří sloužili kato-
lickému bohu, sloužili zároveň katolickému kléru. V měs-
tech tvořila se silná třída občanská, svobodná a hrdá, a
projevem této třídy jsou nejmohutnější pomníky středo-
věkého umění, katedrály.

Nesmíme si mysliti, že gotická katedrála byla stavěna
ke cti a slávě boží a ke slávě církve jako egyptská pyramida
na oslavu Ramsesovu: že jako v starém Egyptě biřici krá-
lovští popoháněli dýtkami davy otroků vlekcoucích balvany,
tak ve středověku kněži s karabáčem honili k dílu otroky
církve. Mnozí lidé domnívají se, že je skutečně pravda to,
co nám vnucují klerikální spisovatelé, a že katolický klérus
má na katedrály právo jako na dílo svých lidí. Gotické
katedrály byly budovány ovšem především ke slávě boží,
ale pak i ke slávě občanstva: jsou projevem občanské třídy,
která byla sice nábožná, ale zároveň i svobodná.

Baziliky a gotické katedrály byly veřejné budovy monu-

mentální, v nichž celá obec městská konala svá sezení politická a sociální stejně jako náboženská, v nichž řemeslnické cechy shromažďovaly se, aby tu hovořily o svých zájmech, i když směřovaly proti kněžím a biskupům. Celá obec, a především obec civilní stavěla tato kolektivní díla a platila na ně po celá staletí. Nejkrásnější katedrály vlašské, německé, belgické, francouzské jsou obecní reprezentační budovy měst, kde občané tvořili svobodné republiky, spravované, bylo-li toho třeba, i proti vůli vládařů stejně světských jako církevních. Především gotické katedrály vynikají takovým vzletem, jakým jen svobodný duch mohl je obdařiti: co jest proti nim egyptská pyramida stavěná otroky, která může se chlubit jen potem, jež stálo toto velikášské hromadění balvanů, a co jest proti nim pokroucený sloh kostelů a paláců barokních, sloužících šlechtě a jezovitům!

Básník ve středověku sloužil šlechtě a dvoru; výjimku činili jen básníci epičtí a truvéři, lidé svobodní a ušlechtilí. Jen jedno veliké jméno připomíná v této době slavné poslání básníkovo: Dante se svou Božskou komedií, s tímto mohutným obrazem doby, zrcadlícím všecky její bludy a tužby, vědomosti, víru, radosti i bolesti. Dante nechce mluvit jen ke knížatům nebo k mnichům.

V dalším vývoji propast mezi lidem a pány se stále více prohlubuje, a umělci jsou trvalými zajatci vládnoucí třídy, i když projevují myšlenky a city nejvšeobecnější.

V italské a německé renesanci mají umělci ohromný význam. V této době vládnoucí aristokracie představuje veškeru jemnost, krásu, odvahu, vědu a filosofii, obrozené antickým duchem, a učenci i umělci stoupají s ní k výši a tvoří velikolepé hnutí. Umění Rabelaisovo nebo Shakespeareovo, líčíc city nejtrvalejší a malujíc člověka vůbec, mohutným rozmachem povznáší se nad třídu, z které vyšlo.

V 17. století dramatičtí básníci francouzští Corneille, Racine, Molière a populární La Fontaine snaží se lidské vášně shrnouti ve všeobecné typy, napomáhají k sebevědomí individuu. V osmnáctém nastává konflikt. Rokoko, frivolní ovzduší aristokracie, zotročilo umělce úplně; architektura,

sochařství, malířství, hudba, román zůstávají na nízké úrovni šlechtické třídy, z níž vzešly, ale díla Diderotova, Rousseauova a Voltairova hlásají příchod nové doby.

Přichází Francouzská revoluce. Prohlašuje práva člověka, hlásá svobodného občana. Ale rodí nakonec jen karikaturu toho, co byl *civis Romanus*, občan římský. Francouzská revoluce pomohla do sedla třídě měšťácké, a třída měšťácká zobecnila kult zlatého telete, soukromého vlastnictví, jež je nepřitelem svobodných ctností občanských.

Umělec byl osvobozen z přímé služebnosti. Není již dvorních básníků; básník může býti jmenován leda členem panské sněmovny. A najde-li se loajální veršotepec, který složí slavnostní kantátu, aby dostal brilantovou jehlici, nemá to co činiti s uměním. Přesto není svobodno umění a nejsou svobodni umělci. Ruka vykořisťovatelské třídy těžce na nich spočívá.

2

Povšimněme si na několika jednotlivých příkladech umělecké bídy ideové, mravní i hmotné, která pod zdánlivou svobodou umění i umělců hlodá jako rakovina na umění v dnešním pořádku soukromokapitalistickém.

Povšimněme si předně architektury jakožto umění, které má povahu nej kolektivnější, i když je rázu soukromého. Architektura naší doby nemá již jednoho svérázného slohu; takzvaný empír byl posledním kolektivním stylovým projevem buržoazie, značně ostatně odvozeným. Následovala úplná bezradnost, jasný doklad úpadku buržoazie v měšťácké demokracii. Buržoazie není již schopna vytvořiti sloh, pravá demokracie, proletariát, nemůže ho ještě vytvořiti. To je základní příčina dnešní umělecké bídy.

Mezi gotickou katedrálou a rokokovým pavilónkem je zajisté ohromný rozdíl, ale není to přece ona nepřeklenutelná propast, která zeje mezi starou budovou gotickou a moderní její napodobeninou nebo kterýmkoli chrámem vystavěným v minulém století. Středověká katedrála a rokokový pavilón tak jako každá slohová architektura ztěles-

ňuje ideál širší nebo užší třídy společenské, má svého boha nadoblačného nebo pozemského, projevuje nejvyšší soudobou myšlenku, byť to byla třeba jen vševládná rokoková myšlenka na rozkoš. Chrám a palác dnešní neztělesňuje nic, neprojevuje nic, leda nevíru a bezkarakternost dnešní vládnoucí třídy a jejích oddaných zaměstnanců. Nemá tudíž vlastního stylu, napodobí kdejaký styl minulý. Moderní dámský krejčí je na tom lépe než moderní architekt. Přizpůsobuje-li staré formy v nové módě dnešním poměrům a dnešnímu vkusu, přizpůsobuje je přece jen živému tělu, věčnému ideálu živé krásy. Ale architekt, který napodobí starý sloh, přizpůsobuje chladně mrtvé formy účelům, ve které nevěří, věřit nemůže, za které dokonce se snad stydí.

Co může býti dnes architektovi zdrojem takzvané inspirace k monumentálnímu dílu?

Máme ovšem ještě různá náboženství a různé oltáře. Ale nemáme pravé víry v ně. Ani moderní kněz nevěří v boha, ve hřích, ve spasitele. Proto jsou moderní kostely tak ohyzdné. Vždyť se budují spíše z politických než náboženských důvodů za peníze, které se pomalu a bez nadšení scházejí. Proto také moderní náboženské obrazy jsou většinou zboží podprůměrné.

My také vedeme válku jako za časů Homérových, kdy rapsódové povzbuzovali bojovníky k hrdinství. Naše bitvy nejsou směšné. V jediné může padnouti více lidí než za všechny slavné války starověké. Ale jaké jsou ty válečné a vojenské zpěvy básníků měšťáckých? Není již hrdinských rapsodií, poněvadž není válečníků: jen dav jako brav honí se na jatky. Válka není již ctí, nýbrž hanbou. Kdys byla zaměstnáním nejušlechtilejších mužů, dnes je řemeslem nevzdělců a lenochů.

A tak je tomu se vším nadšením, z něhož dříve napájelo se umění. Vládnoucí třída nemá již ani komu, ani čemu stavěti chrámy, ba ani malý rokokový bůh rozkoše není již bohem, spíše majitelem navěstince a policejním špiclem. Marně hledali bychom v měšťáckodemokratické společnosti víru nebo projev lidské činnosti, jež by mohly spojovati umělce s lidem a vésti k vyššímu projevu uměleckému.

Vševládná a rozežírající politika parlamentární staví si paláce, nad něž není nic ohyždnějšího. Mamon, jediný pravý bůh této společnosti měšťáckodemokratické, je příliš ohyždný, než aby umělce strhl k nadšení.

Jest ovšem v lůně naší společnosti ještě jeden a veliký bůh: Práce. Ale ten je dosud podroben Mamonu, zneuctěn, v okovech držán. Teprve až proletariát osvobodí práci a sebe, až se promění v silnou, hrdou, uvědomělou třídu vládnoucí, která vytkne si vznešený cíl: beztřídní společnost komunistickou, teprve pak budou vznikat chrámy práce kolem věcného jádra, jímž bude stroj, a kolem duchovního jádra, jímž bude komunistická myšlenka, teprve pak zrodí se nová architektura, nový umělecký sloh.

Náběhy a snahy minulých desetiletí obrozeného cítění uměleckého v úzkých kruzích odborných nemohly přinést nápravu a ukázaly jasně, že myšlenka, správné myšlení a cítění umělecké, nemohou samy o sobě zdolat problém, pokud se nezmění hospodářský podklad společnosti, pokud vyžilá třída s rozkotaným systémem hospodářským nebude nahrazena mladou třídou novým způsobem mocnou a nový systém zavádějící.

Snahy Ruskina a Williama Morrisa o obrození uměleckého cítění a dobrého řemesla, snahy v jádru protimoderní a sentimentální, prospěly jen bohatým amatérům a vždy znova za celého následujícího hnutí uměleckořemeslného podléhaly v soutěži s moderním způsobem velkovýroby, diktovaným ziskuchtivostí. Z doby takzvané secese zůstávají pozoruhodny toliko anglické a jisté vídeňské snahy po očištění architektury ode všeho nalepeného, po jejím úplném ostrůzlivění, které nemohly ovšem vésti ani k zárodkům kolektivního slohu uměleckého, ale tu a tam zrodily budovy aspoň příjemné prostotou, rozumností, účelností. Stvořily typ pohodlné měšťanské vily i náběhy k velkým budovám veřejným, ale nemohly nikdy svého očistného díla provésti ve větším měřítku pro nepochopení, s nímž se setkávaly, pro zarytou zabeďněnost buržoazie, které chtěly sloužiti. U nás je v tomto směru pověstný typický příklad s vilou dr. Kramáře.

Kde secese chtěla jíti nad své dílo očištné a sáhla k ornamentu, ať již živočišnému a rostlinnému nebo absolutnímu, jako škola van de Veldova, ztroskotala úplně. Neorganicky, bez vnitřní nutnosti slohové, z individuální spekulace vzniklý ornament mohl býti tu lepen toliko na povrch, a když se ho zmocnilo běžné řemeslo, stal se postrachem všech lidí s trochou vkusu. Anonymní dav nemohl tu spolutvořiti, nebyl na něm vnitřně zúčastněn, rozváděl jej toliko mechanicky nebo bezduše kopíroval.

Ze snah secesních vzešla do jisté míry racionální architektura průmyslová, německá a americká především, a tu najdeme přirozeně nejpozoruhodnější výsledky, ba snad i předzvěsti, předobrazy budoucí architektury monumentální. Již pouhé fotografie některých těchto promyšleně zbudovaných objektů továrních — jako jsou například průmyslové budovy Behrensovy, chemická továrna Poelzigova, sýpka v kanadském Montrealu atd. — činí hluboký dojem. Ale v tomto dojmu je cosi ponurého. Život utajený v těchto továrnách a budovách a prozrazující se navenek moderní symfonií železnou má v sobě cosi horečného a výhružného. Je to život práce zotročené a zotročující.

Konečně učiněny byly individuální slohové náběhy v architektuře kubistické. Není jich mnoho a jako celek jsou projevem umělecké sekty, schopné a myslící, ale odsouzené ke kvantitativní nepatrnosti. Ani touto cestou nedojdeme cíle. Nemůžeme. Všecky usilovné snahy o slohovou obrodu uměleckou, které v minulých letech měly ráz téměř křečovitý, zůstanou jen řadou proměn omezeného okruhu, řadou malých bouří a pohod v odborné skleničce, velmi zajímavých, ale neschopných dobýti světa a dáti mu svůj ráz.

Dokud nedobude světa nová a vnitřně mladá třída, proletariát, je umění odsouzeno potáceti se buď ve službách hynoucí buržoazie, nebo mezi bitevními šiky třídní války. Sloh nedá se vymudrovati: zrodí se organicky, až přijde jeho čas.

Nemůže-li z dnešní buržoazně demokratické společnosti vzejít veliký výtvarný sloh umělecký, poněvadž tato společnost ztratila „ideál“, cíl a jednotící myšlenku a jest ve skutečnosti tím hubivější materiálně, čím více mluví o idealismu, nemůže ani v umění slovesném zplodit díla velikého rozpětí a „všelidské“ platnosti, díla zralá, pokojná a slunná, srozumitelná každému.

Je zajímavé pozorovati, jak od počátku 19. století téměř veškero básnictví, které stálo na půdě národního a všelidského idealismu, bylo nějakým způsobem revoluční. Z velikých básníků snad jediný Goethe činí výjimku, ale má vedle sebe Schillera s jeho „In tyrannos“.

Devatenácté století žilo ještě ve stínu, či lépe řečeno v paprscích Francouzské revoluce. Především básníci cítili, že Francouzská revoluce vztýčila ideál hrubých rysů, ale zdravého jádra a že tento ideál byl úplně zbaven obsahu porevolučními zbohatlíky, měšťáctvem, které se zmocnilo moci a podrobilo svět soukromokapitalistickým řádům. Každý idealism národní i sociální narazil vždy na nepřekonatelnou překážku: vládu mamonu. I básníci původu čistě buržoazního nebo maloměšťáckého přicházeli do konfliktu s pořádkem diktovaným vládoucí třídou, poněvadž pojímali vážně hesla, jež buržoazie hlásala na papíře a na fasádách svých úředních budov.

V našem století dvacátém změnil se důvod revolučnosti, ale převážně revoluční povaha slovesného umění se nezměnila.

Dnes pozorujeme i v umění slovesném pokračující rozklad naší společnosti, naprostý úpadek vládnoucí třídy a vnitřní převahu třídy vykořisťované, která se chystá uchopiti se moci, zničit základnu starého světa a přebudovati společnost.

Všeobecně vzato, nelze dnes již čísti literatury, která staví na národním a všelidském idealismu a na zásadách měšťácké demokracie. Francouzská revoluce nevrhá již na náš život své paprsky, nýbrž jen svůj stín, skutečný stín, oškli-

vou frázi. Francouzská revoluce není nám již světlem živým, nýbrž zhaslou veličinou historickou. Máme nové světlo živé, novou víru a novou naději, jež v nás zapálila revoluce Ruská.

Není věcí této úvahy, aby zjišťovala rozdíl mezi Francouzskou revolucí a revolucí Ruskou. Jeho smysl pronikl ostatně již hluboko do nejširších vrstev proletariátu. Vyslovuje pokrok, jehož bylo v mezidobí docíleno cestou za ideálem sociální spravedlnosti. Hrubé rysy ideálu francouzského z konce 18. století staly se velmi přesnými a reálnými úsilím našich soudruhů ruských, vycházejících z marxismu.

Duch slovesného umění, jenž dnes nemůže nebýti revoluční, má novou orientaci, a poezie napájená ze zdrojů starých vyhlíží proto jako ohmataný peníz, nemá již čisté ražby. Vlastenecké a v duchu buržoazním idealistické umění slovesné zní dutě a falešně, jeho formy jsou zastaralé a nezajímavé, jeho jádro je nechutné a nevýživné. Měšťácký idealism národní a všelidský, pokud je tu a tam ještě z nevědomosti upřímný, jest zatlačován stále více napravo, vzdává se každé noty sociální, která jej činila snesitelným, hrubne, zatvrzuje se a hloupne, je pravým, ale kvalitativně nesmírně ubohým výrazem dnešního měšťáka, jenž ze strachu zuří a ztrácí hlavu. V české literatuře máme pro to charakteristické doklady.

A naopak: všechny snahy o novou formu i živný obsah ve slovesném umění mají dnes pečeť pokračující světové revoluce sociální.

V naší době rozvratu jsou jediné silné city, schopné inspirovati básníky, kteří se nechtějí nimrati v malých citech soukromých, sobeckých a individuálních: pocit nechuti k zmírajícím starým řádům a víra v budoucí spravedlnost a harmonii sociální, k nimž dojdeme skrze revoluci proletariátu.

U jedněch jsou tyto city neurčité a do jisté míry skryté, u druhých jsou přesné a výbojné, ale u všech znepokojují myšlení. Taková nechuť k vládnoucím řádům jako dnes nevyskytla se snad ještě nikdy a nejevila se takovým širokým revolučním odporem. Nikdy ještě nepociťovala se bez-

pochyby tak mocně propast mezi tím, co jest, a tím, co by mohlo býti.

Slovesné umění dnešní, pokud jest v něm něco mladého, živného a osvěžujícího, je úplně v zajetí tohoto revolučního odporu. Z básníků stali se obhájci proletariátu, hlasatelé vzpoury, jejich díla jsou protesty, žaloby, výzvy ke vzpouře.

Ale uměleckým dílům tohoto druhu, často mocným a žhavým, protože projevují nejsilnější myšlenku doby, přece jen něco chybí. Veliké umění všech dob je posvěcením toho, co jest, nadšením pro to, co jest. Je to umění klidu, jasu a objektivnosti.

Kdežto umění revoluční tíhne za tím, co bude, uspokojuje spíše náš smysl pro spravedlnost než náš smysl pro krásu. Spravedlnost získává, krása ztrácí. Toto živné umění naší doby má povahu příliš bouřlivou.

Umělci pak, kteří nepatří do kategorie revolucionářů, jsou buď zcela podřadní, nebo bez jakéhokoli bližšího poměru ke společnosti. Jak v umění slovesném, tak i v ostatních oborech uměleckých.

Jedni, ti nejpohodlnější, buď okreslují věrně skutečnost, jsou hloupí s hlupáky a sprostí se sprostáčky, nebo pouštějí uzdu plané fantazii a jejich knihy jsou duté jako prázdné ořechy, málo vkusně ozlacené. Jiní nimrají se ve svých citech, dávají posté a tisícáté nahlédati do rozervaného nitra moderního člověka, buržoazně zkaženého.

Jiní pohřbili dokonale původní význam umění, které jest výronem radosti, nadšení a lásky, a zabývají se jen ponurými zjevy chorobnými, perverzemi, hrůzami a zrudnostmi. A konečně jiní tvoří podle tvárných formulek, někdy až vědeckých, a to, co má býti prostředkem k umění, slovo, barvu, tvar, považují za jeho cíl. Píší se roztodivné teoretické knihy, které vykládají tyto snahy nikoli však světu, lidu, nýbrž jen malému houfu zasvěcenců. Projevy tohoto umění mají aspoň tu přednost, že bývají zajímavé a rozšiřují tvárné možnosti umění, ale nedojímají širšího okruhu, poněvadž nejsou naplněny životem lidu, aniž vydechují duše veliké doby.

Tito úzcí umělci nepřemýšlejí mnoho o svém poměru ke

společnosti. Jedni jsou spokojeni, když jejich líbivá, ale prázdná díla jdou na odbyt a dosáhnou nějakého oficiálního uznání, povzbuzujícího koupěchtivost. Mají své obecnstvo, s nímž stojí na stejné úrovni mravní a intelektuelní, pracují tak, aby si udrželi jeho přízeň; jsou to měšťáci nebo maloměšťáci. Druzí pracují pro kroužek stejně smýšlejících a zasvěcených. Nenávidějí často dav, který jim nemůže rozumět. V jádře jsou to sobci, individualisté. Jsou produktem zmatku a nevyjadřují ducha žádné kasty nebo třídy. Ukazují scestí, na něž se umění dostalo, když se specializovalo na odborný kult formy, cizí době a společnosti.

4

Hlavní příčinou naší umělecké bídy jest ovšem dnešní systém hospodářský, jehož hnací silou jest individuální ziskuchtivost.

Naše doba nezná radostí života uprostřed věcí slohových a krásných, které jsou vyhrazeny jen horní vrstvě, aniž u ní najdou vždy pravé porozumění.

Nepocítujeme-li pravidelně příliš ostře této újmy, neznamená to, že bychom neměli přirozených potřeb estetických, nýbrž je to svědectví naší otupělosti a uštvánosti, sterých béd, starostí, nedostatků, z nichž se skládá existence dnešního člověka vykořisťovaného, sedmdesáti procent národa.

Hledáme-li byt, nemáme pravidelně pro steré jiné ohledy možnost najít si příbytek příjemný a důstojný člověka pracujícího.

Sotva bychom jej také našli. Činžovní domy, počínajíc fasádou až po kliku u dveří, snaží se jen odnaučovati náš zrak a naše smysly vůbec čisté formě, celku, při němž bychom měli uklidňující a příjemný pocit solidnosti a vkusu.

Hledáme-li nábytek a vůbec věci potřebné, děje se nám podobně. Najdeme všechny druhy a všechny ceny, zejména najdeme imitace všech slohů. Ale sotva najdeme něco za cenu sobě přiměřenou, s čím mohli bychom opravdu dů-

věrně žíti. Většina Evropanů našeho věku je nucena trávití nejdůvěrnější chvíle svého života v padělaném baroku, v padělané gotice nebo renesanci, popřípadě v ohyzdné, nádenické secesi.

Ale napodobením starých slohů nic jsme nerozřešili. Kopírujeme, ale nemůžeme těmto starým formám dodati to nejpodstatnější: naše práce není poctivá a dokonalá, jako byla práce našich dědů a pradědů. Neboť uměleckořemeslný předmět není krásný jen čistotou své formy a slohovým vkusem své výzdoby, nýbrž hlavně způsobem, jímž jest dělán, dokonalostí práce, přesností své skladby a tím těžce vyjadřitelným rázem, jež mu může dodati jen poctivý, inteligentní a láskyplný řemeslník.

Tento posmrtný druh krásy spatříme jen na kusech starého rodinného nábytku; z dnešní doby není.

Moderní hnutí uměleckořemeslné a uměleckoprůmyslové snažilo se mnohdy zjednati nápravu. Výsledkem této snahy jsou přčetné pokusy, jež po dlouhou řadu let již vídáme v odborných časopisech uměleckých, za výkladními skříněmi různých artělů a uměleckých dílen, tu lepších, tu horších, nebo v rodinných domcích bohatých jednotlivců. Vídáme tu vše možné. Vídáme tu umělecky zbudované a vypravené celé domy, kde každá podrobnost chce býti krásná. Ale většinou běží jen o pokusy. Často uvidíme návrh svědčící o tom, že umělec nezná možností řemeslné práce nebo nepočítá s praktickou potřebou. Uzříme návrhy nábytku, s nímž nechtěli bychom ani měsíc žíti, poněvadž jeho formy jsou neklidnost sama.

Připustíme však, že jsou již celé domy vypravené a zbudované vkusně i solidně; jsou to jen ostrůvky v moři nevkuasu, ostrůvky boháčů, jež ve svém širokém okolí mohou býti nejvýše jen hrubě a zhoubně napodobeny.

Naše umělecká bída nemůže prostě zmizeti úsilím nějakého uměleckoprůmyslového hnutí skupin, sebelépe míněného. Zkázu uměleckého řemesla zavinila hospodářská organizace, s ní tato zkáza rostla a s ní také zmizí.

Někteří lidé rádi obviňují stroj. To je omyl špatných ideologů, jehož socialisté musí se zříci.

Henri van de Velde, jeden z propagátorů uměleckoprůmyslového hnutí, který měl vždy na mysli základní moment sociální, napsal: „Stroje jsou lhostejny k tomu, je-li něco ohavné nebo krásné. Mocný chod jejich železných matic dodá světu krásné výrobky, jakmile krása (a dodejme poctivost) bude chtít stroje zúrodniti. Ale vedle strojů usadila se příšera: žravý zájem průmyslníkův, ten je popoháněn s ustavičnou zuřivostí... A výrobky, jež se rodí z tohoto poměru, jsou poznamenány ohavností.“

Ano. Stroje vymýšlejí si, staví a řídí lidé. Stroje jsou poslušny člověka a byly vymyšleny a zhotoveny, aby znásobily výrobní schopnost lidskou. Jsou stroje, které stejně dobře vyrábějí věci krásné jako ohyzdné. Jsou-li však stroje, jež vyrábějí jen práci fušerskou, je to zase vina těch, kdož jim svěřují práci, které nedovedou.

Ziskuchtivost průmyslníková, jejíž kořeny jsou v hospodářském systému soukromokapitalistickém, je nečistým pádem strojů a odpovědná za jejich destruktivní činnost.

Umělecké dílo jakéhokoliv druhu může se jen tehdy podařiti, když jeho tvůrce nebo tvůrcové myslí toliko na cíl svého díla. Dnes však umělec i dělník jsou spoutáni, jsou nuceni mysliti především na výdělek.

Ptejme se truhláře, proč pracuje. Mistr i dělník nám odpovědí: Pracujeme, abychom si vydělali na živobytí. Neřeknou: Abychom zhotovili nábytek pro svoje i zákaznicko-potěšení. A tu je vysvětlení, proč váš nábytek je ohyzdný. A pak můžeme jíti ke kterémukoli jinému řemeslníku, mistru nebo dělníkovi: všude obdržíme stejnou odpověď. Bude nám jasno, proč moderní život denní je tak nevkusný, neestetický. Nade všemi vraty dílen a továren nemělo by býti napsáno: dílna stolařská nebo továrna na čalouny nebo dílna hrnčířská atd., nýbrž dílna, továrna na peníze. Zde se všude vydělávají peníze, nic jiného.

Ziskuchtivost změnila psychologii pracujícího člověka: je téměř neschopen pracovati dobře, pokud pracuje za mzdu.

Spisovatel, chce-li naznačiti, že některá jeho věc je slabá, říká: To jsem dělal pro honorář. Dělník dělá stále pro

mzdu. Kdyby učinil trochu více pro kvalitu svého díla, než se od něho požaduje, bylo by to jeho ztrátou. O dělníku, který pracuje příliš svědomitě, říkávají spoludělníci, že kazí řemeslo. Dává více, než zač jest placen. V těchto slovech „kaziti řemeslo“ je shrnuta celá naše výrobní bída, velmi smutná, ale i směšná a pitvorná.

Zájem dnešního zaměstnavatele velí, aby se vyrábělo lacino, vyrábí se tedy přirozeně špatně a ohavně. „Pokojný zápas národů na poli průmyslovém“, tato fráze z úředních banketů a sněmovních řečí znamená v prozaické řeči zaplavování světa ničemnou prací, odnaučování člověka práci důstojné, které kapitalism nemůže potřebovati.

A nejen všední práce je lživá, lživý je pravidelně i veškeren luxus a komfort naší doby, kde rovněž kvantita vítězí nad kvalitou. Civilizovaný člověk zahrnován je bazarovým luxusem, galanterií velkovýrobou jen proto, že na tomto braku se mnoho vydělává. Proto naše „elegantní“ příbytky a reprezentační místnosti vyhlížejí pravidelně nevkusně a směšně.

Soukromokapitalistický systém velí, aby všechny vyšší aspirace byly podřazeny mamonu. Jako je nepřitelem skutečné lásky mezi pohlavími a protežuje proti ní lásku prodejnou, tak je také nepřitelem opravdové krásy a snaží se všude nahraditi ji pozlátkem, falší, šminkou. Je tudíž i nepřitelem umění. Umělce zotročil hůře než kterýkoli dvůr knížecí, světský nebo církevní. Ty chtěly tu a tam, aby umělec pracoval dle jejich přání, kapitalism chce, aby odhodil všecko, co ho činí umělcem. Proto žádná doba nerodila tolik pseudoumělců, jejichž heslem je heslo všech dílen a továren: Zde se vydělávají peníze!

Kde je východisko?

Richard Wagner napsal již v roce 1850: „Až starost o živobytí nebude pro svobodné lidi budoucnosti již účelem existence, ale až naopak po příchodu nové víry či spíše nové vědy bude nám chléb vezdejší zajištěn prostřednictvím přiměřené a přirozené práce, zkrátka až průmysl nebude již naším pánem, nýbrž naopak stane se naší služkou, tu uvidíme smysl života ve štěstí žítí a vynasnažíme se

učiniti naše dítky hodné a schopné tohoto štěstí... Každý člověk v kterémkoli oboru stane se jakýmsi skutečným umělcem..."

Tu jest jádro věci, a toto jádro je komunistické!

Nic podstatného nemůže se změnit na našich poměrech uměleckých, na poměru umělce a umění ke společnosti, pokud se podstatně nezmění dnešní organizace hospodářská, chorobná a úpadková. Tuto chorobu rozpoznali i poctiví liberálové, a nemůže trvati věčně.

Sociální revoluce je teoretiky a mysliteli socialistickými připravena, jako byla revoluce Francouzská, krize soukromokapitalistického hospodářství spěje ke svému vyvrcholení, jsme vlastně již ve světové revoluci sociální, která dá společnosti nového „dobrého boha“, nový ideál, ideál harmonické a svobodné práce všech pro všechny. Tu vzejde epocha komunistická, epocha komunistické práce a komunistického slohu, doba nové radosti a nové jistoty, jež na náš zmatek a na naše roztržštěné snahy pohlédne jako na úsilí dětinská.

Povstanou nové katedrály, chrámy práce, zdobené freskami a sochami nového slohu syntetického, plného sociálního nadšení. V nich promluví noví básníci, každému srozumitelní, a v nich objeví se konečně nový občan, svobodný a hrdý, občan komunistický, který se naučil žítí opět s krásou...

Naše lidství je naším bohatstvím. Kdyby bylo vyšlo z ruky nějakého všemohoucího stvořitele, bylo by to dílo jistě velmi nepodařené, bastardní, a nám, ubohým lidem, nezbývalo by než zoufati nad lidským osudem. Byvše stvořeni jako zmetci, neměli bychom naděje, že se někdy dostaneme ze stavu dnešní neuvědomělosti lidského rodu. Ale poněvadž jsme produkt přírody, v níž všechno se mění a vyvíjí, poněvadž jsme nebyli stvořeni hotoví, nýbrž rodíme se pomalu podle přírodních pravidel, má naše lidství v sobě zárodky ohromných možností, jest nám možno doufati, že z dnešní periody neuvědomělosti pronikneme k vyšším periodám, a můžeme hleděti na život a vývoj lidského rodu jako na velikolepý zjev, plný sice tragiky, bez níž není na světě nic velikého, zároveň však na sobě samém z vůle přírody provádějící tvůrčí dílo ohromných rozměrů a povznášející hloubky.

V tomto smyslu tedy můžeme býti pyšní na své lidství, můžeme je považovati za nejvyšší statek: živočišný lidský rod je právě proto veliký, dobyl světa a dobude si harmonie, že je živočišný. Dokonalí a neomylní andělé nic by nemohli dobýti, nemohli by pracovati, zápasiti, trpěti, krev prolévati, jejich dílo nebylo by tvůrčím činem, nýbrž jen mechanickým porodem.

A co platí o lidském rodu, platí i o jedinci. Také veliký člověk, veliká tvůrčí individualita, je pouhý živočich. To, s čím přišel na svět, je minimum. Z hlediska jeho tvůrčí budoucnosti jsou to jen náklonnosti, sklony k tomu či onomu. Teprve prací, především prací na sobě samém, zápasem, především zápasem se sebou samým, utrpením, potem a krví povznese se a stane se tvůrčím člověkem. Ani největší lidé nebyli andělé. Naopak, živočišné lidství bývá u nich výraznější než u průměrné společenské loutky. Proto jen bloudí bývají zklamáni, když pod pláštěm velikosti najdou živočicha; lidé myslící naopak jsou tím potěšeni: ejhle, jeden z nás, a jak veliký!

Jsou ovšem ještě lidé, kteří milují legendy, ale nejen ty staré, jež vždycky dají se tu a tam čísti, ale především legendy soudobé, z nichž pojde pravidelně jen zlo. Legendy nepatří do dnešní doby. Bloudi, kteří je hltají, jsou velmi brzo rozčarováni, neboť svatozáře dnes rychle rezavějí; pak z jednoho extrému vrhnou se do druhého, a pravda jen těžce jde najevo. Kdežto skeptičtí lidé myslící bývají legendami odstrašováni: nemají-li možnosti sami se pravdy dopátrati, jen s nechutí blíží se k zjevům opředěným legendou, a tím mohou jim ukřivditi.

Lev Nikolajevič Tolstoj byl takový zjev opředěný legendou, legendou, kterou vytvořila pokrytecká sekta v zájmu sektářů, nikoli v zájmu mistra, jak to už bývá na světě. Bloudi milovali jej skrze tuto legendu, nevěřící chytráci velebili Tolstojovu víru, protože jeho učením daly se tu a tam paralyzovati nebezpečnější snahy podvrtné; soudní lidé ctili jej jako velikého spisovatele. Tolstoj jako člověk zůstával však zkreslen a utajen: teprve Maximu Gorkému patří zásluha, že knížkou zcela nenáročnou, ale v jádře velikou a smělou vrhl přirozené světlo na „třináctého apoštola“. Jsou to *Vzpomínky na Lva Nikolajeviče Tolstého*, jež vyšly právě také česky (v Edici Června, sv. 21).

Prst vzpomínkových záznamů a jeden delší nedokončený dopis — toť všechno po stránce zevnější. Ale tímto prostým, fragmentárním zevnějškem halí se revoluční čin: osvobození velikého člověka z ponižující legendy, odhalení a zachránění jednoho krásného lidství.

Končí knížka Gorkého těmito slovy: „A já, nevěřící v boha, hledím na něho poněkud opatrně, jaksi bázně, hledím a myslím:

„Toť člověk — bohu podobný.“

Boží zajisté stvoření byli lidmi podle obrazu člověka. L. N. Tolstoj mohl býti zcela dobře jedním takovým obrazem, podle něhož tvořen byl bůh. Nebyl sice vševědoucí, ale měl ohromnou zkušenost s lidmi a světem, pronikl k základním problémům světa a v čestném, chrabrém a strastiplném zápasu hleděl se vypořádati se vším, co bylo nad ním. Nebyl věčný, ale rozrostl se životem tak široce, že sám

mohl zapochybovati o své smrtelnosti, nehledíc k nesmrtelnosti jeho díla tvůrčího. Nebyl všemohoucí, ale i v mužické rubašce zůstával bářinem čisté a vznešené krve, který směl všechno, protože všechno u něho rodilo se z bolestného vnitřního boje a prahlo po koruně mučednické. Nebyl svatý, ale všechno, co činil, bylo posvěceno jeho velikostí a tím vnitřním utrpením, které prostoupilo celé jeho stáří. A jeho chytrácky blýskající očka prozrazovala, že hraje zároveň promyšlenou hru, jakou jen bozi a Tolstojové mohou hráti, aniž jich nazveme šarlatány.

Maxim Gorkij, který svým realistickým zrakem snaží se s velkým zdarem odhaliti čistě lidské pohnůtky každého slova i postoje Tolstojova, vždy znova zajímá se obdivem, ba když dojde k nejhlubšímu lidství Tolstojově, i láskou, jež si na něm násilně téměř vynucuje Tolstojův zjev.

A na druhé straně je to téměř nenávisť, která propuká tu a tam, všemi silami tlumena, nenávisť Rusa, vychovaného západnický, proti tomuto náboženskému horliteli, který umíněně propaguje své učení a dychtí dokonce mučednický za ně trpěti, ač sám ve svém nitru je nad ně povznesen a ve svém křesťanském bohu vidí spíše svého nepřítele, s nímž tvrdě zápasí, než spasitele, do jehož rukou by se pokorně odevzdal.

Vedle psychologických odhalení, která přehodnocují celý zjev Tolstojův, je v poznámkách Tolstojových řada anekdot a výroků mudrcových, která velikého starce jasnopojanského charakterizuje dosti podrobně, i pokud běží o jeho prostý život občanský, a činí Tolstoje člověka blízkým a sympatickým všemu lidskému.

V tomto stručném upozornění na *dobrou* knížku nelze reprodukovati ani nejlepších kousků z této poznámkové řady, bylo by to také nepietní, neboť jsou všechny v nevelké knížce zasazeny bezděčně v jedině oprávněný rámec, stvořený rukou člověka a umělce rovněž velikého. Je to zase jednou knížka poučná, povzbuzující, posilující, hluboká a radostná, místy i božsky veselá. Čtěte ji, chcete-li z lidství největších čerpati posilu na cestě svého vlastního lidství za revolučním činem.

Netřeba mi snad zatajovati, že mám na presidenta Masaryka poněkud odlišný názor než mnozí soudruzi, s nimiž o něm mluvívám a kteří po mém soudu příliš nedůtklivě reagují na všechny presidentovy výroky a přirozeně i na komedie, které s jeho osobou tropí žurnalistika měšťácká a sociálpatriotická.

Jsem sice zvyklý vyjadřovati své sympatie a antipatie velmi ostře a jako člověk poněkud politický i dle potřeby situace, ale snažím se přitom uchovati si i hlavní pohled objektivně. Zejména nerad zapomínám, že i každá osobnost je vedle své povahy i produkt vnějších poměrů a situací.

Býval jsem vášnivý odpůrce mnoha názorů prof. Masaryka, ale stával jsem na jeho straně ve všech aférách, které tak statečně probojoval proti vlastenecké buržoazii a jejím nár. soc. nohsledům. Za války obdivoval jsem se jeho zahraniční akci, kterou vedl s takovým temperamentem a s takovou houževnatostí snad proti mnoha svým dřívějším zásadám, ale jistě z hloubi své bojovné povahy. Důstojně znělo mi i první jeho poselství na Hradě. A pak?

Pak se u nás poměry počaly překotně sesouvat do politického bahna maloměšťáckého, dostali jsme „slušnou“ ústavu a T. G. Masaryk stal se hlavou maloměšťáckého státu, uvnitř ovládaného nezřízenou korupcí, politickými šarlatány, bankovními a průmyslovými bandity a agrárními lichváři, a zevně považovaného za kolonii Dohody.

Od té chvíle, kdy jsem pochopil, že naše revoluční ideály předpřevratové jsou navždy pohřbeny, že od „demokratické“ republiky nelze očekávati nic a všecko od komunismu, od té chvíle patřím k lidem, k mnoha lidem, kteří tu a tam rádi by vyslechli osobní názor T. G. Masaryka, bývalého profesora a bojovníka za pravdu a spravedlnost, ale nejsou pranic zvědaví, když běží o oficielní projevy *presidenta* Masaryka.

Projevy hlavy státu jsou projevy diplomatické; diplomacie poválečná je právě takovou jako diplomacie předválečná, a tím je řečeno všecko. Přiznávám se upřímně, že projevů presidentových nečtu.

Aktivní politik musí je však čísti. Ale ani aktivní politik neměl by přemrštovati jejich význam a neprováděti jimi stranické agitace.

Naši „demokratičtí“ republikáni neměli by zapomínati, že president reprezentuje jejich stát jako celek, a třebaže ústavou dán byl republice president mluvící, a nikoli mlčící, že přece jen v zájmu jejich věci je, aby nebyl zatahován v boj stranický ani v zápas třídní.

Počínání našich „demokratů“ je však v této věci naprosto nelogické. Na jedné straně snaží se každého výroku presidentova využití s velikým rámostem stranicky, na druhé zavádějí však byzantický kult jeho osoby, který počíná přesahovati všecku míru. A zase jednou se potvrzuje, že Čech je — hulvát nebo líbá ruku.

A přitom kdo zná smýšlení v různých kruzích naší veřejnosti a v politických stranách, ví, že tato vlastenecká a sociálpatriotická hra s osobou presidentovou je nejčastěji *nepeknou komedií*, a tím dociluje jen opak zamýšleného účinku.

Jako důsledek vlasteneckých štvanic na profesora Masaryka trvá v naší veřejnosti jistý skepticism i k presidentovi Masarykovi přes veškeru jeho popularitu, živený především zpátečnickými nacionalisty, kteří jej tupí tajně i veřejně. Ani však ve stranách, které mají plná ústa loajality, není té lásky k presidentovi, jaká se hlásá pokrytecky v žurnálech. Kdyby například mohly mluvit stěny nár. soc. místností, kde se scházejí machři této strany, komedie, kterou hrají, byla by očividna. Dokonale spokojen jest snad jen bratr Stříbrný.

Tedy dnešní stav této „presidentské otázky“ je ve skutečnosti tento: *Fakticky neupřímný poměr vládnoucích stran k presidentovi, maskovaný navenek velkohubou loajalitou a byzantismem, a u protivníků dnešního režimu potlačované cenzurou upřímné stanovisko kritické. Pokrytečtí klepaři, kteří vládou, tváří se hyperloajálně; poctivá kritika opozice má býti umlčena.*

Slepotou raněni jsou vždycky ti, kdož svou věc mravně dávno prohráli, aby sami si pomohli k pádu. Komédie, kterou hrají dnes s osobou presidentovou, podkopává jen jejich pozice. Cenzura a perzekuce, které si vzali na pomoc, směšný byzantism, který pěstují ve svých žurnálech, vzbuzují a vzbudí jen prudký protitlak, osvětlující skutečné poměry.

My, kteří jsme nezapomněli Masarykových slov a skutků, jimiž nynější československý president získal si úctu a sympatie poctivých a myslících lidí za Rakouska, víme, že zásady, jež je zrodily, neplatily jen pro Rakousko a nekončily na hranicích bývalé monarchie, a mají tedy dosud platnost — i pro Československou republiku, třebaže v ní skutečně nic neplatí.

Je to ovšem velmi smutný úkaz, že všechno to, co profesor Masaryk směle hlásal za dob monarchie o cenzuře, o diplomacii, o perzekuci, o revoluci, o politické mravnosti, brutální nohy, hrabivé ruce a nečisté huby znesvěcují nejvíce právě v republice, jejímž presidentem Masaryk se stal. Ale proto nepozbylo to ještě hodnoty, a nám věru dnešní vládoucí klika politických dobrodruhů nezabrání, abychom v zápase, jež profesor Masaryk houževnatě zahájil a prováděl za Rakouska a jehož jako president se dobrovolně nebo nedobrovolně vzdal v Československu, abychom v tomto zápase nepokračovali v duchu dnešní doby a přes všechno řádění cenzorů, policajtů a soudců.

Nedávno četl jsem opět jednou v deníku národně sociálním o těch zatrápených „naivních idealistech“, kteří chtějí dělati Proletkult a podobné „ideální“ věci, ale sklídí ve straně škaredý nevděk.

Věřím rád, že národní sociálové nic nevděčného nedělají. Jejich práce je odměňována automobily, salónními vozy, honitbami, vilami a jiným podobným vděkem, méně viditelným; nesklízí-li jej sám pracovník, sklízí jej aspoň jeho bratr. Národní sociálové jsou ostatně všichni bratři. Aspoň pokud neběží o ministerská křesla.

Věřím také, že ve straně národních čili československých sociálů není místa pro naivní idealism a naivní idealisty. Tato strana zná jen ideální fráze — republikánské a demagogické —, každého jiného idealismu je na hony vzdálena. Přesvědčilo se o tom již několik „idealistů“, kteří byli naivní aspoň potud, že věřili v možnost kulturní práce ve straně, kde kulturu reprezentuje bratr Frabša. Kulturní pracovník = naivní idealista, to je opravdu rovnice, které nemůže nikdo jiný propagovati upřímněji než nár. soc. strana.

Nicméně objev sám není její. Čistokrevní parlamentární politikové myslili si vždy něco podobného o kulturních pracovnících a myslí si až dosud, aniž možno ovšem zapřít, že kulturní pracovníci ze své strany myslí si pravý opak o politicích, tedy že politik je všecko, jen idealista a naivní člověk nikoli.

A přece nechuť jedněch k druhým, ač dnes je velmi často náramně přirozená, může býti ospravedlněna toliko tím, že na obou stranách vyskytují se časté případy zrůdnosti, která budí odpor a posměch.

Vědec, umělec, spisovatel, učitel, nemyslí-li také politicky a sociálně, jsou zrůdou tak jako politik, jemuž je cizí kulturní život. Takovým specialistům nelze se obdivovati, nelze si jich ani vážit.

Politika, která nedbá kulturních zájmů, zvrhá se v dema-

gogické řemeslo, kšeft. A protože od vpádu měšťácké a maloměšťácké „demokracie“ do politiky je tohle velmi častý případ, nemůžeme se diviti nechuti, kterou jistí politikové a jistý druh politiky vzbuzují u kulturních pracovníků a která pak přenáší se na politiku vůbec. A náchylnost kulturních pracovníků a intelektuálů k sobeckému individualismu dovrší pak pohromu: lidé, kteří by mohli býti velmi užiteční obecnosti, stahují se jako hlemýždi do své skořápky a s utrápeným gestem odmítají tento mrzký svět.

Že tohle politikům nebo lidem zdravým a čilým neimponuje, je samozřejmo. Že by tu však běželo o „naivní idealism“, není pravda, protože spíše je to jejich sobectví, pohodlnost a ješitnost, které odnímají mnohé kulturní pracovníky přímému životu veřejnému. Nechtějí býti „vláčení jeho blátem“, zapomínajíce, že nejsou sami světci, a že zapomenou-li se, i oni dovedou býti velmi hrubí a neurvalí.

Skutečný naivní idealism je u kulturních pracovníků spíše výjimkou než pravidlem. Slepých nadšenců je — aspoň u nás — jistě velice málo.

To, co politikové jmenují naivním idealismem, je však pravidelně ona míra nezištnosti a pravdomluvnosti, která u kulturních pracovníků nebývá vzácná, kdežto u dnešních politiků je vzácnou výjimkou. A té ovšem my ani spisovatelům, ani vědcům, ani umělcům vytýkati nebudeme.

Z toho, že průměrný politik hledí na život „praktičněji“ než filosof, básník, malíř, profesor, učenec, pramení jistě podceňování intelektuálů a dělníků kulturních i osvětových, které často poznávám, mluvím-li s nějakým „zavedeným“ politikem, podle laskavého, ale povznešeného úsměvu. Politikové, a často i dobří politikové, jsou-li příliš jednostranní, přeceňují svou praktičnost.

Následkem toho podceňují činnost kulturní. Snad se jim zdá, že prospěch z kulturní činnosti není dosti zjevný a skutečný.

A přece kulturní činnost, i když nenese bezprostředního ovoce v podobě děl vědeckých a uměleckých nebo v podobě trvalých institucí kulturních, má trvalou hodnotu, těžce sice změřitelnou, ale přece zjevnou v stálém stoupání vše-

obecné úrovně. A politika koneckonců jen tehdy je účelná, když se opírá o vysokou kulturní úroveň, o osvícené vědomí.

Vrstvy stojící kulturně výše jsou pevnější politickou půdou než vrstvy nevzdělané, které tvoří v dnešních poměrech onen náladový dav, jež například při volbách strhne poslední šlágr.

Tohle právě vědí kulturní pracovníci komunističtí, „naivní idealisté“ Proletkultu, jimž běží o kulturní úroveň a třídní vědomí proletariátu.

Osud komunismu je v rukou proletariátu, na jehož pevném třídním vědomí a vzdělanosti všecko závisí. Kulturní pracovníci strany očekávají za svůj idealism jedinou odměnu: zvýšení kulturní úrovně československého proletariátu, a té se jim dostane, když *sami* budou nejsvědomitěji pracovati. Co řeknou druzí, je vedlejší.

Provoláním, uveřejněným 14. srpna v Rudém právu, založena byla konečně po mnoha poradách organizace pro proletářskou kulturu ve smyslu komunistickém, Proletkult, jenž má jednotným a soustředěným způsobem pečovati o urychlení a prohloubení sociálně revoluční schopnosti proletariátu v Československu. Tím počato s realizací myšlenky, kterou Červen nejvíce podporoval a rozebíral: radostně vítáme tento závažný krok, jenž, pokud toho československé poměry dovolují, nezůstane jistě neúspěšný.

Provoláním a předběžnými poradami byla ovšem vykonána jen nepatrná část nejnutnějších prací přípravných, v nichž nutno teď houževnatě pokračovati, dříve než přikročí se k pravidelné činnosti. Organizační otázka za otázkou vyvstávají před zraky zakladatelů a prvních pracovníků, kteří dobře vědí, že bez řádného základu organizačního není možno konati řádnou práci.

Organizace Proletkultu bude nutně neobyčejně složitá sama o sobě; vedle toho nutno se postarati o bezpečné zařazení Proletkultu v rámec komunistické strany, která právě pracuje na svém definitivním řádu organizačním.

Tu především nutno zápasiti s mnoha překážkami a předsudky pomalu a trpělivě, neboť nesmíme zapomenouti, že komunistická strana československá vznikla ze strany sociálně demokratické a že způsob, kterým vznikla, zachoval v ní mnoho nešťastného ducha sociálně demokratického, který byl vždy ve většině případů kulturním nebezpečím pro socialism.

Opravdu jen pevná víra v nezbytnost vytčeného úkolu a ve zdar věci a jen veliká a laskavá trpělivost mohou zvíťaziti nad všemi nesnázemi, zejména v prostředí českém, jež je na všech stranách skrznastrz prolezlé maloměšťáctvím.

Uplyne ještě mnoho vody, než budova Proletkultu bude pod střechou, přibližně hotova a schopna zmocniti se všeho kulturního života proletářského.

Víme ze zkušeností, že na venkově těší se Proletkult již nyní velikým sympatiím a že se nedočkavě hledí k okamžiku, kdy bude moci působit svým svérázným způsobem revolučním. Ale jako jeho budovatelé i jeho nastávající obecenstvo musí se obrnit jistou trpělivostí.

Kdyby Proletkult bez dostatečné přípravy a organizace chtěl již nyní prováděti širokou a všestrannou činnost, jistě by jednal neprozřetelně, neboť nemoha ještě dnes pracovati dle svých představ revolučních byl by nucen konati více kompromisního, než by bylo zdrávo myšlenkám, které přináší.

Naši vnější protivníci nemohou se již dočkati jmen, která stojí za Proletkultem, a nějaké hlučnější činnosti: věčně hladové šelmy žurnalistické chtěly by se již vrhnouti na nás tak nebo onak, nejvíce osobně ovšem. Ale Proletkult má pracovati do hloubky, nikoli zvířovati prach na křižovatkách. Na úrovni proletářských projevů a toho, co strana komunistická pro proletariát činí ve směru osvětovém a kulturním, musí býti zřejmý význam Proletkultu, nikoli v denních rvačkách se šmoky a tlučhuby.

Proletkult musí také dbáti toho, aby odzbrojil eventuelní nepřátele vnitřní, kteří vyskytnou se buď z neporozumění laického, nebo ze zatvrzelosti odborné. Jistě najdou se soudruzi, jimž všechno, co Proletkult podnikne, bude se zdáti zbytečným a nerevolučním, poněvadž to nebude neurvalé, duté a křiklavé. A naopak najdou se odborníci, měšťácky odkojení, jimž všechna činnost Proletkultu bude povrchní a špatná, protože bude jednosměrná, revoluční, marxistická a vyhne se všemu neplodnému filosofování odbornickému.

Nedáme se svěsti z cesty ani jedněmi, ani druhými. My si bez nich pomůžeme a oni mají pro své koníčky dosti místa jinde.

Mnoho rad dobře i špatně míněných slyšeli jsme již a ještě vyslechneme, ale *prospěšných* rukou pomocných bude nemnoho. Zdá se, že dnes více než kdy jindy schopní pracovníci kulturní jsou málo obětaví a vězí hlavně v titěrném individualismu: na jedné straně šilhá se rádo po oficielní

kariéře, na druhé není ochoty k opuštění malicherného sobectví intelektuálního.

Naše republika je pařeníštěm lidí malé víry... To bude hlavní překážka, s kterou se Proletkult u nás setká. Potřebuje osobností, které dovedou na své takzvané já natolik zapomenouti, aby dovedli svůj osud spojit s osudem proletariátu a s jeho dějinným posláním. Takových lidí nebude u nás mnoho v nejbližší době.

Dobrá věc měla u nás v nové době vždy málo pracovníků a příznivců; kterýkoli švindl nachytal však a vykořistil tisíce. S tím dlužno počítati. Budeme Proletkult *toliko československý* (třebaže na mezinárodním základě). Dle toho bude nutno posuzovati naše úspěchy i neúspěchy.

Nemáme iluzí, ale nejsme také bez víry a naděje, protože vedle nás pracují soudobé dějiny, jež mohou uzavřít tuto epochu jen pečetí komunismu.

České prostředí má po válce stejně vlažnou teplotu, jako mělo před válkou. Miluje slavnostní frázi a rovněž miluje slavnostní fángličky, ale za nimi skrývá se nadbytek pozitivismu, obchodnická střízlivost, maloměšťácká malověrnost. Všecko měří se u nás mírou okamžiku, vynáší-li to bezprostředně čili nic, naši lidé jsou opatrní, neodvážní a nic jim není tak cizí, jako veliký cíl, mocná víra, revoluční rozlet.

Celá novodobá česká politika, celý český zápas s Vídní, počínajíc Havlíčkem, přes Palackého, Riegra, Grégry až ke Kramářovi, měly tento šosácký charakter, stále připravený smlouvat se a slevovat.

Čeští lidé největší a nejčistší víry měli pravidelně nejméně bojovnou povahu a spíše se stranili veřejnosti, než aby pro svou víru vrhli se v nevděčný zápas. U nás potkáváme častěji revoluční skepsi než revoluční víru: lidé se spíše obětují a vydají napospas urážkám, aby strhli nějakého hliněného fetiš, rozprášili nějaký klam, nějakou legendu, než aby se obětovali a v hrdinný zápas vrhli pro veliký ideál.

To platí ovšem především o vzdělancích. V proletariátu je vždycky lepší půda pro víru, „která hory přenáší“. Ale vliv vzdělců na lid je právě u nás veliký: jed malověrnosti a opatrnickví snadno se šíří shora dolů.

S touto povahou českého prostředí musíme počítati i jako komunisté a hledati prostředky, jimiž bychom jed paralyzovali. Nebude to práce snadná a nepůjde rychle.

Česká povaha nezmění se ovšem tak brzy, česká malověrnost bude stále brzdit vývoj komunistické revoluce. Komunistická strana na svém českém křídle bude stále trpěti nedostatkem pracovníků silné víry, na něž bylo by vždy a všude úplné spolehnutí.

Dnešní typ průměrného socialistického vzdělance rozhodně nám nestačí. Komunistická revoluce a komunistická

strana potřebují vzdělců zcela jinak věci oddaných, než je pravidelně dnešní socialistický inteligent.

Většina těchto lidí stojí ve skutečnosti *mezi* oběma světy. Mluvím přirozeně jen o lidech poctivých, nikoli o všelijakých sociálpatriotech, u nichž je to celkem jen náhoda, že pracují a spekulují v nějaké straně socialistické, a nikoli v buržoazní. Ale i ti v jádru poctiví neujasnili si dosud, že skutečný socialista nemůže státí jen jednou nohou v táboře socialistickém a druhou mítí ještě v táboře buržoazním.

Pro komunisty musí tohle býti zcela jasné. Jejich víra musí býti tak veliká, jejich oddanost věci tak celá, jejich splynutí s proletariátem tak úplné, aby dovedli spáliti za sebou všechny mosty, které je dosud spojují s buržoazií.

Strana komunistická smí býti jen na jedné straně otevřená: na té, která vede k proletariátu. Na straně, která vede k buržoazii, musí býti však zařízena přísná izolace.

Nic není trapnějšího, než když vidíme, že vzdělanec, který vyrostl mezi námi a jehož jméno proniklo z proletariátu, pro nějž a u něhož pracoval, navenek, zatouží náhle po kariéře u měšťáctva. To se po mém soudu rovná zradě.

Proletariát, aby mohl splniti svoje dějinná poslání, potřebuje tolika sil vzdělaných, a má jich dosud poměrně tak málo, že každé opuštění pozice pro krásné oči Buržoazie mělo by býti trestáno opovržením.

Případ je příliš častý, aby takové kotrmelce mohly zůstatí nepovšimnuty. A hned podotýkám: objevuje se stejně u „soudruhů“, kteří počali jako dělníci, jako u těch, kteří nabyli vzdělání akademického.

Neběží ovšem například o to, že vzdělanec komunista nesměl by si vydělávati na živobytí v podniku buržoazním. To musí činiti i veliká většina dělníků. Ale o to jde, aby soudruh činný v proletariátu, když se povznese na jistou výši, neopouštěl ho, poněvadž zatoužil také po uznání buržoazie.

Komunista může hledati u měšťáků výdělek, nemůže však státí o jejich sympatie.

Komunism potřebuje dnes vzdělců takové víry ve věc proletariátu, že spojí bezvýhradně a naprosto svůj osud

s osudem proletariátu. Komunista nesmí si ponechávati zadních dvířek k buržoazii. Jen s proletariátem a jeho posláním musí cítiti, jen pro ně pracovati; s ním vítězí, s ním padá. Komunista nesmí seděti na dvou židlích.

Dnes je situace natolik jasná, že naprosto minuly doby, kdy kdokoliv mohl říkati: já jsem také socialista. „Socialista“ možná; kde je socialistou Stříbrný nebo Tusar, tam může býti socialistou jakýkolivěk parvenu anebo panský lokaj. Ale komunista — nikoli, to je velice přesný a tvrdý pojem.

Komunista musí býti člověk velké víry a jeho víra musí býti zřejma z jeho obětavosti, oddanosti, z toho, jak pálí za sebou mosty k buržoazii.

Musí nám býti podezřelý každý, kdo si říká komunista, ale mostů k buržoazii za sebou nepálí, zadní dvířka si ponechává. Pracuj s námi, chceš-li, ale na nose nám poznej, že jsme připraveni na tvou zradu a že na tobě nic nebudujeme.

Jsi známý český případ. Jsi člověk malé víry. Proto ani my v tebe velké víry nemáme.

Ale ovšem. Věc komunistická nedá se stavěti *jen* na lidech velké víry. Jsou mnoho, ale nejsou všechno. Sami by nezmohli velikého úkolu. Nejsou nikde četní, jest jich tím méně u nás. Lidí, jejichž víra řídí se okolnostmi, jest většina. Jsou-li s věcí spojeni existenčně, pracují spolehlivě.

Bude více víry, až strana komunistická bude bohatší. To neříkám z cynismu, to není cynism, nýbrž životní zkušenost. Tak je tomu všude a bezpochyby bylo vždy.

O tento druh víry nebude nouze. Nouze je o lidi mocné víry a veliké lásky k velikému cíli, o lidi cele oddané revoluci. Po těch se člověku někdy nesmírně stýská v československém pařeníšti maloměšťáků.

Je snad i u nás trocha lidí, kteří neposuzují vývoj věcí v Československu jen jako statisté nebo herci v politické frašce, nýbrž procitují hluboce lidsky to, co se u nás děje, a prohlédají, že tu běží o tragédii svedeného lidu, jenž svými vládci je hnán na šikmou plochu, po které řítí se do zkázy.

Tito citliví lidé, takto a jistě právem usuzující, pociťují fyzické přímo utrpení, fyzickou přímo bolest a ošklivost při pohledu na šílenou snahu vládnoucích stran i jednotlivců, aby Československo nejen dohonilo, ale velmi překonalo starou monarchii reakčním úsilím potlačujícím a ohlupovacím.

Hnus a nenávist jímají dnes i nejkldnějšího člověka, sleduje-li politický život v Československu a zná-li figury, které jej dirigují.

A jako nechápe, proč perzekuce, překonávající svou nsmyslností vše, co se dělo za starého Rakouska, řadí u nás právě v době, kdy jak sovětské Rusko, tak i komunistické hnutí vůbec obmezuje se na klidnou defenzívu, tak nepochopí ani, že vládcové Československa nenaučili se nic z historie a pádu habsburské říše.

Nutno velmi důrazně pánům připomenouti, že *většina myslících lidí* (nacionalistické fanfaróny k nim nepočítáme) *a zejména většina proletariátu nenáviděla monarchii*, byť často podvědomě, *nikoli proto, že monarchie neposkytovala svým národům dost autonomie, nýbrž především proto, že to byl stát blbě dynastický a reakcionářský*.

[Cenzurováno]

Není tomu dávno, co ministr dr. Beneš prohlásil k zahraničnímu žurnalistovi, že náš stát stojí pevně, poněvadž veliká strana československých socialistů (nár. soc.) jej drží. Každé dítě politické u nás však ví, že strana českosloven-

ských socialistů je nejkorupčnější stranou v republice a že je držána pohromadě jen zistnými zájmy jednotlivců.

Naši vládci, nemající síly ani odvahy budovati tento stát na zdravé myšlence, nedovedou opravdu nic jiného než opíratí jej ziskuchtivými zájmy skupin a jednotlivců, stavěti na korupci, a proto naše „demokratická“ republika je skutečně milována jen ziskuchtivci a korupčníky. Kam s nimi dospěje, dá se snadno spočítati.

Nemajíce jediného snesitelného vysvětlení, jediné snesitelné omluvy pro své politické živoření ze dne na den, pro svou ubohou politiku bez linie, vyplývající jednak z čachrů českých stran, které jsou u vesla a z nichž ani jediná nemyslí na stát a lid, nýbrž jen na své pozice a kšefty, jednak z různých nátlaků zahraničních jak politických tak hospodářských —

[Cenzurováno]

Každého musí přece napadnouti: *A na čem stojí tedy český Honza a co dělá český Honza?*

Je-li ruský proletariát, o nějž se opírá sovětská politika, hnojiště, jak pojmenovati pak veškeré to korupční bahno stranické i osobní, o něž se opírá oficielní politika československá podle svého vlastního doznání?

Neřekneme, na čem stojí český Honza, protože bylo-li pro ruský případ užito slova hnojiště, chybí nám pro případ český slovo dosti *silné*.

A co dělá český Honza?

Ruský Vašek práská bičem, ale nikoli jen naplano. Zkrotil hřbety buržoazie, pokořil soukromokapitalistické a bankovní bandity, ruské Rašiny, zpráskal Kolčaky, Denikiny, Judeniče, Wrangly a jiné stvůry protirevoluce, hudba jeho biče obrozuje socialism celého světa skvělými tezemi a probouzí proletariát ke zralému třídnímu vědomí, bič ruského Váška buduje první socialistický stát, pilíř budoucnosti (což nejde ovšem snadno a neobejde se bez chyb a omylů), a dáte-li mu pokoj, tak jej také vybuduje.

A jsme-li u té prolité krve proletářské: což tedy nedovede český Honza — vládnoucí klika — také práskati bičem? Jenže nepráská buržoazii a politické lichváře, nýbrž dělníky, kteří se brání stoupající reakci a stoupajícímu vykořisťování.

Bič českého Honzy cítíme denně všichni na své kůži, ale prokázali bychom mu čest příliš velikou, kdybychom jej srovnávali s bičem ruského Vaška.

Bič Honzův je ve službách rodové buržoazie a porrevolučních povýšenců, tím je řečeno všecko. Proto jím opovrhujeme, proto jej nenávidíme.

Ruský Vašek pracuje pro mezinárodní proletariát, proto půjdeme s ním.

V dnešním malém sporu o takzvané civilizační umění, spíše teoretickém než na umělecké praxi zjevném, zapomíná se předně, že to, co jsme nazvali uměním civilním (občanským), není totožno s uměním civilizačním, které představuje pouze časový úsek umění civilního.

Přesto, že u nás umění civilizační nemělo té imperialistické povahy, jaká se jeví například u předválečného futurismu vlašského, a přesto, že objevíme v českém umění civilizačním snadno hojně stop citění sociálního i socialistického — sám přece jsem je, jak je zjevno z knihy *Ať žije život!*, považoval již na počátku za jakési východisko nového umění sociálního —, možno konečně umění civilizační v užším slova smyslu považovati za určitý směr, dnes již uzavřený a překonaný.

Možno připustiti, že jeho jádrem byl *obdiv*, v podstatě ne-li vždy slepý a měšťácký, tož aspoň jednostranný a příliš smyslový. Byla to radost z objevu nového terénu, nového světa, jenž byl umění posud zapovězen, a radost ta byla tím oprávněnější, že předcházela leta bezradnosti a neplodného epigonství, leta papírových lilií a orchidejí v zahradách duše stejně papírové.

Na druhé straně je však jisto, že civilizační materiál pro umění vydobyty nemůže z umění již vymizeti, a že by tudíž bylo správně pomýšleti spíše na jeho nové zhodnocení, přiměřené dnešní naší citovosti a mentalitě, ale nedávati ho do klatby, zvláště když nejmladší pokusy umělecké pracují s ním hojněji než s čímkoliv jiným a když toto jiné, ostatní, u nich je pravidelně něco spíše velmi starého než nového, době vlastního.

Vedle toho trvá ovšem kategorická nezbytnost, abychom nepřestali průmyslovou civilizaci považovati za vedlejší důležitou pomocnici komunismu a nepotírali ji samu o sobě, nýbrž snažili se jen správně hodnotiti její význam pro včerejšek, dnešek i budoucnost, její osud v ru-

kou vykořisťovatelů a její cenu v rukou vítězného proletariátu.

Ale jak jsem pravil, civilizační umění v užším smyslu možno považovati za překonaný úsek umění civilního, a tu běží jen o to, aby pojem umění civilizačního nebyl ztotožňován s pojmem umění civilního, občanského.

Civilní umění jest pojem mnohem širší a po mém soudu aspoň pro nás komunisty nutně trvalý a v jádru nenahraditelný.

Umění civilní je projevem uvědomělých občanů pro uvědomělé občany, a nikoli vynálezem velekněží na ohromování davů. Umělci jsou jen jiný druh dělníků a jejich dílo má býti stejně užitečno jako potřebné dílo kterýchkoli dělníků poctivých.

Civilizační směr očistil umění od předsudků a čarodějské hantýrky, aby civilní umění mohlo se náležitě rozvětviti, a je nyní na nové generaci uměleckých dělníků, aby pokračovali v duchu doby a civilní názor naplnili soudobým životem.

A tu se zapomíná na druhou věc. Hlásá se, že osou umění musí se státi opět *člověk*, na nějž civilizační směr domněle zapomněl a z nějž válka učinila jatečné dobytče. Civilizace, zejména strojová, a válka jsou těmi odpovědnými nepřáteli člověka; proti nim nechť se obrátí nápor nových občanů.

To je však náramně pohodlný názor měšťáckohumanitářský a pacifistický; nevinátka člověk je nám líčen jako oběť „hmoty“, a máme zachraňovati člověka před vražedným a zotročujícím strojem.

Z nevinného stroje stává se odpovědný vrah, viník člověk je pouhá oběť železného krvežíznivce.

My komunisté otážíme se však, kdo řídí stroje proti člověku, kdo osnuje války proti lidstvu?

Odpověď je prostá: Také člověk. A proto jde o to, aby člověk byl chráněn nikoli před nevinným strojem, nýbrž před vinným člověkem. A umění, objevujíc znova člověka po všech zločinech světové války, páchaných na lidstvu, musí objeviti oběť i viníka a postaviti se za oběť a proti viníkovi.

Umění, chce-li býti spravedливо a chce-li se ujmouti člověka, civilní umění dneška nesmí mluvit všeobecně o člověku, jako měšťáci mluví všeobecně o národě, nýbrž musí míti na mysli toliko člověka vykořisťovaného, olupovaného a vražděného na válečných jatkách, toho se ujmouti, toho chrániti, toho učiniti osou svého díla, proletariát — proti němuž stojí vládnoucí třída měšťácká, která vládne i stroji a používá jich k tomu, aby třídu proletářskou zotročovala a vraždila.

Ať si umění měšťácké pohrává se všeobecnými pojmy, dávno dutými, socialistický umělec musí mysliti jinak než poetický lokálkář Národních listů. S kým a proti komu, musí věděti přesně.

Tato přesnost je předpokladem civilního umění poválečného, chce-li zůstat socialistickým. Jinak zvrhne se opět v hříčku nově zabarvenou, ale v jádru měšťáckou. A člověk, který se v něm objeví, bude nakonec zase ten starý individualistní fňukal, častující nás svými sobeckými a soukromými citečky a myšlenkami.

U vzdělaného člověka běží vždycky spíše o jeho názory než o jeho vědomosti v užším smyslu slova.

Setkáváme se v životě ustavičně s lidmi napěchovanými vědomostmi, se živými naučnými slovníky, popřípadě i filosoficky důkladně vyškolenými, jejichž vzdělanost přesto je buď zcela neplodná, nebo překáží jim v užitečné činnosti, nebo konečně podpírá u nich názory chybné, zastaralé, zpátečnické.

Sedíme například se starším člověkem, jenž svým zaměstnáním je bezvýznamný úředník: zcestoval polovinu světa, přečetl stohy knih vědeckých i zábavných, ale nevykonal dosud nic všeobecně užitečného, neprospěl nikomu svými vědomostmi. Hovoříme-li s ním, dovede jen vypočítávat, kde všude byl a co všechno četl, názvy, názory, ale ani jeden bystrý postřeh. Zdá se, že ve skutečnosti vůbec nic neví a že v životě svém kráčí nejvyjetější kolejí: všechno, co viděl, slyšel a četl, zapadlo v něm jako do bezedné hlubiny.

Nebo přijde k nám mladý muž, student, odmalička vedený k tomu, aby hodně studoval a četl. Vidíte ho na každé učené přednášce, na každém realistickém nebo socialistickém debatním večeru. Na všechno hledí filosoficky, každá praktická činnost zdá se mu povrchní, všude je především skeptickým kritikem, sám nemůže se soustředit k tvárné činnosti, jeho vědomosti znemožňují mu věřit a pracovat. Je v životě neobratný, a pokusí-li se o něco, nezdaří se mu věc.

Nebo naopak známe pracovníky jemné a vzdělané, jejichž vědomosti, hlavně odborné, jsou velmi značné i upotřebitelné ve veřejném životě, dokonce stále rozmnožované o nejmodernější vědecké objevy, jejichž názory však jsou tak zkostnatělé a zpátečnické, že na určitých místech dáme přednost prostému uvědomělému dělníkovi před takovým odborníkem. — Těchto konzervativních a zpátečnických odborníků je dokonce tolik, že měšťácké strany rády vydá-

vají heslo „Do úřadů odborníky!“ nikoli z úcty před věděním, nýbrž protože vědí, že tito odborníci znamenají pro ně sílu politickou.

Zkrátka prostá životní zkušenost nám praví, že vědomosti samy o sobě nejsou nic užitečného a mohou býti i škodlivy, nepodpírají-li vhodných názorů.

Rozumné a hospodárné výchově proletariátu musí tudíž v první řadě běžeti o *názory* prostého člověka pracujícího; o vědomosti pak jen potud, pokud podporují jeho správný názor. Při takzvaném všeobecném vzdělání byl až dosud názor zanedbáván ve prospěch balastu vědomostí: dat, jmen, pouček a popisů; neprospěli bychom dělnické třídě, proletariátu jako celku, kdybychom touto cestou pokračovali, rozsévali bychom dále škodlivou polovzdělanost a diletantství, jako to činila sociální demokracie, sabotovali bychom nepřímou třídní vědomí dělnické třídy.

Proletariát jako celek musí býti zpracováván kulturně v hrubých rysech a podle jasného velkorysého plánu, jako bychom měli před sebou velikou masu jednotného materiálu, z něhož máme postavit ohromnou sochu, u níž detail nic neznamená.

Teprve vedle tohoto úkolu má výchova proletariátu úkol druhý: starati se o speciální a detailní vzdělání jednotlivců zvláště nadaných, rozšiřovati řady jednak vychovatelů, jednak odborníků proletářských.

A tu vyskytuje se právě největší nesnáz. Předpoklad, že i masa potřebuje mnoho vědomostí, je příliš zakořeněn a schopnost propagovati v mase správný názor je příliš malá. Máme náramně málo odborníků a učitelů ochotných a schopných poskytnouti z určitého odvětví vědeckého nebo uměleckého davu jen tolik a v takové podobě, aby mohl předmět jasně pochopiti, zamilovati si a správný názor naň si osvojiti.

Odborníci mají dosud příliš velekněžský, necivilní názor na svou vědu a na své umění, štítí se raziti ze skutečného nebo kočičího zlata, jež dobývají, mince všeobecně berné.

Tu je nasnadě obava, kterou ostatně odůvodňují předchozí desetiletí lidovýchovy, že totiž v davech šíří se různé

vědomosti, většinou ovšem velmi kusé, ale že v davu nemění se nesprávné názory. A nejen nesprávné z hlediska komunistického, čemuž nelze se dosud diviti, ale i z hlediska zcela všeobecného, platného stejně pro nás, jako měšťáky.

Vezměme třeba malířství za konkrétní příklad. Přednáší se lidu o Mánesovi, o Alšovi, bude se mu snad přednášeti o Corotovi nebo van Goghovi. Přednášely se a budou přednášeny dějiny malířství, data, jména, školy. Přednášejí profesori, učitelé, znalci. Každý z nich má svého koníčka, o němž možná hovoří zcela zajímavě. Najdeme u nás již spoustu laiků z nejrozličnějších kast společenských, kteří vědí, co je to quattrocento, renesance, klasicismus, impresionismus, kubismus, kteří znají hromadu malířských jmen, o nichž četli nebo jejichž díla zahlédli atd. Ale kolik z těchto lidí má správný názor na umění?

Co je platná znalost dat, jmen, historie, směrů, když každý nový směr narazí na stejnou nechápavost, když vždy znova se ukáže i u lidí zdánlivě informovaných, že nemají tolik správného názoru na umění, aby pochopili stálou nutnost jeho proměny nebo aby nepovažovali například klasicismus nebo „realismus“ za trvalou hodnotu a jiné směry za pouhou módu.

O kulturní úrovni určitého jednotlivce i celku společenského nerozhoduje prostě kvantita jeho vědomostí, nýbrž kvalita jeho názorů.

Když dr. Kramář dal si svou vilu postavit ve vídeňském baroku a odůvodnil to tím, že moderní směry v architektuře nejsou dosud pevnými hodnotami (což nebylo pravda pro skutečného znalce věci), nikdo nepochyboval o mnoha jeho vědomostech, ale nikdo nepochyboval také, že i v umění je jeho názor nebezpečně zpátečnický.

A stejně i pracující třída zůstane jistou brzdou uměleckého vývoje jako měšťáctvo, i když na tisícerych přednáškách osvojí si mnohé vědomosti z dějin malířství, dokud se jí nedostane správného názoru na povahu umění.

Aby však mohla přijmouti takový správný názor, musí jí býti podán způsobem jí přijatelným a nesmí býti od hlavní věci odvrácena pozornost k zbytečnému balastu de-

tailních vědomostí, po nichž shánějí se jednotlivci, nikoli však třída.

Z hlediska komunistického je to pro výchovu proletariátu bezpodmínečně nutno. Nejde-li to hned ideálně, musí aspoň dobrá vůle býti zjevna. Musíme se tomu naučiti, odkládající nechuť k tomuto druhu práce a pohodlnost. — Snadnější a pohodlnější je ovšem přednáseti obvyklým způsobem vědomostí, mnoho vědomostí třeba s výkladem komunisticky natřeným. Učiti však proletariát správnému a komunistickému *názoru* pochopitelným způsobem, aby jej trvale přijal za svůj jako samozřejmost bez velikého vědního břemene, je mnohem obtížnější, ale také účelnější a nezbytné.

Nepůjde to bez nesnází. Učitelé proletariátu musejí odložit mnoho ze své odbornické povýšenosti a viděti v této výchovné práci problém, jež zmoci je těžko, ale i čestno, čestnější než rozhojniti vědu o nějaký poznateček nebo umění o nějaký výtvorek.

Otázky vědecké a umělecké, pokud jsou potřebny pro masu proletariátu, pokud mají přímý vztah k její kulturní úrovni dnes žádoucí, musí míti, abych tak řekl, své řečníky jako otázky politické. Poctivé řečníky ovšem. Že jich nezískáme snadno, — toť právě nesnáz.

Tak se táží mnozí soudruzi v Praze i na venkově, jedni s opravdovým zájmem a nedočkavě, rádi by už viděli nějakou hodně viditelnou novou práci, kterou by strana předčila své soupeřky a mohla se jí právem pochlubit, druzí zase s ironickým trochu úsměvem, jako by chtěli říci: dalo se čekat, že z toho rámusu mnoho nezbude. Jedni milují novoty a očekávají vždy od nové věci velmi mnoho, druzí jsou konzervativní, novotám nedůvěřují a nedají se snadno přesvědčiti.

Zatím v Proletkultu pracuje se velmi intenzívně. Práce ovšem spočívá jako obyčejně na bedrech několika jednotlivců, ale to zpočátku ani nejde snad jinak, dokud není organizace dobudována: v počátcích prochází vždy všechna práce rukama těch, kteří se chopili první iniciativy. Schůze stíhá schůzi. Správní výbor zasedá týdně, kulturní rada také týdně, některé sekce mají rovněž schůze týdně, takže někteří soudruzi bývají ve schůzích proletkultových třikrát týdně.

Schůze ovšem nejsou všechno, ale jsou prozatím velmi důležité, poněvadž běží stále ještě o organizační otázky, které musí býti velmi pečlivě a pozorně řešeny.

První, nejdůležitější a složitý úkol Proletkultu jest organizační. Náš Proletkult neměl by smyslu, kdyby tohoto úkolu neprovedl. Je předně konfederací několika kulturně výchovných svazů, které musí tudíž organizačně sjednotiti a pracovati pomalu a rozvážně k tomu, aby mohly nakonec splynouti v jedno ukázněné těleso, které by bylo opravdu něčím novým a mohlo by býti naší straně jen ke cti. Podruhé Proletkult jest institucí komunistickou, a musí tudíž i organizačně vyřešiti svůj poměr ke straně a zapadnouti v rámec strany. Potřetí chce Proletkult ve všech odborech pracovati samozřejmě jen v duchu komunistickém a revolučním, pročez jest nezbytno, aby měl uvnitř organizaci tak pevnou a rozvětvenou, aby svého komunistického

ducha mohl co nejvíce šířiti, aby mohl také s největším zdarem vybudovati na dosah svého působení ducha maloměšťáckého a sociálně demokratického, brzdícího u proletariátu vývoj k rozhodnému třídnímu vědomí.

Tento trojitý úkol organizační přináší zejména v první době Proletkultu řadu obtížných otázek organizačních, jež nedají se odflektnouti. Je s nimi opravdu práce úmorná, málo viditelná pro širší kruhy strany, ale musí býti pečlivě provedena.

Po sjezdu strany, teď, kdy řada organizačních otázek zásadních bude definitivně rozhodnuta a také Proletkult dostane pevný základ, půjde tato práce již snáze. Ovšem nesmíme si mysliti, že pak budou odbyty všechny naše organizační starosti: nejpodstatnější věc Proletkultu, organizace proletářské kultury v Československu, je trvalý úkol a nebude přirozeně nikdy úplně hotov.

Důležitost těchto organizačních starostí musí naši soudruzi dobře pochopiti a omluviti jejich rozsahem ten fakt, že činnost Proletkultu není dosud zevně příliš viditelná.

Naši soudruzi, zejména venkovští, očekávají od Proletkultu především mnoho práce pro přednáškové a výchovné kursy. Organizace za organizací žádá o přednášky, kursy, semináře. Tu nutno soudruhům uvážiti, že tato část činnosti Proletkultu nesmí býti prováděna bez plánu a komunistického svědomí.

Proletkult nechce a nesmí pokračovati ve výchovné činnosti podle šablony sociálně demokratické. Nechce a nesmí posílati před náš proletariát kteréhokoliv měšťáckého nebo maloměšťáckého mudrce, který mu vykládá pravý opak toho, čeho proletariát potřebuje. Naše přednášky musí vycházeti ze světového názoru komunistického a musí tak nebo onak probouzeti a posilovati revoluční třídní vědomí proletariátu.

Jak přirozeno však, nemáme dosud příliš mnoho takových učitelů lidu, na něž bychom se mohli spolehnouti v tomto směru. Proletkult nemůže obsazovati najednou deset dvacet kursů v různých končinách republiky.

Výkonný výbor uložil nám, abychom položili základ ke

Komunistickému učení pražskému. V listopadu počneme s přípravkou. Pro tuto přípravku máme program zhruba již hotový. Místo náhodných přednášek a narychlo stlučených kursů bude tedy nejlépe, když tento veliký, populární a podle našich dnešních možností nejlepší kurs bude po částech nebo vcelku přenášen na venek podle plánu a přihlášených organizací. Soudruzi dovědí se včas podrobnosti.

O projekty pro výchovné zábavy a večery umělecké není v Proletkultu nouze; k rychlé realizaci chybí nám však dosud mnoho nejpotřebnějších věcí, hlavně finance. Chystáme nejprve řadu příruček, jimiž by se venkovští soudruzi mohli a musili řídit. Tak sbírku revoluční poezie pro recitace, nejvýše již nutnou. Seznam her aspoň trochu přiměřených pro naše ochotníky a sbírku her pro socialistické divadlo. Sbírkou socialistických kupletů. Velké loutkové divadlo, socialistické od A až do Z, chystá podsekce dramatická. Rozumí se, že mnoho myslíme na kočovný biograf a jiné krásné věci, k nimž bohužel třeba především peněz a peněz, jež ovšem nedostaneme od vlády jako soudruzi ruští.

Naši soudruzi nesmí ovšem zapomenouti, že ústředí Proletkultu nemůže samo všechno všude pořádati a že by bylo bezmocno, kdyby místní buňky Proletkultu hnily. Místní buňky mohou z ústředí dostati pokyny, rady a postupně, jak budou vydány, i různé pomůcky, ale musí se samy starati o komunistický život místní. Jak, o tom vypravoval vám nedávno soudruh učitel Doležal: u nich to jde již horlivě a vesele, bez velkého spolehání na ústředí.

Činnost Proletkultu nebude nikdy příliš hlučná, ale musí býti znatelná po čase na kulturní a třídní úrovni všeho, co strana podniká. Letošní kalendář strany, který v těchto dnech vyjde, bude například jistě již prozrazovati nového ducha, nový, svěžejší závan revolučního vzduchu.

Proletkult může v první době soustřediti i zorganizovati toliko kulturní síly, které strana pro výchovu proletariátu již má. Jeho činnost bude tudíž vyhlížeti podle toho, kolik najde ve straně obětavých a opravdu komunistických spolupracovníků. Jeho ústředí může jen komunisticky na-

pomáhati tam, kde bude skutečně dobrá vůle pracovati druh pro druhu. To znamená, že život ve venkovských buňkách, závislý na místních kulturních silách a touhách strany, bude nejvíce rozhodovati o úspěších Proletkultu. Bude-li venkov čilý a horlivý, od hlavy bohda *naše* štika hníti nebude!

Je tomu již velmi dávno, co poštovní známka jako předmět sběratelský přestala býti pouhou přítelkyní hravou školní mládeže a tichých bláznů a stala se závažným artiklem obchodním a spekulacním, který hraje značnou úlohu nejen v hospodářském životě určité obchodní vrstvy a jednotlivců, jimž jest filatelie vedlejším zaměstnáním výdělečným, nýbrž i v hospodářském životě menších států, které filatelie využívají k záplatování svých financí.

Ve sběratelství poštovních známek zatlačena je dnes školní mládež a vrstva starých sběratelů — „idealistů“ úplně do pozadí kapitalistickou ziskuchtivostí, která převládá a určuje nejen nesmyslné ceny, ale i překotnou nadvýrobu poštovních známek, pro poštovní praxi zhora zbytečných a pouze z obchodně spekulacních důvodů vzniklých.

Stará idyla filatelistická je u konce; horečný velkoobchod moderní zaplavil i toto zátiší. Krejčárky školní mládeže jsou bezmocny v tomto novém mumraji cifer. Je to škoda? Snad. Neboť nelze upříti, že sběratelská zábava filatelistická přinášela vždy a zejména dnes mohla by přinášeti mládeži spoustu podnětů k uvažování a poučení. Namítáte snad, že v době laciných panorámat, ukazujících fotografické cykly z celého světa, v době biografů, zrcadlících život celé zeměkoule téměř, v době nesčetných obrázkových knížek poučných i zábavných jest sbírka poštovních známek příliš titěrným a nedokonalým obrazem světa. To je pravda. Ale na druhé straně představuje přece velmi široký a pestrý řetěz přírodopisných, zeměpisných, národopisných, historických a politických připomínek, jež v mladé mysli konaly by jistě dobrou úlohu.

Od té doby, kdy čistě heraldický ráz poštovní známky je vytlačován stále více věcnými zobrazeními přírodopisnými a národopisnými, kdy také jednotvárné portréty dynastické mizí pomalu v převaze námětů historických,

představuje souhrn poštovních známek miniaturní zrcadlo světa, které se ustavičně rozšiřuje a demokratizuje.

Stará heraldika a podobizny potentátů ustupují nejprve v koloniích námětům přírodopisným a národopisným a pak pomalu i ve státech evropských námětům politickohistorickým i kulturněhistorickým. Pokud běží o republiky, vidíme pak, že původní liberalistické alegorie svobody jsou dnes vystřídávány alegoriemi a symboly *práce*.

Na hojnost a rozličnost námětů pro poštovní známky má ovšem nejvíce vlivu sběratelská obec, stále rostoucí, skládající se z příslušníků všech tříd a stavů, a tudíž velmi již demokratická; široké vrstvy sběratelů dávají přirozeně přednost hezkým a zajímavým obrázkům před přísnými kresbami čistě heraldickými a před jednotvárnými hlavami všelických králů a králíčků, málo oblíbených.

Exotická zvířata a rostliny, památné budovy a historické scény, vynikající kulturní osobnosti jsou pro široké obecnostvo jistě lákavější než suché kresby na starých poštovních známkách, jejichž ráz byl příliš *erární* a lahodí dnes jen konzervativním odborníkům, jimž filatelistický sport není jen lehkou zábavou, uklidňující nervy, nýbrž duchamornou kvazivědou, někdy směšnou a titěrnou až k zlosti.

Tak vtrhla do říše poštovních známek exotická fauna a flóra na jemných ocelorytinách a mědirytinách, jejichž technické provedení anglického nebo amerického původu bývá někdy opravdu vynikající.

Dnes má každý filatelista doma skutečný a vzácný zvěřinec. V klecích ornamentů vidíme tu každého živočicha v jeho pravém živlu a prostředí jako v dokonalé zoologické zahradě. Nehledíc k zvířatům heraldickým, která sem přirozeně nepatří, najdeme tu divoké šelmy stejně jako dobytek domácí, ale nejzajímavější jsou ovšem ukázky fauny, které charakterizují příslušnou zemi. Je tu klokan, slon, tygr, lev, medvěd, tapír, nosorožec, hroch, žirafa, velbloud, bůvol, mravenečník, antilopa, jelen, zebra, lama, mrož i ptakopysk. Nechybí vyhynulý kivi novozélandský ani pes novofundlandský. Je tu bažant, labuť, emu, volavka, rajka, divoké husy a kachny a různí papouškové, kakadu i jiní

exotičtí ptáci, kteří mají původní domorodá jména, jako kaka nebo kokabura. Je tu krokodýl i malé ještěrky. Je tu orangutan a šimpanz, je tu čínský kapr i žralok a ryby-letouni.

Tropické rostlinstvo vidíme v tomto miniaturním světě seskupeno hlavně v typických krajinách. Ale tu a tam předvádějí se nám některé palmovníky a jiné typické stromy již zcela o sobě, také ukázky plodin jakoby na hospodářské výstavě vybrané nebo ukázky hospodářsky důležitých rostlin jakoby z herbáře.

Zdá se, že hospodářský přírodopis počíná se docela vědomě uplatňovati v námětech poštovní známky jako výsledek poznání, že hospodářský základ života je něco mnohem podstatnějšího a zaslouží si spíše býti staveno na odiv než náhodná osoba vladařova nebo dutá alegorie politické neodvislosti.

Že jako námět pro poštovní známku počaly se objevovati typické krajiny, historické scény, památky a vzpomínky a v novější době i reprezentační budovy státní (parlamenty, radnice, poštovní budovy), jakmile pro volbu námětů přestala býti výhradně směrodatnou tradice heraldická a dynastická, to je velmi přirozené. Poněkud zarazily zpočátku snad spíše náměty ze života černošských domorodců, jež přešly na známky kolonií francouzských. Ale byl to asi nezvykle velký formát těchto známek a málo soustředěné, málo známkové provedení, jež pohoršily staré filatelisty, než národopisný námět sám, který naopak u mládeže vzbudil veliké nadšení.

V novější době zejména podporuje námětovou rozličnost u poštovních známek všeobecně rozšířená zvyklost vydávati při různých příležitostech *známky pamětní*. Tato zvyklost, kterou nemusíme kárati, objevuje se i u států, jimž netřeba z finančních důvodů spekulovati s filatelií, například u Spojených států severoamerických. Velmi známá je například pamětní série na oslavu Kolumba a objevení Ameriky, nesoucí letopočet 1492—1892. (Stojí dnes 350 Fr.) Na jedné z těchto známek byl jak známo reprodukován i Brožíkův obraz Kolumbus před Isabelou.

Ale státy, jež s filatelií spekulují, dokonce více nebo méně nepoctivě, zneužívají této zvyklosti k edicím zcela nesmyslným, jichž v poštovní službě používá se nejvýše zcela nepatrně, pro forma jen, které však putují neoraženy i hromadně oráženy rovnou do obchodu filatelistického. Takových čistě spekulacních edicí mají některé státy již velmi mnoho, zejména republiky jihoamerické, Turecko a z nejmladších států například Polsko.

Vedle známek pamětních přispívají k dalšímu rozšíření námětových možností i *dobročinné* známky, jež zejména ve válce a po válce všude se objevily, jakož i známky pro speciální službu poštovní, jako jsou například známky *letecké*.

Není tedy již pomalu vážnějšího námětu k zobrazení, jehož by nemohlo býti použito pro poštovní známku. Miniaturní svět, zobrazený na poštovních známkách, stává se věrným, byť zdrobnělým obrazem světa velikého a řvoucího, jeho minulosti i přítomnosti.

2

Idylickou filatelii předválečnou vyhodila světová válka z pokojných kolejí a téměř ji zabila. Staří sběratelé, onen typ „tichých bláznů“, hledajících ve filatelii závětrí mimo strasti a bouře všedního života, ti stali se docela nervózními, hledí nevraživě na vodopád nových poštovních známek, jež vyvolává potřeba i spekulace, zapřísahají se, že do tohoto moderního shonu již nepůjdou a zůstanou věrni jen známkám vydaným do války, ale vždy znova se prohřešují proti svému předsevzetí, jakmile dostane se jim na dosah ruky a lacino nějaká nová „rarita“; ztrácejí hlavu.

Světová válka rozmnožila ovšem překotně filatelistický materiál, její účinek v tomto směru trvá dosud a nelze ještě ani přehlédnouti ho v celé šíři. Nemožno ovšem tvrditi, že všechny válečné edice poštovních známek byly nutny a vznikly normálním a poctivým způsobem: stačí podívati se například na série známek plebiscitních území, kde vládla spojenecká mezinárodní komise, a přečísti si tu a tam

něco o hospodaření jimi, abychom pochopili, že ti různí dohodoví komisaři, zástupci a zmocněnci dovedou v zájmu své kapsy obchodovat a spekulovat s poštovními známkami podobně, jako to činili nebo dosud někde činí s valutami.

Sběratelství poštovních známek zmocnila se spekulace ve velkém, poštovní známky mají dnes svůj poskakující kurs, při němž možno vydělati i prodělati, zástupy lidí přizívají se na filatelii, jak mohou. I státy, jak jsem už minule řekl.

Československo — poštovní správa i jednotliví úředníci — nezůstalo pozadu. Ziskuchtivosti, této divoké hnací síle soukromokapitalistického hospodaření, není nic směšné a nedůstojné, při čem možno snadno vydělati. Soudný člověk by řekl, že poštovní správa, když vydala československé známky, zničí nebo v nejkrajnějším případě prodá obchodníkům nepotřebné zbytky rakouských a uherských známek, jež po Československu sebrala. Ale naše republika udělala to asi tak, jako to dělá Turecko, Nicaragua nebo San Salvador. Opatřila tyto zbytky přetiskem Pošta československá 1919 a prodává je dodnes s padesátiprocentní přírážkou u filatelistické přepážky v Jindřišské ulici. Ovšem jen hodnoty nikoliv vzácné. Neboť některých hodnot našel se v republice jen velmi nepatrný počet, přesto však i ty byly přetištěny (lépe řečeno: ty především byly přetištěny), neboť tak se vytvořily umělé rarity, za něž blázni platí dnes několik tisíc za kus. Tyto na Československo přetištěné známky rakouské a uherské měly — rozumí se jen pro forma — několikadenní(!) platnost a pak byly vzaty z oběhu. Poštovní správa provedla tím veřejně něco, za co soukromník měl by možná opletačky se soudem, — má ovšem tu výmluvu, že všelijaké jiné státečky dělají podobné věci také. Ale poštovní správa, když už tímto nechutným způsobem rozmnožila počet československých poštovních známek pro filatelistické hejly, měla celou svou zásobu předati obchodu, a nikoliv sama úředně s ní obchodovati: známka vzatá z oběhu, je-li pro obecenstvo používající pošty bezcenná, má býti bezcenná také pro poštovní správu; prodávati ji dále, dokonce s padesátiprocentní přírážkou,

znamená to, že se úředně chlubí, jak dobře umí spekulovat s lidskou hloupostí.

Rozumí se, že při takové příležitosti vyskytnou se ihned i hojné falzifikáty.

Ostatně falešné věci vyrábějí se dnes přímo při tisku poštovních známek. Dělají se zúmyslné chyby v rytých deskách, aby vznikly „chybné tisky“, vytiskne se nějaký arch modré známky při barvě ultramarínové, nadělá se spousta pokusných tisků na nejrůznějších papírech, a to všechno „dostane se do obchodu“ a prodává pak za drahé peníze velkým i malým dětem, které milují „rarity“. Podobná alotria tropí se i při perforování známek, i zde vyrábějí se vědomě umělé nepravidelnosti, jež objevují se pak v obchodě jako „zvláštnosti“.

Zmiňuji se toliko letmo o těchto machinacích, abych aspoň naznačil, jak počínaje státem a jeho úředníky až do posledního obchodníka, který dává do světa falzifikáty a podvodné série, obklíčen je dnes sběratel poštovních známek armádou ziskuchtivců — jako každý sběratel, jako dnes každý konzument.

Za těchto okolností je dosti podivno, že filatelie rozlévá se jako povodeň stále mocněji do všech vrstev. Kde máme hledati příčiny jejího dnešního rozmachu?

V podstatě zase jen v jejím významu hospodářském. Za války a po válce mnozí lidé s pudem sběratelským nebo vyhledávající pokojnou zábavu, která uklidňuje nervy a drží člověka po práci doma, mimo městskou vřavu, získáni byli pro filatelii tím, že se jim dostávaly do ruky známky válečné a převratové, o nichž se domnívali, že „budou mítí jednou cenu“. Mnozí našli v ní pak zálibu, jiní výdělek: spousty úředníků a sluhů ze státních a jiných velkých úřadů, jež mají mezinárodní korespondenci, přilákala takto filatelie, jiní stržení byli příkladem: sbírka roste, její cena, i když kolísá, je přece v jádru trvalá a zúročuje se, sběratel navazuje styky, dělá obchody, spekuluje, získává, prodělává a znovu získává, filatelie, které podal prst, drží ho již za celou ruku.

V trafikách, u papírníků, před odbornými závody setkáte

se denně s prostými lidmi malými, s dělníky a zřízenci, kteří se vědomě zajímají více o filatelii než o hospodu. Vědí, že v této peníze ztrácejí, v oné že si je ukládají pravidelně na slušný úrok. Jistě to nejsou obyčejní revolucionáři, nýbrž spíše povahy samotářské a myslím i — dobré. Do mumraje chamtivé ziskuchtivosti nezacházejí, jsou na to příliš pokojní a laskaví. Ale i oni jsou si vědomi hospodářského pouta, jež je víže s filatelii: u své tiché zábavy nezapomínají, že jsou přitom také střídaly, malými střídaly pro všechny případy.

Vír doby zrcadlí se tedy ve filatelii dosti všestranně a bouří i její hladinu, pro vzdáleného pozorovatele zdánlivě tak pokojnou a od světa odvrácenou. Duch doby, její výstražné signály, její bouře a majáky zrcadlí se dokonce i na samých poštovních známkách, na těch pestrých, nevinných papírcích, už velmi zřetelně. Ani filatelista, zcela hluchý a slepý pro okolní svět, neuteče již před nimi. Poštovní známka všechno mu naléhavě ukazuje a vypráví.

Vidí, jak otrásají se a rozpadávají říše, vidí soumrak potentátů z boží milosti, vidí útok sociální revoluce, první portréty Marxe a Engelse objevují se na papírcích, kde dosud vídání byli císařové a králové, frygická čapka měšťácké revoluce politické mizí v pozadí a počínají se objevovat alegorie práce. Ale nejsou to již jen alegorické postavy ženské, je to především dělník s kovadlinou a kladivem. Germánie, která po dvacet let panovala i na poštovních známkách německých, mizí a její místo zaujímá pouhá tvrdá cifra, ale to jen na nízkých hodnotách; na vyšších zjevuje se nám skupina kovodělníků a skupina horníků, na nejvyšší — oráč. Emblémy práce průmyslové, zemědělské a kulturní nesou vyzývavě na odiv i poštovní známky sovětského Ruska, republiky srpu a kladiva.

Tak také filatelie ukazuje nám jasně nejen kozelce historie, ale i rub a líc naší vlastní doby: na rubu honbu za ziskem, na líci nezadržitelný pochod práce, která zvítězí!

Tento týden vyjde poslední číslo Června za mé redakce a patrně poslední jeho číslo vůbec. Pochybuji aspoň, že by jeho nakladatel přál si pokračovati v jeho vydávání.

Nebudiž mi tedy vytýkáno jako ješitnost nebo individualism, píš-li do Rudého práva pro širší čtenářstvo několik závěrečných slov o listě, který byl docela mým dítětem a přitom stejně čtyřletým postrachem nejružnějších českých jelimánků jako bezelstným komentářem rušné doby mezi pádem reakce černožluté a nastolením reakce běločerveno-modré.

Těžký vnitřní proces, bolestná cesta od předpřevratových nadějí v nový stát až k všestrannému hlubokému odporu proti tomuto státu, proces a cesta, jež prodělalo u nás velmi mnoho lidí, nezrcadlí se jistě v žádném českém časopise tak jasně (byť často snad i naivně a neobratně), jako v Červnu. Jistě proto jen, že páteří tohoto časopisu byl osud jednotlivcův, který nesouvisel na život a na smrt se žádnou stranou té doby, ani svým způsobem myšlení, ani osobním zájmem, a prožíval tudíž všechny naděje i všechna zklamání zcela syrově, bezprostředně, naivně.

Jsem ochoten dnes přiznati, že naše veliké naděje z doby převratu byly jen důkazem naší socialistické nezralosti, že to byly jen iluze, vyvolané přáním, ale neopřené o fakta hospodářských a politických podmínek. Nicméně kolik bylo těch, kteří již tehdy viděli správně, a kolik je dodnes těch, kteří nebojí se viděti správně, poněvadž nezbožňují iluzi politické samostatnosti?

V prvních dvou ročnících Června najde budoucí čtenář patrně velmi směšné stopy onoho myšlenkového zmatku, který jednak před převratem svedl anarchisty s národními socialisty, jednak později tápal s rozpacích, pokud šlo o revoluci ruskou. Zato neupře snad uznání tomu, jak jsme se krok za krokem probíjeli bezohledně k lepšímu poznání a tak dlouho, dokud jsme nedošli tam, kam upřímný socia-

lista dojíti musí, — ke komunismu. A přitom došli jsme k němu jako jedni z prvních.

V prvním ročníku byl Červen ovšem měsíčník především literární a umělecký. V době, kdy vlastenecká buržoazie měla chuť prohlásiti veškero moderní umění za národní zradu, kdy dr. Kramář vyslovil naději, že teď (tj. po převratu) přestanou v našem umění různé ty „cizokrajné ismy“ a naváže se opět na „národní tradici“, pokusil se Červen aspoň na svých stránkách znova sdružiti projevy umělecké proměny, která u nás počala před válkou, ale válkou byla rozražena a zabrzděna. Již v tomto ročníku však bylo i několik článků politických, například proti zá-ludnému projektu „národní církve“, proti chytráckému štvání antisemitskému a — pro *přímočarost*; v článku pod tímto titulem ukázáno bylo již na rejdy zpátečníků a ruské bolševictví bráno v ochranu. To bylo v březnu roku 1918.

Druhý ročník Června byl nejzmatenější, ale dokumentárně je nejzajímavější. Vpřed deroucí se cítění socialistické, rostoucí poznání komunistické probíjí se tu houštím oportunních ohledů a myšlenek, okolnostmi vnějšími i vnitřními vysvětlitelných, především proti staré ideologii anarchis-tické a pak proti snaze udržeti se v rámci strany čs. socialistů.

Ale poznání, že jen metodou ruského komunismu na podkladě marxistickém možno socialismu přejíti od teorie k činům, vítězí, nemine dne, aby měšťácká žurnalistika ne-napadala Červen nenávistně, mosty ke starému anarchismu i ke straně čs. socialistů jsou strženy a v třetím ročníku stává se Červen, přenechav literaturu a umění Kmenu, z týdeníku sociálního *týdeníkem komunistickým* a orgánem Svazu komunistických skupin.

V měšťáctvu kolportují se v té době o Červnu ulekané pověsti, jako například že má ohromný náklad a vydržuje nakladatelství. Nejvíce však mrzí buržoazii, že Červen jako orgán takzvaných vzdělanců zaujímá odpovědné komunis-tické stanovisko v době, kdy se zdá, jako by bolševictví mohlo býti jen propagováno agitátory, podle soudu měš-ťáků negramotnými a placenými z Moskvy, a kdy sociální demokracie váhá jasně se vyjádřiti. Akce pro Svaz komu-

nistických skupin, Červnem vedená, je tiskem prudce napadána a zveličována.

Tato akce měla jednak ten účel, aby nad sporem v nitru sociální demokracie udržela v nekompromisní čistotě názor komunistický, především však protože se dala hlavně mezi proletariátem dříve anarchistickým, aby zabránila vzniku nového hnutí anarchistického, jež by bylo bývalo jistě vítáno měšťákům a mohlo hnutí komunistické hodně poškoditi.

Jakmile naše levice prohlásila se za stranu komunistickou, ztratil Svaz komunistických skupin, který svou úlohu, právě naznačenou, jistě splnil, smysl a zvláštní politika Června stala se zbytečnou.

V tomto roce splynul Červen opět s Kmenem a věnoval se téměř výhradně kulturním problémům komunismu a organizaci literárních sil našich.

Netřeba se myslím mně ani mým spolupracovníkům stydět za úroveň těch čtyř ročníků a za vývoj, který v nich Červen prodělal, vývoj z mlh a nejistot k jasné jistotě komunistické. Je v nich uloženo tolik materiálu komunistického i všeobecně literárního, že mnozí a mnozí budou se k nim rádi vraceti. Ale bylo to celkem vzato přece jen dílo jednotlivcovo a kruh jeho čtenářů byl příliš obmezen.

Úkoly Proletkultu, k nimž se Červen stále více soustřeďoval, nemohou býti dnes již propagovány, sledovány a řízeny časopisem soukromým, nýbrž jen orgánem celého hnutí pro proletářskou kulturu, orgánem strany.

Po zkušenostech, které máme s Červnem, můžeme se klidně věnovati tomuto novému, širšímu, plodnějšímu úkolu a za součinnosti všech kulturních lidí ve straně, kteří mají dobrou vůli, proniknouti do nejširších vrstev proletariátu, abychom prohlubovali jeho třídní vědomí a budovali pro revoluční myšlenku a budoucí řád základ kovu trvanlivější.

Červen je mrtev, ať žije Proletkult!

V dělnickém hnutí jako celku i v dnešním světovém zápase třídy proletářské s vládnoucí třídou měšťáckou přicházejí přirozeně doby přílivu a odlivu; doby, kdy proletariát přechází všeobecně k útoku, střídají se s dobami, kdy omezuje se všeobecně na obranu. To je zjev velmi snadno vysvětlitelný tím, že široké masy lidové potřebují oddechu po větších bojích hospodářských a politických, potřebují času, aby mohly znova nashromáždit čerstvé síly, vyčerpané předchozím zápasem, jímž proletariát vždy více trpí než jeho nepřítel, buržoazie.

Nynější chvíle, srovnáváme-li ji s revolučními náporu po světové válce, představuje vcelku právě dobu jistého odlivu, jen obranného opět ze strany proletariátu stadia zápasu, jehož ovšem měšťáctvo vydatně využívá k náporu svému, velmi všestrannému.

Možno dokonce říci, že za tři léta po převratu klesala u nás povšechně bojechtivost proletariátu stejným tempem, jakým bojechtivost buržoazie vzrůstala. Měšťáctvo vyšlo přirozeně z války mnohem méně vysíleno a unaveno než proletariát, mohlo se rychleji vzpamatovati, zatímco široké masy toužily po klidu a míru.

Takovým, abych tak řekl přírodním, živelním zjevům nemožno zabrániti, nedají se rázem zastaviti. Dělnické masy nemohou býti proti náporu buržoazie ofenzívně vrženy vpřed z pouhé vůle některého vedení, jsou-li v jistém smyslu na dočasném ústupu a nepříhodí-li se nic dostatečně pro ně velikého, co by je rázem vehnalo opět do ofenzívy.

Ale ovšem: uvědoměli a skuteční socialisté nesmějí k takové situaci nečinně přihlížeti. Jejich starostí musí býti, aby nápor buržoazie nedostal se příliš daleko a klesnutí revoluční teploty u dělnictva nestrhlo s sebou revoluční charakter dělnického hnutí vůbec.

To se stalo před válkou, kdy sociální demokracie odliv

revolučních sil nebrzdila, nýbrž naopak podporovala a celé hnutí zavlekla do bahna pozitivní politiky parlamentární.

To se však nesmí již státi, a bylo by to dnes dvojnásobnou zradou, protože směrnice Třetí internacionály mluví příliš jasně a nenechávají poctivého socialistu v pochybnostech o cíli a metodách skutečného socialismu, tj. komunismu.

Nesmí se to státi, nemůže se to státi: za to ručí všude komunistická strana. Je-li úkolem komunistické strany v době revolučního náporu proletářských sil, aby tomuto náporu dala pravý směr a cíl, jest jejím úkolem v době odlivu revolučního, aby sama ofenzívních pozic neopouštěla. *Komunistická strana jako předvoj revolučního proletariátu musí být ustavičně v ofenzívě*, byť to byla jen ofenzíva přeskakující z místa na místo, z jednoho pole na druhé, a *nesmí se nikdy obmeziti na pouhou defenzívu*. Jen ustavičná komunistická ofenzíva zadrží v příslušných mezích nápor buržoazie a zabrání novému dočasnému zbahnění proletářské revoluce.

Čím pevněji jsme přesvědčeni, že soukromokapitalistický svět musí se v nedaleké době zhroutiti, tím cizejší musí býti každému komunistovi jakýkoliv fatalistní oportunismus. Neboť nikoli v defenzívě, nýbrž jen a jen v ofenzívě můžeme vnitřně růsti a připravovati se na bitvu poslední.

Samozřejmě nedá se ustavičná ofenzíva prováděti jednostranně ani na všech stranách. Jako jednotlivec potřebují i strana, i dělnické masy změny, aby živý zájem byl stále svěží. Ale právě komunistická strana, jejímž úkolem je revoluce všestranná, má tak širokou a tak rozmanitou půdu pro svou ofenzívu, že nemělo by minouti dne, aby tato její ofenzíva se neprojevila na tom nebo onom poli politickém, odborovém, kulturním.

Revoluční moudrost a soudnost komunistické strany stejně jako každého aktivního komunisty poznáme podle toho, jak prozřetelně a vhodně volí pozice obranné a pozice výboje, ale jejich komunismus stal by se snadno pouhou firmou, kdyby se zejména za revolučního odlivu zastavil v defenzívních pozicích.

*Každý komunista, který některého dne nevymyslel si a nepodnikl
ničeho útočného proti dnešnímu pořádku, proti měšťáctvu, jeho
idolům a předsudkům, jeho nadprávím a pozicím, ten si má večer
říci jako onen starověký vladař filosof: Diem perdididi! Ztratil jsem
den! A druhého dne napravit, co zmeškal.*

Kterak dosáhneme společnosti socialistické? Jedni tvrdí, že dobytím politické moci, až proletariát bude mít možnost zavést způsobem rychlejším nebo pomalejším socialistické řády. Druzí hlásají, že napřed nutno změnit lidi, vychovati je k lásce a solidaritě: pak zralé ovoce socialismu spadne jim do klína. Obě strany byly by na omylu, kdyby jejich tvrzení byla opravdu upřímná.

Sociální demokracie po celá desetiletí dobývala politické moci s menším nebo větším zdarem a usilovala o sociální reformy tak dlouho, až zavedla proletariát jako beránka do světové války, a po válce, když proletariát mohl skutečně moci dobýt a po boku sovětského Ruska počít s přetvářením společnosti, socialism prostě zradila.

Na druhé straně pak vidíme, že ti, kdož nejvíce mluví o výchově a idealismu, o lásce, která všechno spasí, o nových lidech, kterým jest se zroditi, aby socialism mohl se stát skutkem, jsou pravidelně maloměšťáctí krasořečníci jako naši národní socialisté a krásnými frázemi zakrývají ošklivé obchody.

Ve skutečnosti potřebuje socialism obého: i politické moci, i výchovy. Dobytí politické moci proletariátem zůstalo by neplodné a nebezpečně přechodné, kdyby se této moci nevyužilo ihned k tomu, aby veškeren proletariát byl na celé čáře a rozhodně vychováván a vzděláván výhradně socialisticky. Kdežto bez dobytí politické moci proletariátem není všeobecná výchova k socialismu vůbec možná a uskutečnitelná.

Radikální dobytí a provádění politické moci proletariátem, tj. diktatura proletariátu, musí ihned pamatovati na to, aby ze všech škol a výchovných institucí odstraněn byl veškeren měšťácký a maloměšťácký liberalism a všude nahrazen rozhodným komunismem. Jen tak vypudí se z potřebné většiny pracujícího lidu myšlení a cítění liberální a soukromokapitalistické a rozšíří se, zakoření myšlení a cítění opravdu socialistické.

Je velikou zásluhou sovětského Ruska a našich ruských soudruhů, že určili a objasnili k tomu všemu praktické cesty a rozprášili staré nejistoty a bludy. Víme dnes jasně, oč jest se nám snažiti ihned v nynějším stavu, v dnešních poměrech, a oč bude nám usilovně se snažiti bezprostředně po dobytí politické moci. Víme, že dnes musíme všemi prostředky „loviti duše“ v proletariátu, vésti je ku třídnímu vědomí a puditi ke vzdělání; po převratu pak nebude to již lovení duší, nýbrž všeobecná, všestranná, soustavná, jednotná výchova komunistická všeho proletariátu a všeho pracujícího lidu již od dětství.

Víme také, čeho můžeme dosíci a čeho nedosáhneme v dnešních poměrech. Nedosáhneme toho, aby pouhým vlivem krásných idejí o komunistické spravedlnosti a solidaritě proměnila se většina za dnešního soukromokapitalistického pořádku v socialistické lidi. Dokud trvá soukromokapitalistická soustava hospodářská, bude i část pracujících podléhati jejímu znemravňujícímu vlivu, i když bude již třídně uvědoměna a pozná správnost komunismu. Dokud bude nynější pořádek sváděti lidi k individualismu, k tomu, aby hledali především cestu k vlastnímu úspěchu a prospěchu, dotud budou lidé sváděni a opravdových socialistů ve skutečnosti málo. Mravokárci, kteří nesnaží se zároveň o radikální přeměnu hospodářské soustavy a sociálních řádů a o přesunutí politické moci na proletariát, jsou pouzí mluvkové nebo falešní hráči.

Nemůžeme-li však za dnešního lidožroutského stavu dosíci všeobecné mravní proměny lidí, můžeme aspoň v proletariátu, o který hlavně běží, probuditi jasné třídní vědomí, upevniti je a prohloubiti. Můžeme mu všeobecně vštípit přesnou představu o jeho dějinném poslání a přesvědčení, že jen vzdělanost a osvěcenost utuží jeho síly tak, aby byl schopen moci nejen dobýti, nýbrž moc také si udržeti a tohoto jinak málo vznešeného prostředku užiti k provádění vznešených idejí socialistických.

A to právě je nejvlastnější úkol Proletkultu u nás.

Slovo Proletkult přišlo z Ruska a je to zkrácenina slov proletářská kultura. Proletkult je tedy instituce, šířící v pra-

cujícím lidu třídní kulturu. U nás skládá se Proletkult především ze svazů a skupin, které až dosud konaly mezi dělnictvem práci kulturní a přihlásily se ke komunismu. Skrze Proletkult má býti tato práce účelně sjednocena, zorganizována a prohloubena v duchu komunistickém.

Z rozdílu, který jest mezi Československem, kde vládne dosud knuta bankovního a průmyslového velkokapitálu, diktatura reakce, buržoazie a agrární lichvy, a Ruskem, kde proletariát má již výhradní moc politickou, vyplývá i rozdíl mezi Proletkultem ruským a Proletkultem československým. Náš Proletkult může znamenati prozatím jen stadium přípravné; Proletkult ruský znamená již stadium revoluční.

Pracujeme dosud v poměrech, jež nám nedovolují nadržovati, uzákoniti všecko, co pro proletářskou kulturu učiniti bylo by potřebno a možno, pracujeme pro proletariát, jenž dosud moci nedobyl a na druhé straně byl nemálo otráven maloměšťačtím sociální demokracie. Nemůžeme ještě zmocniti se škol a výchovných i vzdělávacích ústavů, nemáme pro svou propagandu k dispozici státní fondy. Musíme o každý krůček vpřed bojovati, musíme hledati potřebné spolupracovníky obětavé a pomalu stavěti základy k budově, jež teprve po převratu může býti úplně hotova, do všech podrobností účelně provedena a do všech koutů naplněna skutečným duchem komunistickým.

Naše povšechné úkoly budou tedy prozatím asi tyto:

1. Jest nám zmobilizovati a zorganizovati všechny naše kulturní síly jednotným a účelným směrem.

2. Přetvořovati soustavně všechny kulturní disciplíny, aby probouzely a prohlubovaly třídní vědomí proletariátu.

3. Šířiti v proletariátu všeobecné vzdělání takového druhu a takovým způsobem, aby byl připravován a posilován k provedení svého dějinného poslání.

4. Připravovati a tvořiti z nadaných dělníků třídně uvědomělých úplnou síť výchovných a odborných sil pro všechna místa a všechny druhy práce.

5. Pracovati na plánech nejen pro činnost Proletkultu v době, kdy proletariát dobude politické moci, nýbrž pro

přestavbu společnosti vůbec, aby stadium revoluční mohlo býti okamžitě a správně podchyceno.

To jsou hlavní rysy práce. V podrobnostech činnost československého Proletkultu je přirozeně závislá na prostředcích hmotných i duchovních, jimiž bude nová instituce vládnouti. Jsa správně zasazen v rámec komunistické strany v Československu, najde širokou a dobrou půdu pro všechna svá úsilí: musí býti jen každým uvědomělým straníkem loajálně podporován.

I kdyby se mu však v nejbližší době nedařilo vše tak, jak očekáváme pro nedostatek prostředků hmotných nebo pro nedostatek pracovníků, nebude jeho činnost za žádných okolností marna, bude-li poctivá a zásadní. Může-li například politickou práci organizační povaliti a rozmetati nějaký vítr perzekuční, výsledky kulturní činnosti v proletariátu, činnosti, která pozdvihuje jeho úroveň, ty potrvají za všech okolností.

Nikdy se neztratí to, co jsme pro proletariát udělali z hlediska kulturního. Pracujeme pro proletariát na poli kulturním pošunujeme jej stále vpřed, byť se to dělo jen krůček za krůčkem. Úroveň celku roste a ponese ovoce v naší poslední revoluci.

Viktor Dyk

Jako J. S. Machar, který kdysi koketoval se sociálními demokraty, prohlašoval, že není vlastencem, a chtěl stavěti půl miliónu šibeniček pro vlastence (poněkud předčasně ovšem, když to nebylo tak... ve vzduchu jako dnes), a nakonec se stal vlasteneckým generálem, který aspoň sní o vavřínech D'Annunziových, — tak také Viktor Dyk, jemuž před válkou zněl Rudý prapor při sociálně demokratických demonstracích příliš sklesle, dostal se konečně na nejpravější pravici a na prsa dr. Kramáře, kdysi tak nenáviděného a dnes tak nezměněného.

Nacionalism, pokud není chytráctvím, je opiem, a Viktor Dyk neopomene denně pozřítí nejsilnější dávku. To má následky. Viktor Dyk duchovně oslepl. A cesta slepotou raněných vede k reakci. Viktor Dyk skočil do ní rovnýma nohama. Je mrtev. A promluví-li, vychází jeho hlas z hrobu, ze strašlivého hrobu živých mrtvol.

Socialism je mu náladou dne. Bylo by marno dokazovati mu, že nacionalism je dokonce mnohem mladší a z hlediska historie lidstva efemérka z rodičů málo početných.

Se zápallem posledního Don Quijota potírá všechno, co třeba jen zdaleka páchne socialismem. I ta nevinná Socialistická scéna ponukla ho napsati do Zítřka (č. 16) článek, dokument z podsvětí. Bojí se, aby stát neplatil při této příležitosti agitaci pro socialism, aby místo Národ sobě nebylo to pak Stát socialismu. Litujeme ho upřímně. Čekají ho ještě horší, velmi zlé časy v tomto směru, nečeká ho návrat mezi živé. Konečné vítězství srpů a kladiva je bezpečné, i když se ho třeba nedočkáme. Dočkáme se aspoň pomalého hroucení všeho, co se mu staví do cesty.

Viktor Dyk zdá se aspoň logický. Promluvil pro trest smrti. Běží o komunisty. Zcela správně. Machar, dokud byl *na druhé straně*, cítil nezbytnost 500 000 šibeniček. (Na naše poměry ovšem trochu mnoho, český člověk se snáze ohýbá, netřeba ho lámat.) Ale to bylo v míru. Dnes je vojna a bude ještě dlouho. Viktor Dyk je logický.

A přece nikoli vždy. Pamatuje se snad, co psal v Lumíru po masakru Slováků u Černové? Nebyl zcela spokojen s poplachem, který povstal z toho v Čechách. Řekl cosi o košili, která je bližší než kabát. Ale po převratu houkal ve sněmovně při každé vhodné i nevhodné příležitosti: Co je se Slovenskem?

Nikoli, Viktor Dyk ani logický není. Nacionalism má svou logiku, a ta se skutečné logice nikterak nepodobá. Je to všechno záhrobé.

Naše buržoazie, vlastně její žurnalistika, získala dvě nových protibolševiků. Lyrika a švandistu. Oba jsou ztracení syni, kteří se navrací. Lyrik zřekl se „rudého praporu“, s kterým si trochu zakoketoval, dokud se to zdálo populární, švandista se vrátil z Ruska, kde měl sovětský úřad, protože tam nebylo alkoholu. Antonín Sova vrátil se do lůna vlastenecké demokracie, protože nikdy neví, na kterou židli má pevně usednouti; nevěděl toho v devadesátých letech, neví toho ani dnes. Jaroslav Hašek, vrátiv se do starého prostředí, je zase ten starý a přesvědčen, že švanda musí být. Nic se tedy nestalo. Buržoazii to nezachrání a žurnalistika nebude o to sprostější, poněvadž sprostější již býti nemůže.

Arne Novák

Po premiéře Šrámkova Hagenbeka bylo i v novinách upozorněno na jistého kritika, který při třetím aktu dával velmi hlasitě najevo své rozhořčení. Byl to Arne Novák, a dle ústního podání zdá se, že se jej zmocnil při této premiéře malý Vítův tanec čili křečovina. Chápeme to velice dobře. Vlastenecké i měšťácké publikum premiérové, nad něž není u nás tupějšího, bylo pohoršeno nikoli jen některými slabunami Šrámkovy komedie, nýbrž především zjevem vlasteneckého tajtrlíka, který ve třetím aktu přichází na scénu jako dobrý protiklad rakouského generála, jehož vyžadovala po našem soudu spravedlnost. A tu pan kritik *Venkova*, který je nucen metati své estetické kozelce a dělati vlasteneckou literární politiku před publikem tak málo vděčným, jako jsou naši agrárníci, chtěl při této příležitosti upozorniti zase na svou maličkost před publikem „literárnějším“. (Byl snad i osobně dotčen.) To se mu podařilo a doufáme, že dobrá odměna ho nemine, a my mu ji od srdce přejeme, už také proto, že Arne Novák věru nemůže již doufati, že by jeho kritický soud se všemi svými barokními kudrlinkami měl nějakou váhu v soudobé literatuře.

A promiňte, Vincenc Červinka

Čtenáři Kmene vzpomenou si snad na několik řádek (v č. 7), samozřejmě ostrých, jimiž jsme odsoudili na tomto místě ohavnou komedii volební, kterou národní demokracie sehrála se jménem Aloise Jirásky, se jménem spisovatele, který — jak jsme toho byli očitými svědky v prvním Národním shromáždění — pro své stáří, nedostatečný sluch i zrak nemohl se vůbec zúčastniti opravdu politické práce a hrál jen smutnou úlohu jednoho z vývěsních štítů měšťácké firmy. Za ony poznámky vyřítit se na nás Národ, mladočeský týdeník, a jakého druhu byla jeho lokálka, pravil už název Hulvát.

Dnešní kontrarevoluční žurnalisté, lidé, kteří denně spílají, lhou, podvádějí, klevetí a vymýšlejí si pomluvy, nemohou nikoho urazit. Je to hmyz anonymní i neanonymní, proti němuž není prozatím obrany, a tudíž je i mimo svět slušných lidí.

Lokálka Národa nemohla nás urazit, takovými sprostotami se již člověk nepohoršuje, jako se nepohoršuje nečistotou na pražských ulicích, patří to k dnešnímu „pořádku“. Ale běželo nám o jistý fakt, v lokálce naznačený a vylhaný, a tak chtěli jsme pisateli poskytnouti možnost, aby jej před soudem dokázal. Náš právní zástupce podal žalobu, redaktor Národa dr. Kapras prohlásil, že nebyl vůbec v Praze, když lokálka dána byla do tisku, Vincenc Červinka, který ho zastupoval v redakci, prohlásil, že pisatele nebude jmenovati, ale že lokálku četl, dal do tisku a že za ni přejímá odpovědnost.

Věc měla býti vyřízena před senátem. Ale zatím zavedeny byly opět poroty. S tím Vincenc Červinka předem počítal. Ale my s tím počítali dodatečně. Ani nás nenapadlo hnáti před *dnešní* porotu vlasteneckého redaktora pro urážku a pomlouvání komunisty. Tak chytří jako V. Č. jsme také. Krátce předtím vyhrál jeho redakční kolega nad Lustigem, V. Č. chtěl si také dopřáti takového laciného úspěchu. Takové osvobození a řeči, které se přitom vedou, jsou lepší písek do očí nezralých lidí než sto čísel nejpodvodnějších večerníků.

Při jednání o smír náš právní zástupce vyslovil k němu ochotu a nakonec přistoupil k tomu i právní zástupce Červinkův. Smír byl ujednán a Národ přinesl v posledním svém čísle jakési odvolání.

Ale Vincenc Červinka nebyl spokojen, zahrál si na náramného hrdinu a dal si do Národních listů směšné prohlášení, že smír je proti jeho vůli a že nic neodvolává.

Marně. Je po reklamě, po efektu, po chytrosti.

Žurnalistickým blátem vláčení zatím již všeobecně poznali, že na tuto neřest třeba si zvyknouti jako na jinou nezbytnost veřejného života v republice směšných skřetů. Nebude věčně trvati, a pro našeho historika bude to jednou zcela zábavná podívaná, co všechno se nám lepilo na paty.

VOJTĚCH MIXA: MEDVĚDI A TANEČNICE

Dívky, první kniha Mixovy prózy, měly vedle svého svěžího kouzla hédonistického, obohaceného mnoha novými a bystrými postřehy filosofickými, ještě dvě zvláštních předností tvárných: předně vzácný půvab začátečnictví, které nebývá vždy půvabné, čistý ráz bezprostřednosti, poněkud nemotorné, ale náramně svěží, upřímné a bohaté, a pak při svém volném, neumělkovaném toku postav a příběhů jistou kolektivní platnost: nenaslouchals jen milým anekdotám ze života nějaké šestnáctileté Julči, Lídy nebo Květy, o nichž jen banální spisovatelé, kteří nic lepšího nedovedou, píší ještě dnes delší nebo

kratší povídky, ale slyšels tu jemnou jarní píseň o celém *druhu*, píseň bez počátku a bez konce.

Nebylo-li to snad vhod kritiku, kořícímu se tradičním a artistním kadlubům, byl to nicméně krásný slib a něco více než korektní naplnění literární formy. O toto snaží se autor v nové své knížce, kde běží již o zcela řádnou povídku, uzavřený útvar, a která dokonce i jako soubor povídek tvoří jakýsi cyklus variací stejného jádra.

V Medvědech a tanečnicích jde autor za tradicí a šíří. Setrvává na úrovni u nás nikoli obvyklé, zůstává stále zajímavým, pokud tento druh erotických příběhů ještě zajímavým býtí může, stává se nicméně poněkud povídavým a tápajícím. Psychologický bystrozrak ho sice neopouští, ale ostatní kouzlo jeho první knížky zmizelo. Rozvleklostí hlavně trpí tyto příběhy, tvárně nic nového nepřinášející a neukázněné. Nejdelší Stáša, malý román spíše než povídka, jakýsi „dokument“ z válečné a poválečné Prahy, je typická pro scestí, na které by autor mohl sejít, kdyby neměl jiné snahy než obratně vypravovati věci, které bystře postřehuje, a baviti jimi širší obecnost.

Ačkoli Mixa plýtvá někdy slovy, nemá k nim dosud lásky umělcovy; jeho řeč bývá bezděčně vulgární i nesprávná.

JULES BARBEY D'AUREVILLY: ĎÁBELSKÉ

Dobré dílo vydalo v minulých dnech vedle několika zbytečných celkem a podivínsky přeložených publikací, o nichž ještě na tomto místě budeme referovati, dvě závažná literární díla v dobrých překladech a vkusné úpravě, která jsou — hlavně v dnešní obtížné době — cenným darem naší překladové literatury. Jsou to předně Carlylův Sartor Resartus v překladě Alberta Vyskočila a pak kniha, o které tuto chceme říci několik slov.

Barbey d'Aurevilly není u nás neznám, třebaže ani u nás není to autor širšího publika, což je dosti přirozené. Jeho román Ženatý kněz vyšel před časem v Moderní revui a řadu jiných jeho spisů vydalo nakladatelství Studia a Dobrého díla. Také z této řady povídek, jichž francouzský název jest Les Diaboliques (originál vyšel roku 1874) a k nimž Félicien Rops nakreslil cyklus rytin, svého času dosti pověstných i u nás, byla většina již přeložena a tiskem vydána, počínajíc Rudou záclonou, kterou již v devadesátých letech přeložil F. V. Krejčí pro nakladatele Pelcla.

Barbey d'Aurevilly je pozdní francouzský romantik, na kterém již cítiti všechny známky dekadence: dandysm, sklon k erotické perverzii, literární katolictví, kult vybraných a exkluzivních věcí. Ale vedle takového Huysmanse, dnes tak těžce stravitelného a zejména dutě znějícího, a vedle nesnesitelných spisovatelů, kteří se u autora Ďábelských učili, jest Jules Barbey d'Aurevilly stále ještě živý i svůdný zjev. Robustní bohém, který obdivuje aristokracii a šermuje katolictvím,

má však veliký talent básnický: staví svoje příběhy pevnou rukou, má skvělou, odvážnou fantazii a neobyčejný dar řeči bohaté a rafinované. Vypravuje ze široka, hromadí napohled detaily, ale každá podrobnost je na svém významném místě, má přesný účel, jenž se bezpečně rozpoznává nakonec, když v závěru ozáří se případ jakoby bleskem gilotiny, před kterou byl čtenář nepozorovaně přitahován složitým způsobem a sterými chapadly.

Mnoho obdivuhodné a zdravé síly je v tomto krutém spisovateli, ducha stejně tvořivého jako polemického. Barbey d'Aurevilly je revoluční povaha v reakcionáři, který revoluci zatracuje. S nikým a s ničím, ani s katolickým bohem nezachází příliš něžně, ale dovede jemnou rukou iluminovati cudné miniatury, éterické zjevy, u jejichž nohou ovšem musí se vždy plaziti nějaký ďábel, jako dovede tesati se zuřivou vášní obludy gotických chrliců.

Šestero povídek z *Les Diaboliques* — *Karmazínová záclona*, *Nejkrásnější láska dona Juana*, *Blaho v zločinu*, *Rub karet whistové hry*, *Na hostině neznabohů*, *Ženina pomsta* — znamená vrchol básníkovy umění. K nim druží se román *Ženatý kněz* a *Historie bezejmenná*, jakož i dvě starší povídky — připojené k tomuto vydání českého překladu — *Onyxové pečeti* a *Lea*, z nichž první jest variací základní myšlenky z *Hostiny neznabohů*.

Umění d'Aurevillyho je v jádru erotické a katolictví využívá nejrafinovanějším, jedinečným způsobem jako nejbezpečnějšího kuplíře. Neměla-li Moderní revue ve svých šťastných mladých letech silnějšího spisovatele na svých stránkách, katolická literatura dnešní neměla by se tímto básníkem příliš honositi. Je to jed na pokrytectví její většiny.

Překlad Josefa Marka je velmi svědomitý a básnický, třebaže tu a tam malounko kobrtne na stylových obtížích.

J. A. KOMENSKÉHO SMUTNÝ HLAS ZAPLAŠENĚHO HNĚVEM BOŽÍM PASTÝŘE...

Ke *Kšaftu*, vydanému zaniklým Spolkem bibliofilů, k *Labyrintu*, vydanému Bradáčem, a ke dvěma nebo třem dalším novotiskům z Komenského, vypraveným s bibliofilskou péčí nebo aspoň snahou, řadí se také toto vydání lyrického *Smutného Hlasu*, jež ustaraný český pansofista napsal v době největšího zklamání a hoře.

Je škoda, že tato různá knihomilská vydání děl Komenského příliš se liší od sebe papírem, formátem i úpravou a netvoří organické řady, jsouce jen náhodnými podniky různých nakladatelstev. Jsou to také jen pokusy, z nichž ani jeden nevyhovuje správné představě o jejich vydání, přiměřeném vážným a rozumným požadavkům bibliofilským. Jedna jsou příliš titěrná, druhá tak nebo onak spíše módní než moderní a z hlediska knižního umění zralá.

Přítomné vydání *Smutného Hlasu* z edice Aventinum má na sobě

stopy dnešní knižní krize. Papír není sice na dnešní poměry špatný, ale pro knihu málo vhodný, a způsob, jakým byly vypraveny kresby Bílkovy, činí celou edici velmi rozbitou a neklidnou, k čemuž přispívá ovšem i odstavcová úprava sazby. Přilehavá je toliko obálka a kresba na ní, ač jest bez nadpisu, čehož nelze schvalovati. Jinak je kniha dobře tištěna (dvojbarevně) a Bílkovy kresby jako vždy jsou cenné a zajímavé, třebaže zřídka dbají knižních požadavků.

Přes vytčené nedostatky zasluhuje vydání toto doporučení; doslov Arne Novákův není nemístný a udržuje v mezích obvyklou esejistovu mnohomluvnost.

NAŠIM ČTENÁŘŮM A SOUDRUHŮM

Zbývají nám ještě tři čísla do konce ročníku. V roce dalším hodláme *Červen* spojit s *Kmenem* v jeden větší týdeník, který by opravdu a živě reprezentoval náš mladý dosud revoluční svět socialistický po všech stránkách, přihlížeje ovšem i k hnutí mezinárodnímu.

Poběží nám jako dosud o časopis velmi živý, který by především vedl uvědomělejší soudruhy a čtenáře k myšlení a cítění skutečně socialistickému, kulturně prohloubenému i prostému všeho českého maloměšťáctví.

Čistě agitační úkol musí v dohledné době převzít časopis nový, jakmile naše komunistické hnutí zkonsoliduje se v řádnou stranu.

Svému týdeníku ponecháme název *Červen*. Cena sešitu šestnáctistránkového bude ovšem poněkud zvýšena. *Červen* vedle komunistické politiky, socialismu a proletkultu po všech stránkách věnován bude také důkladně literatuře a umění výtvarnému.

Přihlásí-li se dostatečný počet obětavějších skupin, korporací a jednotlivců na vydání na lepším papíře s uměleckými přílohami, rádi bychom toto vydání vypravili co nejlépe. Stálo by asi Kč 150.— ročně (čtvrtletně splatných).

Žádáme tudíž interesenty o toto vydání, které bude tvořiti výjimečně a trvale cennou knihu, po níž bude po ukončení ročníku opět čilá poptávka (jako po rozebraných ročnících předchozích na lepším papíře), aby ihned se hlásili o toto obrazové vydání příštího ročníku v administraci *Června*, abychom mohli se předem rozhodnouti a určití popřípadě náklad.

DOLŮ S MĚŠTÁCKÝM „IDEALISMEM“!

Nedávno mohli jsme v tomto listě konstatovati — samozřejmě s radostí a zadostiučiněním —, že jeví se u nás odklon kulturních pracovníků od světa buržoazního, odklon stále rostoucí, a že kulturní naše mládež pomalu, ale jistě srůstá se světem socialistickým a s revolucí proletářskou.

Neoddávám se však iluzím a velikým nadějím. Dlouhá vlastní zkušenost s intelektuály nutí člověka k střízlivému vyčkávání v každém jednotlivém případě a nedovoluje přílišný optimism ani při hnutí kolektivním. Intelektuálové jsou poměrně prodejnější než jiná třída, protože jsou nejčastěji hysteričtí. V době bojů zřídka obstojí.

Byly-li však například sympatie mnoha francouzských spisovatelů pro anarchism v letech devadesátých zjev zcela přechodný a možno-li i dnes pozorovati, že někteří intelektuálové pouze koketují s bolševictvím, není to věc, o kterou běží. Nejde o nic náhodného, nejde o módu bolševickou, jako byla móda anarchistická, nýbrž o počátek zjevu hluboce odůvodněného světovou skutečností, trvalého, směřujícího daleko do budoucnosti: o přesun mocenského postavení v kulturním světě, o marasmus kultury měšťácké a první krůčky kultury socialistické.

Mnozí přicházejí na naši stranu, ještě četnější přijdou teprve. Jednotlivci odpadají již dnes, mnozí odpadnou v příštích dobách a událostech. To není a nebude nic podivného, neznámého, znechucujícího. Budeme přesto stále silnější, a což jest důležité: ani ti, kdož vypadnou z našich řad, nebudou pravidelně již moci odhoditi to hlavní: socialistického ducha své tvorby. Buď nedovedou již toho učiniti, anebo toho neučiní, aby neztratili svého významu. Přijde doba, kdy duchovní tvorba číře měšťácká, ztrácejíc veškerou rozhodující konzumenstvo, ztratí i schopnost množiti se a pokračovati.

Měšťáctí intelektuálové tomuhle všeobecně ještě nevěří, protože jsou krátkozrací nebo nechtějí viděti. Jsou mezi nimi dokonce naivní lidé, kteří se upřímně domnívají, že na jejich straně je pravý „idealism“ a na naší jen „materialism“. Už tato domněnka, pokud je někdy skutečně upřímná, dokazuje ubohost jejich myšlení, konec jejich bývalé slávy. „Idealism“ byl vždycky poslední útočiště poražených, poslední jejich gesto falešné a divadelní. Kolik takových neslavných „idealismů“ svět již viděl! A který z nich neznamenal hrubé zpátečnictví sobců a neschopných!

Ano, idealism buržoazního individualismu je dávno mrtev, představuje jen mrtvolu nepříjemně zapáchající, protože naráz neuvržitelnou do hluboké jámy, v níž by mohla býti na věky zahrabána. Vedení přejímá idealism socialistického kolektivismu, jehož postupu nic nemůže zastaviti, poněvadž je logickým plodem celkového stavu naší civilizace.

Nevěří-li však buržoazie dějinné logice naší doby, větrí aspoň nebezpečí z očividného přesunování kulturní tvorby na stranu socialistickou. A vysílá tedy svá mláďata, aby hájila ohroženou pozici kulturní, protože staří nemají kdy na takové věci pro samou protisocialistickou politiku. V týdeníku Zítřek (který by se měl ovšem jmenovati Předvčerejšek), orgánu mladé generace nár. dem., pokouší se tato mládež už po několik neděl vydupati odpor a organizaci proti vítěznému „materialismu“. Její svatí jsou dr. Kramář, který jak známo

vykonal veliký čin kulturního idealismu, když si dal od vídeňského oberbauráta postavit barokní vilu naproti Hradčanům, pak Viktor Dyk, který soustavně provádí kulturní idealism v cenzurní radě divadelní, a prof. František Mareš, který začal jako plechový kazatel a skončil jako malicherný nacionalistický hnidopich. Tři svatí — tři reakcionáři. Ti, co jdou za nimi — jména by vám zhola nic neřekla —, a programové prohlášení hlásá krajní zpátečnictví s tak směšnou drzostí, že se dobře pobavíte.

Věc je prakticky zcela bezvýznamná. Píši o ní jen, abych především naše spolupracovníky povzbudil k další horlivosti: konáme dobrou práci a musíme ji v příštím ročníku svého týdeníku konati ještě lépe: soustavněji, všestranněji, jednotněji. Pozitivně i negativně. Každý fetiš měšťácké kultury, kterému podrazíme nohy, zůstane už ležeti; každý kámen, který položíme do základů příštího Proletkultu, potrvá.

Dolů s měšťáckým „idealismem“! Vzhůru k práci na budově Proletkultu!

SVATOKUPČENÍ ŽIŽKOU

Tak nazval F. Bartoš svůj referát v Národních listech (č. 57) o knize dr. Jaroslava Prokoše *Jan Žižka z Trocnova a jeho doba*, která vyšla v našem nakladatelství. Se zuřivostí nepochopitelnou pro nezasvěcené vrhá se tu na mladého historika, jako by běželo o smělého nedouka, a nešetří silnými slovy, aby odsoudil jeho spis povšechnými hanami, kterých nedovede přesvědčivě a střízlivě odůvodniti.

Nepochybujeme, že mladý historik sám odpoví svému rozhorlenému kritikovi po stránce odborné, která není naší věcí. Nám běží jen o nevraživý tón, který úsilovně hledá, co by vytkl, a vytýká například i cizí slova jako tradiční, imputovati, momenty, konzervatism, reakce atd. Tento tón, který překvapí, vysvětluje se totiž osobní zaujatostí kritikovou, na kterou byli jsme upozorněni před vyjitím knihy. Pan F. Bartoš byl také první, kdo si přišel pro redakční výtisk, sotva kniha se objevila. K tomu ještě přistupuje patrně ta okolnost, že také nakladatelství Národních listů chystá větší publikaci o Žižkovi.

Myslíme tudíž, že spíše než o „svatokupčení Žižkou“ běží tu o svatokupčení kritikou, o padělané rozhořčení kritické, jehož důvod je velmi malicherný a nedá se zakrýti patosem, s kterým je psán Bartošův referát, nejen v části domněle kritické, nýbrž již v nár. dem. nabubřelém úvodě k vlastnímu referátu.

PROJEV ST. K. NEUMANNA NA USTAVUJÍCÍM SJEZDU
KOMUNISTICKÉ STRANY NĚMECKÉHO PROLETARIÁTU
V ČESKOSLOVENSKU

Jako zástupce Svazu komunistických skupin v Československu přináším tomuto sjezdu naše bratrské a radostné pozdravy solidarity, tomuto sjezdu, jež jste vy, němečtí soudruzi, svolali, jsouce si vědomi své mezinárodní a revoluční povinnosti, abyste se prohlásili pro Třetí internacionálu. Toto vaše prohlášení se pro komunistickou stranu přispěje jistě nemálo k odstranění zmatku v dělnickém hnutí našem a k tomu, aby se otevřely oči většině proletariátu, který jest dosud v sociální demokracii následkem nerozhodnosti a nedostatečnosti svého vedení. Známe z předešlých bojů rozhodnost a disciplinovanost německých soudruhů, odmítáme co nejrozhodněji zločinnou provokaci, které se dopouštějí někteří čeští oportunisté tvrzením, jako by šlo na německé straně o bolševictví nacionální. Víme, že se můžeme na vás v každém směru spolehnouti a doufáme, že nyní také většina české levice přes hlavy oportunních vůdců prohlásí se brzy pro Třetí internacionálu a dá popud k tomu, co je naším prvním cílem: k založení jednotné mezinárodní soustředěné strany komunistické v Československu, sekce Komunistické internacionály. Pak bude dohrána úloha Svazu komunistických skupin. Než se tak stane, chceme ruku v ruce s vámi, soudruzi němečtí, pracovati v jedné frontě pro vítězství proletariátu v tomto státě a pro vítězství komunistické revoluce světové.

KMEN

končí tímto číslem svůj čtvrtý ročník a prozatím také svou existenci. Stal se přirozeně literárním doplňkem Června a splývá s ním v jednu týdenní revui, která bude moci teď odhoditi i ten poslední balast, jenž se v předchozích ročnících Kmene a Června ještě tu a tam objevil, a stane se opravdu jednotným a vybraným orgánem rodící se socialistické kultury. Doufáme tudíž, že čtenáři a odběratelé Kmene zůstanou nám věrni a uvítají ještě laskavěji Červen v nové podobě.

Objeví-li se přesto potřeba zvláštního časopisu literárního a uměleckého, obnovíme Kmen jako měsíční revui.

UPOZORNĚNÍ

Počínajíc tímto čtvrtým ročníkem stává se Červen podnikem družstva Kmen, které v nejbližších dnech se rozšíří, přijme vhodnější jméno a vykoná přípravné práce pro soustavnější kulturní propagandu socialistickou.

Červen vydáván byl v předešlých letech se značnými obětmi, čemuž nelze se diviti v dnešních poměrech, kdy drahota práce tiskárenské není v žádném poměru s kupní schopností vrstev, které mají zájem o časopis vyšší úrovně a nekompromisní politiky jak socialistické, tak kulturní.

Přesto jsme se odhodlali v novém roce rozsah Června zvětšiti (z dvanácti na šestnáct stran), aniž jsme zvýšili cenu ročníku nebo jednotlivých čísel. Doufáme, že naši věrní čtenáři, uznavše naši dobrou vůli a pochopivše význam Června jako prvního kulturního týdeníku komunistického a jediného bojovného orgánu nových snah umělecko-socialistických, přičiní se o větší rozšíření Června a budou sami činiti mu účelnou reklamu, na kterou nemáme sami prozatím peněz. Prosíme soudruhy a přátele, aby nám zasílali adresy, na něž bychom mohli rozeslati čísla ukázková nebo reklamní balíčky, složené ze starších čísel Června i Kmene.

Zároveň na radu našich českých soudruhů amerických, kteří sledují náš týdeník s největším zájmem a podporují jej všemi silami, zakládáme *tiskový fond*, jenž bude sloužiti ke zdokonalení Června a k tomu, abychom také *Edici Června* mohli převzítí úplně do svých rukou, a tím zajistiti jí nejen obsah ještě vhodnější, nýbrž i častější vycházení.

Prosíme tedy také své soudruhy a přátele, aby na tento náš tiskový fond při každé příležitosti pamatovali, neboť prokáží tím dobrou službu věci, která není věcí jednotlivcovou, nýbrž věcí nekompromisního českého socialismu, jeho kultury, jeho úrovně. Všecky příspěvky budou náležitě kvitovány a přijímá je naše administrace.

Bližší podrobnosti o družstvu Kmen pro ty, kdož budou se chtít stát jeho členy a zúčastniti se jeho akcí, přineseme v některém příštím čísle, jakmile přípravné práce budou skončeny.

SLÚVKO K NESPOKOJENÝM

Někteří naši dělničtí čtenáři stěžují si tu a tam na příliš vážný obsah našeho listu. Nemůžeme jim bohužel pomoci, hlavně nikoli již dnes. Jest už dosti komunistických časopisů, které konají agitační práci čistě komunistickou. Milerádi doporučíme našim čtenářům ty nejlepší. Ale nebudeme nositi dříví do lesa. Socialistický svět potřebuje dnes také trochu kulturní práce socialistické, a nejen takové, jaká se mu donedávna předkládala a představovala jen opičení se po buržoazii a kult maloměstáctví. Vydáváme Červen pro soudruhy, kteří dovedou čísti více než večerníky, kteří dovedou a *chtějí mysliti*.

Horlivé nakladatelství Aventinum chce svými Knihami dneška pokračovati v tradici Vzdělávací bibliotéky, Moderní bibliotéky a prvních ročníků Knih dobrých autorů; vyloučiti ze své překladové sbírky knihy bezvýznamné a náhodné a poskytnouti čtenářům správnou orientaci v soudobém myšlenkovém a tvárném úsilí. V prospektu, napsaném patrně redaktorem sbírky, vyslovuje se „radostná důvěra, že i naše přítomnost je tvůrčí, bohatá a překvapující, že má svůj osobitý a výrazný charakter, svůj tvar i filosofickou koncepci, tedy všechny příznaky nového a uzrávajícího kulturního období“. Vydavatelstvo slibuje „vyhledávati knihy silné a typické, v nichž doba promlouvá svou horkou lidskou řečí, jež hledají, dobývají a ukazují vpřed a v nichž rodí se nová víra z úzkostí, radostí a utrpení soudobého člověka“.

Knihy dneška omezí se patrně na beletrii; vedle vydaného Romainse a Duhamela slibují Marinettiho, Rachilde, Papiniho, Arcose, Apollinaira, Philippa. V tomto směru mohou splniti a patrně také splní záslužný úkol, podají-li ve své řadě svazků vybraná díla světových představitelů nového umění slovesného. Snad nebylo tedy třeba tolika slov v prospektu, kulaťoučkých a ladně sestavených; dokazuje se jimi toliko, že i krvavě vážných snah a myšlenek poválečných možno takměř estétsky zneužítí.

Začátek v prvních dvou svazcích učinily Knihy dneška nesporně šťastný. Unanimistická povídka Romainsova a lyrická hra Duhamelova dobře a dojmavě charakterizují dvě nejlepších slovesných umělců nové Francie. Bylo by zbytečno psáti o každé knize zvláštní referát, protože oba spisovatelé byli u nás již důkladně objasněni a představeni jak překlady, tak kritickými poznámkami.

Spíše při této příležitosti tane nám na mysli jistý lehký odpor proti kultu těchto spisovatelů, k nimž jako třetí přistupuje ještě Charles Vildrac. Obdivující se jim, nemůžeme přece potlačiti jisté obavy před jejich vlivem na naši literární mládež, vlivem především citovým, neboť vliv jejich tvárný by u nás jen prospěl, veda k větší tvárné kázni, než jaká jest u nás dnes obvyklá. Unanimism jedněch a osvícený humanism druhých nevybočují u těchto spisovatelů z tradice měšťanského písemnictví a zůstávají v mezích přijatelných kdekomu, kdo není právě důkladně obmezen. Hrají velmi líbezně a svůdně na strunách obecně oblíbených, vzbuzují city, v nichž i měšťák si libuje, když skončil obchody; jejich láska a úcta k Člověku s velkým Č, programová sice, ale přesto příliš všeobecná, je přes veškeru svou závažnost i tu okolnost, že je nesporně plodem soudobého sociálního citění světového, přece jen téměř nebezpečná svým konejšivým po jisté stránce vlivem. Dech jakéhosi rozšířeného a svědomitějšího liberalismu vane touto beletrií, která z hlediska čistě uměleckého je snad to nejvyšší, třebaže nejméně lesklé, co má naše doba, ale z hlediska

soudobých problémů, mezi nimiž poměr umění k zítřejší společnosti není jistě poslední, nesmí býti přeceňována.

Nám tu běží ovšem jen o naši literární mládež socialistickou. Že se Duhamel, Romaine a Vildrac bez viny své stali téměř proroky oněm několika mladším spisovatelům, kteří si více nebo méně obratně přivlastnili a přizpůsobili nová hesla, ale svou celou bytostí zůstali v starém zajetí měšťáckého světa, to není nic divného. Mrzutější by bylo, kdyby různé pojmy, někdy náramně všeobecné nebo i neurčité, jako duše, láska, člověk, byly mladými spisovateli socialistickými psány s velikým začátečním písmenem a ujal se u nás znova nějaký éto-estétský kult vznešených pojmů a myšlenek místo velmi konkrétních a určitých názorů na povinnosti spisovatele v soudobé revoluci sociální, pokud jde s ní.

Francouzští spisovatelé, o něž tu běží, jsou velicí a zralí umělci; stojí stranou a píšou krásné knihy. To je přirozená povinnost těch, kdož stojí stranou. Ale ti, kdo nechtějí státí stranou, kdož chtějí býti soudruhy proletariátu v jeho boji, musí dobře rozeznávatí mezi zaměstnáním intelektuálů a povinnostmi revolučními, které vždy znamenají nějakou oběť. Zaměstnáním intelektuálů jsou například umělecké programy a manifesty, jistě nutné tam, kde se rodí nový směr literární, ale malicherné, kde se rodí nový svět. Ten se dnes opravdu rodí, a tu se nám zdá, že i za cenu ztroskotání nutno se mu vrhnouti vstříc, a zcela jinak než idylickými, sentimentálními nebo duchaplnými články, verši, prózami, byť i na téma Člověk. Jak? Na to možno odpovědětí jen delšími úvahami, jež si ponecháváme na později a v nichž budeme spíše citovati Východ než Západ evropský. Dnes běželo jen o letmou poznámku.

Knihy dneška jsou dobře upraveny a překlady zdají se pečlivé. Na další svazky můžeme býti právem zvědaví. Proč však zařazena je do programu paní Rachilde, jejíž mužný talent je sice zajímavý a silný, ale s novým uměním a s „novou vírou“ nemá nic společného, to věru nevíme.

DĚDRASBOR A BLOKOVÝCH DVANÁCT

Na prvního května provedl Dědrasbor ve Švandově divadle na Smíchově ukázky z básníků sovětského Ruska: Bloka, Gastěva, Guseviče a Majakovského. Pomineme-li prosté recitace, o nichž netřeba na tomto místě podrobně referovati, bylo hlavním výkonem Dědrasboru provedení Blokovy lyrické básně ze dnů revolučních Dvanáct. Z několika důvodů výkon tento se však nepovedl a zanechal toliko nejasný, roztržštěný, nepříjemný dojem. V první řadě nutno odsouditi překlad Blokovy básně, urážlivě neumělecký a diletantský. Takový překlad provozovati je prostě nedbalost zhola zbytečná, protože právě Dědrasbor má nejblíže ke skutečným básníkům socialistickým jak pro

radu, tak pro uměleckou práci a netřeba mu dáti se obsluhovati nesvědčitými diletanty. Pokud pak běží o provedení, nechceme na tomto místě obírat se detaily, o nichž nechť mluví divadelníci, ale zato považujeme za svou povinnost upozornit Dědrasbor, jehož osud a poslání máme velmi na srdci, že nikterak nepřestřelil ten, kdo řekl: to je sentimentalita, nikoli revoluce. Cestou, po které Dědrasbor nyní bloudí, nedošli bychom k proletářskému umění, nýbrž k proletářskému kýči, jenž není o nic cennější a méně zhoubný než kýč měšťácký. Proletářské umění musí býti prosté, jasné a mužné. Žádné kňourání a fňukání, žádné secesní barvičky a světelné efekty, žádné šimrání sentimentality a bolestinství. Mužnost především! Na to by Dědrasbor neměl zapomenout.

PROLETÁŘSKÁ SLAVNOST

Dvě pražské olympiády dělnických jednot tělocvičných, lépe než vlastní politika pravice a levice, objasnily stav našeho socialistického hnutí. Sociálně demokratická olympiáda chystána byla po měsíce na stadiónu zděděném po minulém sletu sokolském, s rozsáhlou reklamou a za okázalé podpory oficiálního světa republikánského; komunistická spartakiáda vznikla v několika dnech proti všem, skutečněna horečnou činností dělníků, vydupána přímo vůlí a nadšením z nepřipravené půdy. Tam na Letnou vypravil se oficiální svět, aby „dodal lesku“ sociálpatriotické slavnosti, přišel ministerský předseda Černý i dr. Kramář (chyběl už jen dr. Preiss), a žurnalistika měšťácká pomáhala dělati reklamu. Sem na Maniny přišel jen proletariát se svou rudou barvou. A byly ho desetitisíce.

Jak malicherné hádati se pak o cifry. Co pro nás komunisty znamená o jednu 10 000 účastníků více nebo méně, když jsme viděli ty desetitisíce proletářů, jak jdou s námi a za skutečným rudým praporem! To, co jsme viděli na Prvního máje v Praze a v červnu na Maninách, mluví příliš jasně a hlasitě, než aby to potřebovalo komentáře.

Na pouhý povel v poslední chvíli provedeno bylo na Maninách zázračné dílo proletářského nadšení, protože povel byl včasný, rozumný a apeloval v pravý okamžik k davům, jež toužily ukázati svou sílu pro dobrou věc. Slavnost do všech záhybů čistě proletářská vlnila se a hřměla na komunistickém stadiónu a zaplavovala širé okolí rudými davy, které nemohly se vejíti na vlastní prostranství slavnosti.

Byla to poučná věc i pro politiky komunistické. Především, aby strana davů pracovala ustavičně za nejužší součinnosti davů a viděla v nich vždy nejdůležitějšího spolupracovníka, uvědomělého a nadšeného, a nikdy slepý nástroj, pasívní loutku. Historii komunistickou musí dělati davy, nikoli jednotlivci, i když dovedou vymysleti si nejlepší cesty a plány.

Proletářská slavnost na Maninách zároveň s letošním Prvním májem komunistickým budiž teď počátkem komunistické linie politické, nemyslitelné bez davů. Ale ta linie musí býti vzestupná a od rudých slavností postoupiti k rudým akcím politickým, hospodářským a kulturním. Komunistická spartakiáda ukázala správnost nejpotřebnějšího hesla: *Davy vpřed!* Den ze dne dále vpřed za každou cenu a za každou oběť!

ČESKÁ LITERATURA A SOCIALISM

Občan J. R. Hradecký napsal do Tribuny tlachavý fejton, jehož smyslem je snížiti všecko, co beletristického píše se do socialistických listů a českými socialistickými spisovateli, protože sám byl odmítnut se svou kalendářově tendenční a neukázněnou literaturou, která ještě nejspíše mohla by vyhovovati vkusu našich národních socialistů. Kdyby byl napsal povšechnou úvahu o socialistické úrovni našich spisovatelů z tábora socialistického, mezi ně započelť ovšem i sebe a držel se věcné stránky, mohlo z toho býti něco užitečného. Také my máme své, hodně negativní mínění o našich socialistických spisovatelích, pokud běží o jejich socialistickou bojovnost, bystrozrakost, logiku, odvalu. Pravý český spisovatel je pravidelně jablíčko, které nepadne daleko od rodného maloměstského stromu. Jaký pán, takový krám ostatně; jaký národ, takový spisovatel. Ale J. R. Hradecký káře například Červen i za Strindberga. To už je očividná zlá vůle a nevraživost uražené ješitnosti. Naši socialističtí spisovatelé (a nesocialističtí rovněž), zejména prozaikové a dramatikové, měli by se chovati ke Strindbergovi velmi uctivě a ještě dlouho u něho mnohému se učit. Pokud pak běží o povídku, kterou otiskujeme přesto, že je v některých bodech ideově překonaná (nikoli ovšem u nás), nemá z hlediska socialistického sobě rovné v české literatuře a dlouho patrně míti nebude. Tak bystře a odvážně se u nás nemyslí, takové pravdy se u nás neříkají, tak do hloubky, tak přímo a tvrdě k jádru se u nás nevniká. U nás vládnu dosud povšechné líbivé fráze maloměstské „věcné pravdy“, pokrokové a realistické rozumy a socialistická sentimentalita. Proto jsme a dlouho zůstaneme hluboko pod velikými Seveřany, třebaže je teď u nás kritická móda ohrnovati nad nimi český nos. Ne z puberty, ale z maloměstství nemohou se čeští spisovatelé dostat — a v tom právě J. R. Hradecký sám vězí nejvíce, třebaže píše sociální romány.

RICHARD SAUDEK: DIPLOMATI

Jsou romány, které při dnešní nestejněměrné úrovni čtenářstva možno doporučiti jako dobrou populární četbu, ač o jejich slovesné umělecké kvalitě nelze téměř mluvit. Jsou dělány, aby bavily, poučo-

valy, povzbuzovaly, aniž snaží se hrubým choutkám průměrného hltače knih (častěji: hltačky knih) činiti větší koncese než vkusno. Jsou to romány spíše chytré než umělecké, ale přesto mají dnes své přechodní poslání, vyhovující svému účelu, aniž kazí.

Diplomati patří k tomuto druhu a vynikají dokonce v něm, protože neholdují obvyklým nacionálním, náboženským, politickým, sociálním nebo mravním předsudkům, nýbrž v ideovém směru mají pěknou, byť nikoli právě revoluční, byť poněkud i opatrnou, moderně světo-občanskou úroveň.

Nechci psátí estetického rozboru tohoto románu; z hlediska slovesně uměleckého dospěl bych nutně k úsudkům zcela negativním. I když připustím, že podnětem k tomuto románu byly autorovi jeho vlastní zkušenosti jednak z diplomatického života, jednak z grafologického studia, nemohl bych neviděti pohodlnosti tvárního postupu, papírovosti hlavních hrdinů, dutého zvuku etických momentů. Autor za války mnoho viděl a slyšel ze života, který líčí; jeho postřeh skutečnosti je bystrý a nebojácný. Pokud o tyto věci se opírá, stojí na pevné půdě a kreslí dobře; jakmile však vezme na pomoc svou obraznost a setkává imaginace, vlastní román, liší se právě jen svým decentním vkusem od kyčarů necudných a tlachavých, jichž známe dnes tolik.

Ale zdá se, že i autoru běželo spíše o dobrý mezinárodní artikl, v němž by uplatnil své zkušenosti, než o umělecké dílo. Poněkud opatrný, hodně chytrý, povahou Evropan, pronesl, neodloživ rukaviček „dobře vychovaného“ člověka, všeobecně přístupný soud nad dnešní světovou diplomacií, shledal ji velmi lehkou na vážkách spravedlnosti a z chmurných mračen válečných ukázal — velmi opatrně sice — směr, ve kterém možno čekati spásu: *Rusko*. Jeho charakteristiky jednotlivých státníků, spíše chytře zkompilevané ovšem než originelní, mohou v rámci této knihy vykonati kus tiché práce osvěcenské a osvoboditelské, třebaže chytrost autorova nedopustila, aby se mužněji vyrovnal s Masarykem a neuhnul před Leninem.

Průzračnost celého románu poskytuje věru příležitost, aby na něm mohly býti s čítankovou jasností demonstrovány záporné i kladné soudy o všech jeho stránkách: když knihu přečteš, jaksi naráz máš autora celého jako rozpitvaného na dlani; ale to by byla tak dobrá úloha pro profesora. Stručný můj referát chce jen tento román přes všechny jeho nedostatky doporučiti: jen jej dejte dál, ať se čte, nic nezkaží a ledakdes může prospěti, není z ducha maloměšťáckého a prostou mysl chytí i zaujme pro myšlenky vyššího řádu, než na jaké jsou zvyklí čtenáři naší oficielnější a rozšířenější (díků obchodnické horlivosti autorské i nakladatelské) literatury.

Jdete-li Hybernskou ulicí, smutně proslulou, volá vás k bývalému Lidovému domu řada křiklavých obálek za výkladními skříněmi knihkupectví kdysi dělnického. Volá velmi hlučně, ale asi takovým tónem jako noční baby u dveří jistých domů v zastrčených ulicích. Jsou to sprosté a špinavé obálky Zolova románu Nana, jež pan Svěcený vydal ve své Románové knihovně.

Jsem velmi vzdálen jakéhosi moralizování. Ale kulturní nesvědomitost ziskuchtivců třeba přibíjeti na potkání. A jestliže román světového autora, vážně a čistě myšlený, předkládá se čtenářům ve sprostém rouše a činí-li to nakladatel v laciné knihovně, určené především proletariátu, *je to* kulturní nesvědomitost nejhoršího druhu.

Svěcený a Nana! Čistý párek! Pan Svěcený, bařtipánek z Hybernské ulice, má všechny ctnosti velectnostných oficiálních nakladatelů. Je o něm známo, jak nesocialisticky si počínal v různých anketách a mzdových sporech. Je známo také, jaké platí honoráře spisovatelům. Kdysi zdánlivý socialista, nevědomý a arogantní, domnívá se, že teď už netřeba mu míti pražádného svědomí, když poslední socialistické pozlátko spadlo z domu v Hybernské ulici a z jeho společnosti: výkladní skříně jeho knihkupectví dostávají stále častěji a stále více náter vlastenecký a vlastenec pan Svěcený odhaluje své ledví, společné všem dnešním vlastencům: bezohlednou ziskuchtivost. Tedy vrhl se na šíření senzačních románů ve sprosté úpravě, po Tarzanovi následovala Nana.

To není Nana Zolova. To není jedno z největších děl francouzského naturalismu, velikolepý obraz mravů francouzského měšťáctva před francouzsko-německou válkou — tak nemohou vyhlížeti veledíla světové literatury. To je Nana pana Svěceného. Ty bezcenné obrázky, vypočítané pro nejnižší vkus, celý zevnějšek napodobující známá sešitová vydání krváků, ta „lechtající“ a „lákající“ obálka — to je Nana sestupující z výsluní vážné literatury do temné uličky zisté pornografie, to je mravní úpadek firmy kdysi dělnické.

Našli se. Tento Svěcený a tato Nana se konečně našli. Hledali se dlouho. Mnoho sociálně demokratických let. Konečně padli si do náručí, a vidíme teď jen ty orgie konečného shledání. Každý je může viděti ve výkladních skříních Četnického domu v Hybernské ulici. Jsou to orgie nestydatých. Stydí-li se však někdo z toho čistého parku přece trochu, pak je to jistě Nana, a nikoli pan Svěcený, který se styděti již nedovede, nemůže.

To jsou také konce sociálpatriotismu!

Případ je však i poučný a výstražný. I socialistický podnik musí dnes ovšem vydělávati v našich poměrech, ale nikdy nesmí se zvrhnouti v nesvědomitou fabriku na zisk. Socialistické nakladatelství musí míti jediný cíl: duševní blaho proletariátu čili socialisticky řečeno všestrannou třídní výchovu proletariátu. Nemůže spáchatí většího

zločinu, než když vykořisťuje nevědomost davu a jeho pudů využívá k děláni zisků místo ku povznesení proletářské úrovně.

Nemůže-li v našich poměrech socialistické nakladatelství přestati být podnikem obchodním, musí v jeho čele býti osvědčení socialisté a obchodníci osvícení, vzdělaní a čilí, jimž nejde o pohodlné shrabování zisků, nýbrž o reelní a zásadní vedení podniku, který nikdy nepustí ze zřetele, že existuje *pro proletariát* a skrze proletariát.

Nakladatelství a knihkupectví je živnost výnosná, aby byla také čestná ve smyslu socialistickém, jest jen otázkou osob a organizace.

CENZURA A PRESIDENT

Týdeník Komunistů obviňuje mě, jako bych byl ve svém článku napsal, že je v *zájmu věci*, aby prezident nebyl zatahován v boj stranický ani v zápas třídní. Mluvil jsem však o „demokratických“ republikánech (— o buržoazii a sociálpatriotech), že jest v *zájmu jejich věci*, aby atd. To je přece něco zholá jiného.

ROZMLUVA

Jednou mi tvrdil kterýsi legionář, že československou svobodu vybojovali legionáři. „Celý svět to uznává, u nás tatíček Masaryk a celá republika...“

„Bojovali jste, přáteli, bojovali, od Terronu až po Vladivostok, pravda, táhla se červenobílá fronta, ale vybojovali jste československou svobodu?“

— — — ?

„Nehněvej se, nehodlám podceňovati vaší ideální práce. Nehodlám ani mluvit o svém odlišném stanovisku k vašim ruským bojům. O tom, že za cenu vítězství nacionálního jste zapomněli na revoluci sociální. Ale to chci říci: Vybojovali-li jste cosi, tedy ne československou svobodu, nýbrž československý stát. A to teprve, když dohodoví státníci přitiskli na vaše požadavky své imprimatur, své vrchní svolení.“

„Ale my jsme rozbili Rakousko.“

„Snad. Možná. Všemi silami jste se o to přičinili. Ale je výhradně vnitřní souvislost mezi vaším odbojem a versailleskou smlouvou? Nebyli jsme osvobozeni proto, že Dohodě jsme bezpečnějšími, uznalejšími a poslušnějšími sousedy, než byla by monarchie? Proč uplatnili spojenci sebeurčení jen ve střední Evropě, a nikoli v Irsku, Africe, Indii? I mravnost a spravedlnost bývá někdy výhodným kšeftem.“

„Buďsi. Ale jsme samostatným státem.“

„— jenž, čti jen noviny, nesmí zabíratí panství cizácké šlechty, musí platiti Karlu Habsburkovi apanáž, poněvadž se osvědčil čiperným, nebezpečným lumpem, a jenž za to, že vzali nám Těšínsko,

musí jednou provždy zaplatit dohodovým důstojníkům, činným při pitkách a milostných dobrodružstvích plebiscitní komise v Těšíně, 43 895 287 korun československých. A jenž bude donucen vyplatit americko-francouzským kapitalistům v té či oné formě plnou cenu statků markýze Géra, pod pohrůzkou, že dohodová hautfinance ušlápne naši valutu, jejíž kurs ponechala si Dohoda jaksi v zástavě, kdybychom nebyli hodní...”

„Ale není nám přece jen lépe v republice Masarykově než v habsburské monarchii?“

„Zajisté. Nikdo z nás netouží po monarchii. Vyjma bohaté buržoazie a zaostalých šosáků, jež neruší však nová autorita Hradu, nýbrž v širokých vrstvách lidu podvrácená autorita kapitalismu a konzervatismu. Ale republika Masarykova? Není republiky filosofovy. Humanism se stal kabaretním artiklem. Nejvýše snad republika presidentova. A president netvoří už ušlechtilých knih a nových mravních názorů, o něž se nikdo nestará. Podpisuje smlouvy se Západem, je hlavou státu, jehož mozkem je úcta před starým kapitalistickým světem. Byli jsme osvobozeni, ale ne vámi legionáři, neboť vy nerozhodujete, vás nikdo neposlouchá, když vracíte se ke svým sibiřským iluzím, nýbrž Dohodou..., a je tedy v pořádku, že ji dr. Beneš poslouchá. Byli jsme osvobozeni, a teď hodláme se osvoboditi sami...”

EPILOG

Tímto číslem končí mé redigování Června, končí s končícím se rokem kalendářovým, aby v novém roce již bylo možno znova počítí jinde. Červen dohrál již svou úlohu jako časopis jednotlivcův a vedle strany stojící; jako redaktor mohu se dnes zúčastniti jen díla kolektivního, a tím bude bohdá orgán proletářské kultury v Československu.

Toliko měšťácký svět může se dnes ještě zajímati o časopisecký podnik jednotlivce, který nechce potlačiti svého individualistického vzdoru a podříditi se příkazu doby, zařaditi se do třídy a strany svého srdce.

Dnes věru již neběží o to, aby Petr nebo Pavel dokázal svou obratnost, originelnost, smělost a neohroženost na poli ideovém jako sportsman v zápase fotbalovém, nýbrž o to, aby třída, která dohrála svou dějinnou úlohu, zatlačena byla tam, kam patří, a nová třída, nastupující, byla vychovávána a připravována ke své vedoucí úloze, kterou dějinný vývoj jí přiřkl.

Individualistické snahy založily slávu buržoazie, ale jsou dnes již jen hřebíky do její rakve. Proletariát zvítězí a splní svou úlohu jen ve znamení práce kolektivní, která vyžaduje vědomého, dobrovolného podřízení se jednotlivcova věci lidu.

Orgán československého Proletkultu musí se státi kolektivním dílem, obrazem intelektuálních sil a snah našeho komunismu. Potřeby prole-

tariátu určí jeho směr, nikoli vůle jednotlivcova nebo zájmy intelektuálních skupinek, více nebo méně závislých na měšťácké ideologii.

První číslo, jež vyjde po Novém roce, věnováno bude památce Rosy Luxemburgové a Karla Liebknechta. Kolportéři i jednotlivci, přihlašte se bezodkladně v Komunistickém nakladatelství (Rud. Rejman), Praha I, Perštýn 6.